

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

Prima pars continet Rubricas generales primi ordinis, & titulos viginti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

1

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIMA.

^a Rubricæ ^b Generales ^c Missalis.

RUBRICÆ ^a.] Rubrica propriè, ex *Columella lib. 5. cap. 8.* est species quædam terræ rubri coloris, qua solent Artifices ducere lineas ad opera sua concinnanda: Antequam, inquit, explantes arbusculam, rubrica notato partem eius. Accipi etiam solet pro genere coloris à *Plinio lib. 35. cap. 6.* & *S. Isidoro Etym. lib. 19. cap. 17.* Hac autem terræ specie solebant antiqui librorum titulos, capita, & Indices notare, *Iuuen. Sat. 14.* & præsertim titulos & inscriptiones legum. Vnde ille: *Perlege rubras maiorum leges*, id est, Rubrica asperlas. Cùm itaque leges opportunè hoc loco præscribantur ad Missam celebrandam, & rubeus color in titulis & capitibus adhibeatur, idèd Rubricæ sunt appellatæ.

Et quidè leges ipsas Missalis, quàm paucissimas tamen, rubro colore scriptas vidi, & legi in Missalibus M. S. Bibliothecæ Vaticanæ antiquissimis, & deinceps in alijs multis apud Venetos impressis ante tempora Pij V. Sed vocem ipsam *Rubricæ* non legi vsurpa-

tam in Missalibus, ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Missæ, nisi à Pio V.

Nam separatim à Missalibus habebantur Rituales libri, seu Directoria, nomen autem vsurpabatur hoc modo, & quod præsertim videre est in Inventario Sacrarij seu Sacristiæ Pontificiæ tempore Bonifacij VIII. quod asseruatur in Bibliotheca Vaticana, & ibidem in *Volumine 4279. fol. 227.* à Magistro Cærimoniarum Urbani VI. scripta fuere hæc verba: *Rubricæ Nouæ*, pro titulo libri. vbi etiam *fol. 228.* citat & nominat antiquas Rubricas. quare extra Missale vox *Rubrica* perantiqua est, & leges ipsæ antiquissimæ; quamuis alijs titulis (è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis *πρωκδν*) varijs temporibus in lucem editæ. in Missali verò non nisi eo tempore, & modo, quo adnotauit.

^b *Generales.*] Distinguuntur hæc à proprijs de Tempore, de Sanctis, & alijs, de quibus infra. Generales autem complectuntur ea, quæ generatim accidunt Missæ; & octo ea sunt: Concordantia cum Officio; Discordantia ab eodem; Commemoratio, vt in eo-

A

dein;

dem; Ordo, tum partium Missæ, tum Missarum inter se; Varietas Temporis, Vocis, & Situs corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus priuatae Missæ, & sollemnis; Defectus in Missa occurrentes. De quibus in sequentibus agitur: nam in prima Parte Rubricarum de concordantia cum Officiis agitur in primis tribus titulis: ad Discordantiam spectant tituli tres sequentes. De Commemoratione habes in tit. 7. Ordo partium Missæ patet ab 8. vsque ad 13. Missarum verò inter se tit. 14. Varietas temporis traditur tit. 15. Vocis, tit. seq. & Situs corporis, tit. 17. Quæ attinent ad Apparatum, tit. 18. 19. 20. doceberis. in altera verò parte Ritus fusè describuntur in titulis 13. & Defectibus remedia adhibentur in postremis decem. certè generalium harum legum magna ex parte Collector, si minùs Auctor, fuit Ioannes Burchardus Papæ Carimoniarius, qui scripsit primus Ordinem exquilitum celebrationis Missæ: sine distinctione tamen Titulorum, seu Capitum; concordatque ferè in omnibus, etiam in verbis ipsis, cum ritu seruando in celebratione Missæ (de quo nos in altera Parte) & ibidem pro occasione data leges addidit aliquas à maioribus acceptas, de quibus nos in prima hac Parte agimus. additæ sunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adscribendæ erunt traditioni, seu auctoritati Pij V. vel Clementis VIII. quod & de toto opere semel dixisse sit satis. Vfus autem imprimendi in Missalis initio, præter Ordinarium Missæ

(quod in centro Missalis vnà cum Canone semper est habitum) & tradendi distinctissimos & minutissimos ritus celebrandi, non est antiquior, quod viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Venetijs initio Missalis primù dicitur in lucem editus.

[c. Missalis.] Deducta vox à Missa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Missalis credit Amalarius lib. 4. cap. 31. fuisse S. Gregorium Papam. fortasse & vocabuli auctor fuit: sed quia Romani Missalis est mentio in libro Sacrament. S. Gregorij, ideò auctorem eum puto, quatenus illud meliorem ad formam redegit. Baronius enim docet in Annal. anno 102. quòd antiqua traditio sibi vendicet eam, quæ Latinis, vniuersæque Occidentali Ecclesiæ præscripta est sacrae Missæ forma (quibusdam exceptis, quæ postea sunt addita, vel mutata) à S. Petro Apostolorum Principe: cum eius institutionis nullum aliud sit principium & originem demonstrare. Sanctus autem Clemens, quem acceperat à S. Petro, ritum offerendi Sacrificium, Missam nempe ipsam, Romanæ Ecclesiæ scriptis consignasse dicitur, ex Proclo Constantinopolitano Episcopo, citato à Baronio ibidem. Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Missale, ex Lindano pro Liturgia sancti Petri cap. 22. Item Liber mysteriorum à S. Hieronymo, dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum. Liber Sacramentorum à Concil. Rhemen. apud Burchard. lib. 3. cap. 97. Libellus à Gregorio Turonen. libro 2. de Histor. Franc. cap. 22.

^d Missa quotidie dicitur secundum ordinem Officij: de e Festo Duplici, vel Semiduplici, vel Simpliciter: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octaua: & extra ordinem Officij, Votiuæ, vel pro Defunctis.

d Missa.]

d *Missæ*] Vox Latina est, & antiquissima, à vulgo potius introducta, multipliciter eiusdem rei significatiua.

Latina est, non Hebræa, velut alia voces, *Alleluia*, *Amen*, & eiusmodi, quas Græci Patres retinuerunt ab Hebræis aliquam originem ducit: vnde *Baronius* anno 34. num. 59. à Iacobo vsurpata vocem *Missæ*, id est, spontaneam oblationem, in Liturgia dicit. *Missæ* verò ab iisdem Græcis nunquam vsurpatur; sed eam, *Liturgian*, publicum opus: vel *Ierurgian*, sacrum opus, apud *Ignatium* non semel; vel *Mystagogiam*, summum ministerium, *Nazianzenus* pluries: vel *Prosphoran*, oblationem, *can. 3. Apost.* vel *Thysian*, Sacrificium, *idem can. 3.* vel *Teletin*, Mysterium, vocauerunt. lege *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 1.* neque Latinus quisquam eam exarauit cum aspiratione, *Missæ*, vt Hebræi.

Antiquissima est. à *Clemète Epist. 3.* ab *Euaristo*, inquit *Burchardus tertio Decretal. cap. 27.* Certius autem à sancto *Ambrosio lib. 5. Epist. 33. dubitante Azorio lib. 10. cap. 18. quæst. 1. de Epistola Euaristi.* à vulgo potius introducta est vox, sumpto vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite missæ est*: ait *Azor. ibid. q. 1.*

Missionem autem significat (mitto, quod *Baronius* in Martyrologio prima Octobris docet, apud Francos significare quandoque per *Synechodochon* festiuitatem ipsam, de qua fit *Missæ*) sicut *Remissa* significat *Remissionem* apud *Tertull. libro 4. contra Marcionem c. 18.* & *Cyprian. de Bon. patient.*

Missio enim est, tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, *Alcuinus de Diuinis Offic. cap. de Celebrat. Missæ*; tum Christi, qui missus est à Patre ad nos, *Duran. Ration. libro 4.*

cap. 1. tum eiusdem Christi à nobis ad Deum ad placationem, solutionemque inimicitiarum inter Deum & homines, *Rupertus Abbas lib. 2. de Diuin. Offic. cap. 20.* tum Catechumenorum, qui post Euangelium à Diacono dimittebantur, *Rabanus Institut. Cler. lib. 1. cap. 32.* tum fidelium, qui tamquam rei toti Sacrificio, veluti cuiusdam iudicio interfunt (vnde & *Canon Missæ Actio* dicitur) id est, causa in iudicium deducta ab Aduocato Sacerdote; peracta verò causa dimittuntur rei, *Duran. loco cit.* Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicum*, ex *Baron. anno 303.* quia colligebantur, vt ad rem *Dominicam*. Alia nomina *Missæ*, vltra 80. à SS. Patribus vsurpata recenset *Ioseph Vicecomes de Missæ ritibus lib. 1. cap. 7.*

Quod ad rei definitionem attinet: *Missæ* significat verum sacrificium inuentum Christi, ab eodem institutum ijs verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*: quod secum habet rem eternam sensibilem, quæ fit sacra, & mutationem patitur, & offertur Deo per legitimum Ministrum, certis ritibus & caerimonijs; vel ad delenda peccata; vel ad gratias agendas pro beneficijs; vel ad opem inuocandam; vel ad supremum Dei dominium profectendum: in quibus propria Sacrificij ratio consistit. *fusus Azor. lib. 10. cap. 18. quæst. 5. neque enim nostri est institutum mere Scholasticas quæstiones hic enodare.*

Primam verò *Missam* celebravit sanctus *Petrus* in die *Pentecostes*, ex *Coniecturis Anton. Democharis Tom. 2. de Sacrificio Missæ cap. 4.* quia, inquit, eo die Hebræi *Deuteron. 16.* offerebant oblationem spontaneam *Missæ*, quæ erat tritici. *Petrus* igitur eandem

4 Comment in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. I. II. & III.

obtulit in pane azymo, in Cœnaculo Sion. Eadem docet *Pamelius Tom. 1. Liturg. Eccles. Latina.* neque dicas, Iacobum celebrasse primam, de *Consecrat. d. 1. cap. Iacobus*, ex Synodo *Sexta*; quia Petrus ordinem præscripsit, Iacobus euulgavit: quomodo

conciat Scriptores *Vualden. lib. de Sacrament. tit. 12. cap. 28.* & de Petro absolutè docent *Clem. Epist. 2. Isidor. libro 1. de Offic. cap. 13.*

e *De Festo Duplici, &c.*] Quid sit Festum Duplex, &c. dicemus cum de Rubricis Breuiarij.

A.
De concordantia cum officio
I - IV

De Duplici. I.

Missa dicitur de Duplici illis diebus, quibus in Calendario ponitur hac nota, Duplex, & in Festis mobilibus, quandocumque Officium est Duplex. In Duplicibus dicitur ^f vna tantum Oratio, nisi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, vt in proprijs Missis assignatum est. Quando dici debeat Gloria in excelsis, & Credo, inferius ponitur in proprijs Rubricis.

^f Vna tantum Oratio.] Vide infra tit. 9. de Orationibus, cur vna tantum.

De Semiduplici, & Simplici. II.

Missa de Semiduplici dicitur, quando in Calendario ponitur hæc vox, Semiduplex. Præterea in Dominicis, & diebus infra Octauas. In Semiduplicibus tamen Festis, quàm Dominicis, & infra Octauas dicuntur plures Orationes, vt infra dicitur in Rubrica de Orationibus. ^g Infra Octauam dicitur Missa sicut in die Festi, ^h nisi propriam Missam habuerit: in Dominicis verò, sicut in proprijs locis assignatur. De Simplici dicitur Missa sicut de Semiduplici, vt suis locis ponitur.

^g Infra Octauam.] Octaua namque est eiusdem Festi prorogatio, teste *Radhulpho Tungrensi de Canonum obseruat. Propos. 19.*

^h Nisi propriam Missam habuerit.] Vt infra Octauas Paschæ, Pentecostes, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

ⁱ **M**issa de Feria dicitur, quando non occurrit Festum, vel Octaua, vel Sabbatum, in quo fiat Officium B. Mariae. In Ferijs tamen Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si Duplex, vel Semiduplex Festum, ⁱ vel Octaua occurrat, in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis ^k cantantur due Missæ, vna de Festo post Tertiam, alia de Feria post Nonam.

Missæ

Missæ de Feria fit mentio in Lectorio sancti Hieronymi.

i Vel Octaua.] Id est, dies Octaua. Quidam explicant de quolibet die infra Octauam, ita vt, occurrente Feria ex prædictis in die infra Octauam, dici debeant duæ Missæ, de Octaua, & de Feria: sed in Missali, in Vigilia SS. Petri & Pauli, quando occurrit in Sabbato (occurrente nimirum S. Leonis Festo in Dominica) item & in Vigilia Assumptionis B. Virginis, nõ præscribuntur duæ Missæ, de Octaua, & de Vigilia; ergo neque in alijs similibus Ferijs erunt dicende. Neque dicas, esse casum ijs locis omissum; tum quia in recognitione Missalis notata sunt diligentissimè, me præsentè, duæ Mis-

sæ, quando debent dici, in proprijs locis: tum quia diuersa est ratio inter Festum, diem Octauam, & diem infra Octauam. Festum enim semel accidit in anno, dies Octaua est æqualis ferè ritus cum suo Festo; at dies infra Octauam sæpiùs occurrit, & sine iniuria omitti potest. de qua propria sequitur Rubrica *num. sequenti.*

k Cantantur duæ Missæ.] Idem habetur infra *tit. 7. num. 2.* Qua de re commodiùs, cum de Defectibus *tit. 11. num. 7. & seqq.*

Duarum autem Missarum, de Festo, & de Feria, meminit *Micrologus de Eccles. obser. cap. 48. & 58.* Cur altera post Tertiam, altera post Nonam, dicemus infra *tit. 15.*

2 *In Vigiljs autem que veniunt infra Octauam, 1 Missa dicitur de Vigiliacum commemoratione Octauæ: nisi eo die fiat Officium de aliquo Festo, quia tunc dicitur Missa de Festo, cum commemoratione Octauæ & Vigilia. Quòd si Vigilia occurrat in die alicuius Festi ex maioribus primæ classis, in Missa non fit commemoratio de eo, sicut nec in Officio.*

1 Missa dicitur de Vigilia.] In hoc casu discordat Missa ab Officio; quia Missæ propriæ de Vigilia conuenit, vt cedat ea Missa, quæ infra Octauas sæpiùs repetitur; populus etiam, qui ad Missam, non ad Officium conuenire solet, cum Missa de Vigilia ad læctum monetur, & animatur: eadem ratione, Feria Quatuor Temporum occurrente alicubi infra Octauam, Missa erit de Feria cum commemoratione Octauæ; quia Vigilia cedit Feriæ cuiusque Quatuor Temporum, *vt hic num. 5.* eademque est ratio de Feria secunda Rogationum infra Octauam.

Dubitari potest de Vigilia S. Ioannis Baptistæ infra Octauam Corporis Christi, quæ excludit Festa Semiduplicia: sed hoc non obstat, quia Semi-

duplex transfertur cum Officio & Missa, Vigilia verò non transfertur; & Missam tantùm habens, non tollit Officium de Octaua, neque Missam de eadem, quæ sæpiùs infra Octauam dici solet. Communior autem fuit hæc sententia anno 1628. vt patet ex Kalendaris diuersis eiusdem anni, quo occurrerunt Vigiliæ sancti Ioannis & SS. Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, quòd nimirum Missa de Vigilia dicenda sit cum commemoratione Octauæ, iuxta præsentem Rubricam. Contra quam non vrgent ea quæ afferuntur; non auctoritas *P. Ruiz*, seu *Alcocer*, Missam de Octaua cum commemoratione Vigiliæ gratis præscribentium; non Castaldi grauantis præterea Collegiatas duabus Missis, de

6 Comment. in Rubr. Missalis. Pars I. Tit. III.

Octava, & de Vigilia; non aliorum congruentia ad sacram Congregationem delata: quia, *aiunt*, deperduntur Indulgentia concessa Octavae Corporis Christi, omissa de Sacramento Missa. An deperduntur in Festo Duplici infra eam Octavam occurrente? Neque quia concordare debet cum Officio Missa; quod non est verum, cum infra eandem Octavam possint dici Missae Votivae, & pro Defunctis, quocumque die non est Duplex. Neque quia Missa de Sacramento magis excitat ad pietatem populos, quam Missa de Vigilia, quae certè, *ex Alcuino in Parasceue*, excitat ad imitandas passiones Martyrum. Neque quia Officium Vigiliae cedit Festo Semiduplici, quod cessat infra Octavam Corporis Christi. Solutiores enim sunt leges Missae quam Officij; cessatque Officium Semiduplicis Festi, non Missa Votiva, neque Vigiliae. Nec denique vim faciunt ea verba post Missam de Festo Sacramenti, videlicet, *Infra Octavam dicitur hac eadem Missa:*

nam sensus est, non quod quotidie dicatur, exclusis Votivis & de Requiem, quae à Rubricis eo tempore conceduntur, sed quod eadem repetatur Missa, quando de Sacramento ea dicenda sit. Vide similia verba post Missam sancti Laurentij, Assumptionis & Natiuitatis B. Virginis. Quae tamen verba non excludunt Missam de Vigilia, neque Votivam infra easdem Octavas.

Haec ex vi Rubricarum antiquarum. Si verò Octava Corporis Christi excipiat a maioribus expressè, uti par est, mihi quoque placebit.

Quaeres ex praedictis: Cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duae Missae, una de die infra Octavam, alia de Vigilia; sicuti infra Octavam Omnium Sanctorum, una dicitur de die infra Octavam, alia pro Defunctis, in Commemoratione omnium Defunctorum? at ecce disparitas. Potest enim in Missa Vigiliae fieri Commemoratio de die infra Octavam, de qua non potest fieri in Missa Defunctorum.

3 Si festum habens Vigiliam celebretur Feria secunda, Missa Vigiliae dicitur in Sabbato, sicut etiam de ea fit Officium: excepta Vigilia Natiuitatis Domini, & Epiphaniae.

Ad Rubricam Breuiarij spectat huius Rubricae sensus, & est Radulphi Propos. 19. Sicut etiam ieiunium anticipatur, quod ab Hebraeis fieri solitum pridie Sabbati, in quo ieiunandum es-

set, testatur Moyses Aegyptius de Temp. cap. de Sabb. & cap. de Ieiunio. neque Dominico die ieiunare debemus, Distin. 76. cap. Vinam, & passim dicitur à sanctis Patribus.

4^m Missa Vigiliae in Aduentu occurrētis, dicitur cum commem. Feriae Aduentus, licet de ea non sit factum Officium, Vigilia Natiuitatis excepta.

[Missa Vigilia.] Dicitur eadem Missa infra Octavam; quia propriae Missae ratione, quam supra diximus de Vigiliae cedere debet minus propria dici.

5 Si in Quadragesima, & Quatuor Temporibus occurrat Vigilia, dicitur Missa de Feria cum commemoratione Vigiliae.

Missae

Missæ in his casibus concordat integre cum Officio, & cessat ratio quam supra diximus, propriam Missam cedere debere Missæ non ita propriæ: neque populus eget monitione ad ieiunium, quod significatur per Missam propriam Quadragesimæ, seu Quatuor Temporum.

6 *Tempore Paschali non dicitur Missa de Vigilia, nisi in Vigilia Ascensionis, quæ tamen non ieiunatur, sicut nec Vigilia Epiphania.*

Cur non ieiunatur in his Vigilijs? est de his, ob lætitiâ Natalis Domini, & Resurrectionis eiusdem. Dicimus non ieiunari, quia lex nulla

De Missis ⁿ Votiuus S. Mariæ, & alijs. IV.

Votiuus.] Largè hîc sumitur votum, pro voluntate, & desiderio. Missæ igitur, quæ pro voluntate dicuntur, Votiuæ nuncupantur; non tamen debet esse voluntas irrationabilis, puta, vt Sacerdos breuiorem celebret Missam, &c. Votiuarum autem Missarum est mentio in *Vita sancti Germani Antistodori. cap. 16. apud Sur. Tom. 4.*

1 **I**n Sabbatis non impeditis Festo Duplici, Semiduplici, Octaua, Vigilia, Feria Quadragesima, vel Quatuor Temporum, vel Officio alicuius Dominicæ quæ supersit, in præcedens Sabbatum translato, dicitur Missa de S. Maria secundum varietatem temporum, vt in fine Missalis ponitur.

2 *In Aduentu autem, licet Officium non fiat de S. Maria in Sabbato, dicitur tamen Missa principalis de ea, cum commemoratione de Aduentu, nisi fuerint Quatuor Tempora, vel Vigilia, vt supra.*

Sabbatum dicatum esse constat beatæ Virgini Deiparæ. Missæ verò sanctæ Mariæ in Sabbato dicendæ auctor fuit Albinus, Caroli Magni Præceptor, qui, rogatu Bonifacij Archiepiscopi Maguntini, eâ instituit vnâ cum alijs, de Trinitate, de Angelis, de Spiritu sancto, & de Cruce, quæ adhuc sunt in vsu. Meminit huius ritus *Mirrologus cap. 60. Urbanus II. in Concilio Claramontan. 1096. Officium in Sabbato B. Virgini destinavit Radulphus Prop. 20. & à Monachis Ecclesiæ Occidentalis inductum esse hunc ritum anno 1056. scribit Baronius; Durandus autem in Ration. lib. 4. cap. 1. quinque affert causas. Prima est, &*

secundum eundem originaria, quod olim Constantinopoli, cum ante quamdam imaginem B. Virginis penderet velum quod eam velabat, in sexta Feria post Vesperas recedebat velum nullo mouente, & cælum versus deferebatur, ita vt à populo imago tota conspici posset; celebratis autem in Sabbato Vesperis, descendebat ipsum velum, & velabat imaginem, vt prius, vsque ad sequentem Feriam sextam. quo miraculo sancitum est, vt eo die semper de B. Virgine cantaretur. Altera est, quia in Sabbato post mortem Christi tota fides in sola Virgine mansit: quæ tamen ratio à modernis Theologis, & meritò, reprobatur.

Tertîa,

B.
De discordantia
ab officio
IV - VII.

Tertia, quia dies Sabbati est quasi ianua ad Dominicum diem, quo significatur æterna vita; Maria verò est Ianua cæli, & Porta lucis fulgida. Quarta est, vt coniungatur festiuitas Matris cum solemnitate Dominica, quæ est Filij. Quinta, vt sit festiuus dies ille, in quo Deus ab omni opere quieuit: quieuit autem in Maria, vt in Tabernaculo suo.

Et licet in Aduentu Rubrica præscribat Missam Conuentualem de beata Virgine, non excludit tamen priuatas Missas, imò à fortiori in ferialibus eas concedit; cum ea quotidie diceantur, quando non est Dominica, neque Duplex: & eo casu etiam in priuatis Missis dicitur Hymnus Angelicus, ex tit. 8. num. 4.

Ex prædictis orta est quæstio, An Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij de eadem, dicenda sit Votiuua. Affirmat Castaldus in *Praxi lib. 2. Sect. 6. cap. 4. num. 2.* cum Ruiz ibi citato: quia, inquit, Officium B. Virginis in Sabbato est ex voto Ecclesiæ. Potior esset ratio, si diceret, de ea tradi sub titulo de Missis Votiuuis, de quo nunc agimus. Negant alij, quia de ratione Votiuuæ Missæ est, quòd non correspondeat Officio, vt dicitur in-

frà tit. 15. num. 5. at hæc correspondeat Officio, ergo non est Votiuua. Sed quæstio est de nomine. Nam Votiuuum quidem dicitur, quod à voto habet originem; sed minùs propriè dicitur Votiuuum, quod in Sabbato ex antiquo voto Ecclesiæ dicitur. Hodie namque est in præcepto Officium cum Missa de B. Virgine in Sabbatis non impeditis, vt supra, & probamus *Tomo 2. Sect. 8. cap. 6. num. 1.* Propriè igitur illud est Votiuuum, quod est merè voluntarium, & ad libitum fit sine peccato: neque propriè Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij, quod est in præcepto, potest dici Votiuua. Titulus autem, de Missis Votiuuis, comprehendit omnes, etiam minùs propriè Votiuuas: vnde supra num. 2. facit Ecclesia de præcepto Votiuuam Missam de eadem Virgine in Sabbatis Aduentus, vbi cantatur Conuentualis Missa; quæ, cum non correspondeat Officio, Votiuua est, non tamen ad libitum, vt omitti queat, ob illud verbū dicitur; quod est præceptiuum. Et confirmatur; quia Missa de B. Virgine in Sabbato, ratione Officij Simplicis, debet cantari post Sextam, vt in frà tit. 15. num. 2. Votiuua autem post Nonam, *ibid. n. 5.* non ergo est Votiuua.

- 3 *Alijs diebus infra Hebdomadam, quando Officium fit de Feria, & non est resumenda Missa Dominica precedentis, quæ fuerit impedita, (exceptis Ferijs Aduentus, Quadragesime, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum) dici potest aliqua ex Missis Votiuuis, etiam in principali Missa quæ vocatur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum, cum commemoratione Feriæ de qua factum est Officium. Quæ tamen Missæ, & omnes aliæ Votiuuæ, in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, cum commemoratione eius, de quo factum est Officium, & commemoratione item Festi Simplicis, si*

de

de aliquo occurrat eo die feri commemorationem in Officio. Id vero passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Missa p̄ cum Officio conueniat.

Ab Albino institutore Votiuarum Missarum alius decretus fuerat ordo: nam in Dominica dicebatur Missa de Trinitate, Feria secunda de Sapientia, Feria tertia de Spiritu sancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria sexta de Cruce, Sabbato de sancta Maria, *Microlog. sup.* nunc autem Feria sexta & Sabbato immutatis, & remanentibus vt prius, in Feriam secundam translata est Missa de Trinitate, quæ est propior Dominicæ. Missa de Angelis & de Spiritu sancto Ferias inter se commutauerunt; Feria scilicet tertia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati; Feria quinta Spiritui sancto, & sanctissimæ Eucharistiæ: illi quidem fortasse, quia die quinta creationis, aquæ, super quas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile & omne volatile producerunt; huic autem, quia eo die instituta fuit à Christo Domino. Missa de Sapientia non est amplius in vsu; & Missa de Charitate suffecta est Missa Apostolorum Petri & Pauli, flagrantium præ alijs amore & charitate, vel quia ea Feria Romam sunt ingressi, *vt ab erudito viro se didicisse scribit Vicedom. lib. 3. de Rit. Missa cap. 18.* Denique Missa de Cruce, cui addita est alia de Passione, assignata fuit Feriæ sextæ, in qua Christus Cruci affixus fuit: cuius ritus auctores facit Monachos Occidentales *anno. 1056.* Cardinalis Baronius. Sed Alcuinum cenſeo potius assignasse certis diebus Missas Votiuas; quia Pelagius II. meminuit Præfationis de Trinitate, & sanctus Gregorius habet Introitum Mis-

sæ de eadem in suo Antiphonario.

[*Non est Duplex.*] Ergo in Dominicis dici poterunt Votiuæ? nequaquam: quia supra dicitur, *alys diebus infra Hebdomadam*, hoc est, à Dominica ad Dominicam, quando non est Duplex. & expressius dicitur hoc idem circa finem Missalis, in Rubrica posita inter Missas Votiuas post Missas de B. Virgine in hæc verba, *Alia Missa Votiuæ pro diuersis rebus, quæ dici possunt quacumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium Duplex*: eadem enim est omnium Votiuarum ratio. Vnde & præcedentes Votiuæ Missæ Ferijs particularibus (nulla Dominicæ) fuerunt assignatæ, in Rubrica ante easdem. Et de Dominica quidem, quia festiua est, congrua est Rubrica; de Duplici vero, tum quia Duplex solemnitatem habet, tum quia in Festis inferioris gradus pluralitas Orationum, & in præparatione grauarumve actione post Missam non duplicatæ Antiphonæ minùs incongruunt Missæ Votiuæ, quam in Festis Duplicibus; in quibus vna tantum Oratio dicitur, & prædictæ Antiphonæ duplicantur. Ex quo consequenter dicendum est, prohiberi Votiuas in ijs etiam diebus, in quibus prohibetur fieri de Festo Duplici, argumento à fortiori sumpto, nempe infra Octauam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in Feria quarta Cinerum, in Hebdomada maiori, in Vigilijs Natiuitatis Domini & Pentecostes; & ita decreuit sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. Tamen pro re graui, de qua infra, poterunt cantari

B

Missa

Missæ Votivæ, etiam in Festis non maioribus, cantatâ item alterâ de die.

Neque putes huic Rubricæ derogari in Pontificali Romano, in ordinatione Presbyterorum, quibus in fine præscribitur, vt post primam Missam celebrent alias tres, de Spiritu sancto, de B. Virgine, & pro Defunctis; id enim intelligitur, salvis Rubricis Missalis: alioquin absoum esset, celebratâ primâ Missâ in Natali Domini, in tribus Festis sequentibus recitare Missas Votivas prædictas, & pro Defunctis, vt patet.

Dubitatum est, An exceptio Votiuarum in Dominicis intelligatur etiam, quando in die feriali fit Officium de Dominica anticipata post Epiphaniam, seu Pentecosten, seu infra Octauam Natiuitatis Domini. Sed verò verba Rubricæ sonant ipsummet diem Dominicum, qui colitur à populo, non autem Officium de Dominica.

p *Cum Officio conueniat.* Rubrica loquitur de priuatis Missis, nam Conuentualis Missa debet semper concordare cum Officio, *cap. Cum creatura. de Celebrat. Miss.* vbi verbum *mandamus* obligat ad mortale, *ex Bonacin. de Leg. disp. 1. quest. 1. punc. 7. §. 4. n. 7. cum communi; & in cap. Quisdam. & in cap. Et hoc. de Consecrat. Dist. 1. Lege Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 7. & nota, quòd neque omitti potest pro Missâ Defunctorum, in d. cap. Cum creatura.*

Ex quibus sacra Rituum Congregatio die 25. Iunij 1611. & die 28. Ianuarij 1612. decreuit, teneri Canonicos omnino ad cantandam Missam de die, vt lucrentur distributiones. & die 16. Ianuarij 1627. duo respondit. Alterum, quòd ob Missam Votiuam, seu pro Defunctis, non potest omitti Missa Conuentualis; quòd intellige, saluâ eadem hac Rubricâ de Votuis assignatis singulis diebus in fine Missalis, cum Officio de Feria, & pro Defunctis, *ut. seq. num. 1. & 2.* Alterum est, quòd neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum. Et quoad illud primum perstitit in eadem sententia die 12. Iulij 1628.

Conuentualis igitur Missa erit semper de die, vel in feriali Officio erit Votiuâ, vt supra, secundum ordinem dierum assignatum in fine Missalis; non autem Votiuâ ad libitum Cleri, seu laicorum. Priuatâ verò Missæ poterunt dici Votivæ quæcumque in diebus non Duplicibus, neque Dominicis, non seruato dicto ordine dierum, arbitrio rationabili Celebrantis: non tamen conuenit, puta infra Octauam B. Virginis, dicere Votiuam de eadem; tum quia magè colitur B. Virgo cum Missâ de Octaua; tum quia secunda Oratio esset de eadem B. Virgine, cuius recitatur Officium; tum quia fit satis obligationi pro Missâ Votiuâ, si recitetur longior Missa Festiuâ.

De Missis Defunctorum. V.

19 **P**rima die cuiusque mensis (extra Aduentum, Quadragesimam, & tempus Paschale) non impedita Officio Duplici vel Semiduplici, dicitur Missa principalis generaliter pro Defunctis Sacerdotibus, benefactoribus, & alijs. Si verò in ea fuerit Festum Simplex, vel Feria, quæ propriam habeat Missam, aut resumenda sit Missa Domini-

minica precedentis, quæ fuit impedita, & infra Hebdomadam non occurrat alius dies, in quo resumitur: in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis dicantur duæ Missæ, una pro Defunctis, alia de Festo Simplicis, vel Feria prædicta. Sed in Ecclesijs non Cathedralibus, nec Collegiatis, dicatur Missa de die cum commemoratione generaliter pro Defunctis.

q *Prima die.*] Suffragiorum pro Defunctis in Calendis mentio est apud *Alcuinum de Divin. Offic.* qui excludit tempus Paschale, *cap. de Exequiis mortuorum.*

r *Dicantur duæ Missæ.*] Cur duæ Missæ in occurso cum Festo Simplicis vel Feria prædicta? quia in Missa de Defunctis non potest fieri com-

moratio de Festo, neque de Feria; neque omitti debet semel in mense, quoad eius fieri potest, Missa principalis pro Defunctis in Collegiatis; neque item omitti Feria prædicta, vel Festum Simplex. Heu! negligitur hæc Rubrica, quæ tamen habet verbum *dicantur*; quod est præceptivum.

2 *Præterea*] *Feria secunda cuiusque Hebdomada, in qua Officium fit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis. Si autem fuerit propria Missa de Feria, vel de Festo Simplicis, vel resumenda sit Missa Dominica precedentis, ut supra, in Missa de die fiat commemoratio (ut dictum est) pro Defunctis. Excipitur tamen Quadragesima, & totum tempus Paschale, & quando per annum Officium est Duplex, vel Semiduplex; quibus temporibus non dicitur Missa Conventualis pro Defunctis (nisi in die Depositionis defuncti, & in Anniversario pro Defunctis) neque pro eis fit commemoratio. Missæ autem privatae pro Defunctis quocumque die dici possunt, præterquam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus.*

[*Feria secunda.*] Fecit enim eo die firmamentum Deus, quod & Cælum appellavit, quod defunctorum animas transferri quàm primùm hac eadem die petimus. Vide miram sanctæ matris Ecclesiæ pro defunctis sollicitudinem, quæ initio mensis & Hebdomadæ pro iisdem orat; quinimò eos purgantes honorat Feria secunda post diem Dominicum, quo Ecclesiæ triumphanti tributa iam solvit, sequentibus diebus militantem iuvat. Ortum habet hic ritus in Feria secun-

da à Monachis Gamungensibus, ex *Petro Damiani 1056. & idem in Annual. notavit Baronius anno eodem.*

r *Quadragesima.*] Ergone dicitur Officium Defunctorum in Quadragesima absque vlla eorundem Commemoratione in Missa? fit quidem Commemoratio in Missa, sed in tertia Oratione, quæ communis est vivis & defunctis. Cur autem non excipitur Aduentus? quia Feriæ secundæ non habent Missas proprias, ut in Quadragesima. & convenit, quia di-

citur in Aduentu Officium Defunctorum, cui respondet Missa.

u *Tempus Paschale.*] Mortuorum memoria mœstitiam habet, quæ non congruit lætitiæ summæ Paschali; & ad vnum Christum tunc est attendendum, *Duran. lib. 6. cap. 72.*

x *Nisi in die Depositionis.*] Non deberet corpus sepeliri defuncti sine Missa, *Durand. lib. 7. de Offic. mortuorum.* quod erat in vsu, teste *Tertull. lib. de Anim. c. 51. & Aug. 9. Confess. cap. 12. de Funere Monicæ matris.* Et omni tempore, cadauere præsentem, potest celebrari pro defunctis, nisi in Parasceue, quo die Corpus Christi immolari non debet, & eo casu differendæ sunt exequiæ in crastinum, in quo, post Missam Sabbati sancti, posset alia Missa celebrari pro defuncto. quod intellige iuxta patrios mores Durandi, vbi nimirum viget consuetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa, & numquam sine ea, absque scandalo. Si quis autem in die Paschæ moriatur, corpus eius reseruetur in sequentem diem, ob reuerentiam Paschæ, *idem ibidem, & Rituale Rom. Pauli V.* In Dominicis & Festis Missam defunctorum insepulto corpore concedit sacra Rituum Congregatio, 23. *May 1603.* Festa hoc loco intelliguntur de præcepto æqualia Dominicis, non tamen magnæ celebritatis, vt verbis vtar Ritualis Romani, puta primæ classis; & esse debet præsens corpus in Ecclesia. Sed & Rubrica loquitur de Missa solemnem, non autem de priuatis, quæ etiam insepulto, hoc est, præsentem corpore in Ecclesia, non possunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.

y *Anniuersario.*] Anniuersaria dies Defunctorum habet vsu antiquissimum, *Clemens lib. 6. Const. Apost.*

cap. 48. & Tertull. de Cor. militis. vt sicut Sanctis ea dies prodest ad gloriam, ita defunctis ad salutem, *Amal. lib. 3. cap. 44.* Vnde, si contingat anniuersaria dies in Festo celebrari, debet mutari in præcedentem diem, vt citius defunctis consulatur, *Duran. loc. cit.* quæ ratio militat etiam in tertio, septimo, & trigésimo. Sed in sequentem diem non impeditam sapius transfudit anniuersarias pro defunctis, seu alias pro iisdem Missas, sacra Rituum Congregatio, die 27. *Septembris 1608. & die 19. May 1614.* Quomodocumque verò fiat mutatio (si de perpetua in alium diem mutatione agatur) ab eo faciendam putò, qui commutare potest vltimas voluntates, *ex Clem. Quia contingit. de Relig. dom.*

z *Quocumque die.*] Concilium Cabilonense *de Con. d. 17. isum.* quotidie vult orari & sacrificari pro Defunctis. *Sancta enim & salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, vt à peccatis soluantur, 2. Mach. 12.*

a *Præterquam in Festis, &c.*] Ne minuatur solemnitas Festi Duplicis, & lætitiæ Paschalis, quam repræsentat dies Dominicus dierum princeps, *S. Ignat. Epist. ad Magnesianos.* adde consequenter, & à fortiori, neque in ijs diebus, in quibus de Duplici fieri non potest: quamquam in primo triduo maioris Hebdomadæ hortatur nos Constitutio Apostolica *libro 5. cap. 13.* ad orandum pro ijs qui perierunt. quæ verba impertare solent Sacrificium apud sanctos Patres. Sed potest etiam fieri Sacrificium sine Missa de Requiem pro Defunctis. Qua ratione ritus antiquus & nouus non discordant.

Sacra tamen Rituum Congregatio tolerari

tolerari posse censuit Missas de Requiem in Duplici Festo quod non est de præcepto, vt testatorum voluntates adimpleantur, 1. *Septemb.* 1607. & rursus 20. *Iunij* 1626. non ait, ad arbitrium viuorum, quod benè nota, sed pro implenda lege Defunctorum. Dixi, quod non est de præcepto: quia

etiam in Festo de præcepto, si cadat illud in diem assignatum pro Altari priuilegiato, puta Feriam secundam, extra quam priuilegium Altaris pro Defunctis est nullum, non potest adhuc Missa dici de Requiem, vt decreuit eadem sacra Congregatio die 24. *Aprilis* 1627.

3 In die Commemorationis omnium Defunctorum, & in die Depositionis, & in Annuario Defuncti, dicitur vna tantum Oratio, & similiter ^b in die Tertia, ^c Septima, ^d Trigesima, & quodcumque pro Defunctis solemniter celebratur: in alijs Missis, plures, vt de Ferijs & Simplicibus dicitur infra in Rubrica de Orationibus.

Oratio Fidelium erit vltima, *Burchard.* vbi plures dicuntur orationes.

^b In die Tertia.] Præter diem obitus, seu depositionis, & Annuario, qui celebriores reputantur, solemnes habiti sunt tertius, septimus, & trigessimus, constanti Ecclesie ab Apostolis traditione. Caueant igitur ij, qui nominant in Missa alios dies, quartum, quintum, vigesimum, & eiusmodi: quia neque in Rituali nouo, prout neque in Missali, ponuntur alij dies à prædictis. Et Tertij quidem meminit *Clem. lib. 6. Const. Apost. cap. 48.* propter eum, inquit, qui tertia die resurrexit: vel vt purgetur anima, quæ triplicis est naturæ, irascibilis, concupiscibilis, & rationalis; vel vt in ea sanctæ Trinitatis imago integrè reparetur, *Alcuin. loco citato;* vel vt absoluat a peccatis quæ patrauit cogitatione, verbo, & opere, *Durand. loco citato.*

^c Septima.] Mytheria Septimæ diei scribit *Ambros. Orat. de Fide resurrect.* quia symbolum est futuræ quietis. addit *Alcuinus*, vt anima suo corpori reconcilietur: illa namque, vt diximus, tripliciter peccare solet, & corpus item

quadrupliciter, ob humores quatuor quibus constat. *Durandus* vult significari vitæ rotius purgationem, quæ septem diebus in orbem ducitur. Fortasse ab Ecclesiast. 22. hic ritus ortum habet, *Luctus mortui septem dies;* vel à Ioseph Ægypti Prorege, qui septem impleuit dies luctus super defunctum patrem suum, *Gen. 50.*

^d Trigesima.] Trigesimum diem commendat *S. Ephrem in suo Testamento apud Surium Tom. 1.* deriuaturque ritus à morte Aaron & Moysis, quos fleuit populus triginta diebus, *Num. 20. Deut. vlt.* Vel quia Dominus baptizatus est annum agens trigessimum, *Alcuin.* Vel quia in hac mensura ætatis Christi resurgemus omnes, *idem.* Vel quia hac ætate Adam creatus fuit, secundum communionem Doctorum sententiam. Vel vt, quidquid in Decalogo legis defuncti deliquerint, in sanctæ Trinitatis misericordia deleatur, *Hugo de Miss. obser. lib. 3. cap. 37.* nam ter decies constituunt triginta. Trigesimum numerum obseruant alij ea ratione, vt per triginta dies fiat Missa pro Defunctis; solemnius autem tertia die, septimaque,

intra triginta, & ipsamet trigesima, *Amalar. libro 4. cap. 42.* ritus autem triginta dierum à sancto Gregorio Papa, 4. *Dialog. 55.* præscribitur Abbati Pretioso pro Monacho Iusto ijs verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino præmittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur.* Ex quibus intelligere possunt celebraturi Missas, quas vocant S. Gregorij, hoc est, institutas aut approbatas à S. Gregorio, quòd Primò non est necesse, ut idem Sacerdos per mensem celebret diebus triginta; sed necesse est, ut offeratur Hostia per mensem, siue ab vno siue à pluribus, ut patet ex ijs verbis, *stude offerre;* neque addit Abbati *per te,* quod esset onus graue. Secundò, sufficit offerri Sacrificium. non autem omnes Missæ dicendæ sunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurrentibus prohibetur. Tertiò, continuis diebus fieri debent, *ut nullus omnino præmittatur dies,* remota substitutione, quam vetuit *Trid. Sess. 22.* ratione numeri. neque discontinuantur ob triduum maioris Hebdomadæ, quo, ex vsu Ecclesiæ probato, non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas posse discontinuari, vel vno die dici omnes triginta, concludunt, valere tamquam triginta Missas; sed non ut eas, quas instituit sanctus Gregorius, ut ex eiusdem verbis patet.

Dubitatum aliquando fuit, edito Decreto S. Congregationis, de quo infra, prohibente quosdam Missas sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis, An prohibita censentur prædictæ triginta Missæ sancti Gregorij; at negauit sacra Rituum Congregatio die 28. *Octob. 1628.* & prælo datum est Decretum, petentibus Monachis S. Gregorij de Vrbe.

4^e *Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & Depositionis defuncti, & quandocumque in Missa dicitur vna tantum Oratio: in alijs autem Missis pro Defunctis, dicatur ad arbitrium Sacerdotis.*

e Sequentia.] Prosa, siue Sequentia, hoc est, *Dies ira, dies illa.* Significat autem iubilationem, & hoc nomine quamcumque Sequentiam vocat Ordo Romanus, ut idcirco cantari debeat, cum solemnius celebratur pro Defunctis. Sequentia quo-

que appellatur, quia per cantus amœnitatem ad sequentia præparat, *Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 19.* vel quia sequitur *Alleluia* in alijs Missis festiuis, *Cornelius Scheltingius;* qui & Prosam eam dici putat, quia legem metri caret.

De Translatione Festorum. VI.

1 **I**N dicendis Missis seruetur ordo Breuiarij de Translatione Festorum Duplicium & Semiduplicium, quando maiori aliquo Festo sex Dominica impediuntur. In Ecclesijs autem, vbi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari

cantari due Missæ, una de die, alia de Festo: aut saltem commemoratio fieri de Festo, si de eo non debeat celebrari Officium illa die.

De Translatione Festorum & nos docebimus in Rubrica Breuiarij. Vide hoc loco solutiore leges Missæ quàm Officij diuini, & quia populus concurrat ad audiendum potiùs Missam quàm Vesperas, & alias Horas, idèd conceditur, posse fieri alteram Missam solemnem de Festo translato, aut fieri de eo in Missa de die Commemorationem. Loquitur autem Rubrica sine distinctione Festorù, quam neque nos addere debemus; imò significat, posse contingere casum in Festis maioribus, & in his conceduntur duæ Missæ. Quòd si vnã tantùm velint celebrare ij, qui ad Missam tenentur cantandam ratione chori, eam non debent omittere quæ Officio correspondet, in qua fiet commemoratio de Festo transferendo. Si Festum translatum admittat in Missa Symbolum, poterit etiam illud dici in hac Missa: in fine verò prædictarum duarum Missarum Euangelium dicitur S. Ioannis, non aliud Feriæ, vel Festi occurrentis.

Prædictæ item duæ Missæ ea ratione cantandæ erunt, vt altera de die post Horam congruentem, de qua infra

tit. 15. num. 2. altera de Festo (cùm nullam habeat cum Officio connexionem) post Nonam. si hoc accidat in Temporibus Pentecostes, ambæ quidem post Nonam, sed illa priùs de die, quæ cum Officio concordat, postea de Festo: ad cuius Missam populus èd libentiùs, quò tardiùs, conuenire solet. Et licet in hoc casu nulla Hora sit media inter vtramque Missam, quod tit. seq. num. 2. conuenire docebimus; tamen est casus vnicus, & priuilegiatus, ob concursum populi. In Missis etiam priuatis poterit commemoratio fieri de Festo; quia, cùm fiat in gratiam concurrentis populi, qui non potest adesse totus Missæ solemni, in priuatis Missis libenter audiet de translato Festo commemorationem: eaque regulariter fiet secundo loco.

Abstinerem tandem à commemoratione hac, & multò magis à Missa, quando Festum eiusmodi occurrat in ipsomet Paschatis vel Pentecostes die; à quorum mysterijs ne minimùm quidem est aliò distrahendus populus.

De Commemorationibus. VII.

Commemorationes in Missis sunt sicut in Officio. De Festo Simplicis fit commemoratio in Missa, quando de eo in Officio facta est commemoratio in primis Vesperis. Quando autem de eo fit commemoratio tantùm ad Laudes, in Missa solemni non fit commemoratio de eo, sed in Missis tantùm priuatis. Excipitur Dominica Palmarum, & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla fit commemoratio, etiam in Missis priuatis, de Festo Simplicis occurrente, licet facta sit in Officio. De Dominica fit commemoratio, quando in ea agitur de Festo Duplici. De Octaua fit commemoratio, quando infra Octauam celebratur aliquod Festum, nisi illud Festum.

C.
De Commemorationibus.

Festum fuerit de exceptuatis in Rubrica Breuiarij de Commemorationibus. Item quando infra Octauam fit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à simili in Rubricis Breuiarij *ut. 9.* vbi eam examinabimus.

f *Non fit Commemoratio.*] Quod fit, vt Festum secundæ classis distinguatur à Festis Duplicibus minoribus, in quorum Missa solemnè fit de Simplici Commemoratio; à Festo vero primæ classis distinguitur, quia nec in Missis priuatis Festum primæ classis Commemorationem de Simplici admittit.

g *Excipitur Dominica, &c.*] Discordant hæc duæ Missæ ab Officio, vt abundè patet in lectione Passionis pro Euangelio, ratione cuius Passionis, de

Sanctis non est facienda mentio: & licet Feria tertia & quarta fiat in Missa Commemoratio de Simplici occurrenti, Officium tamen earum Feriarum non est tam solempne quàm Dominica Palmarum. Vnica autem Oratio solempnitatem significat maiorem. Item Vigilia Pentecostes discordat ab Officio in Collecta & colore paramentorum. Præterea hæc duæ Missæ pendunt ex benedictionibus solempnibus Palmarum & Fontis Baptismalis, vt imitari debeant solempnitates maiores; vnde numquam omittuntur, cedentibus omnibus alijs Festis, etiam primæ classis.

2. *De Feria fit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, Rogationibus, & Vigilijs, quando Missa dicenda est de Festo illis temporibus occurrente. Sed in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Ferijs, Rogationibus, & Vigilijs prædictis, quæ habent Missas proprias, dicuntur duæ Missæ, vna de Festo, alia de Feria, Rogationibus, & Vigilia, h absque vlla vtrorumque commemoratione: in Festis tamen maioribus primæ classis nihil fit de Vigilia occurrente, vt dictum est supra.*

Omnia patent ex supradictis, & licet Missa Vigiliæ sumatur de Comuni, dicitur tamen propria Vigiliæ cui assignatur, & idè non omittenda.

Sed quæritur: Cur occurrente Festo in prædictis Ferijs dicuntur duæ Missæ Conuentuales; occurrente autem Festo Duplici in Dominica, quæ est dignior prædictis Ferijs, non dicuntur duæ Missæ, altera de Festo, altera de Dominica? Respondet *Franco-linus, aliud agens de tempore Horarum Canonic. par. 1. cap. 16. num. 18.* in prædictis Ferijs vnã cantari post Tertiam, aliam post Nonam: & ho-

rae mediæ sunt præparatoriæ ad sequentem Missam; Missa verò Dominica & Festi Duplicis cantandæ essent ambæ post Tertiam. At, secundùm hunc Auctorem, incongruè cantantur Missæ duæ, nulla mediante Hora Canonica, quæ est quasi ad Missam præparatoria. Addo ego, refumi posse Missam Dominicam in sequenti Hebdomada; populumque item non tene-ri nisi ad vnã Missam audiendam. Quam igitur. audiet? Audiat vnã de Festo & Dominica simul, cum duobus Euangelijs meritò à populo audiendis. Sed, dato, quòd nec possit refumi

refumi Missa Dominica infra Hebdomadam, non videtur hæc omittenda, cum sit dignior quàm Missa de Ferijs prædictis: ergo saltem in eo casu cantandæ forent duæ, de Festo & de Dominicâ; & altera immediatè post alteram cantata Tertia; sicuti in Quatuor Temporibus Pentecostes post Nonam possunt duæ Missæ cantari, de Feria, & de Sancto Titulari Ecclesiæ, ob Festum & concursum populi, iuxta Rubricam supra de Translatione Festorum. Nihilominus tamen est ille casus peculiaris ratione Festi; & dispar est ratio in Missis de Dominica, & de Ferijs maioribus: nam in his intendit Ecclesia, sine præiudicio Festi, excitare Clerum & populum ad actus humilitatis & pœnitentiæ, cum genuflectione ad Orationes in Missa, & Officio proprio earum Missarum. Qui actus non conueniunt Dominicis, in quibus, ob memoriam Dominicæ Resurrectionis, statim ad Orationes, neque genuflectimus, ex Concilij Nicæni Decreto: & ideò omitti non vult integras Missas de Ferijs prædictis; de Dominicis autem vult tantum Com-

memorationem cum Oratione, & lectione Euangelij, si à Festo maiori impediatur. Porro Francolini ratio aded vera est, vt idcirò nulla vera sit Rubrica de duabus Missis dicendis, de Quatuor Temporibus, & de Vigilia S. Matthæi, seu S. Thomæ, si in eundem incidant diem; quia essent ambæ cantandæ post Nonam, vt dicemus tit. 15. num. 2. nulla Hora media inter illas. quod est valdè notandum. Omnino verò negamus, nomine Feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendi etiam Dominicam; tum quia est contra sensum & vsu communem; tum quia S. Rituum Congregatio nomine Festi nouem Lectionum intelligit etiam Dominicam, 12. Martij 1618. ergo non est Feria prima; neque in ea duæ Missæ sunt cantandæ, vt in Ferijs & Sabbato prædictorum temporum in Rubrica.

h Absque vltâ vtrorumque. Aduerte, quòd si præterea faciendâ sit Cōmemoratio Festi Simplicis, vel de die infra Octauam, hæc Cōmemor. faciendâ erit in Missa de Festo, vt habes in Missali die 28. Iunij, 17. & 20. Septembris.

3 *Quando infra Hebdomadam dicuntur Missæ Votiuæ, post primam Orationem semper dicatur Oratio eius de quo sit Officium, vt supra explicatum est in propria Rubrica.*

i De quo sit Officium. Vt aliqua vel minima ratione cōcordet cum Officio Missa Votiuæ, debet de Officio fieri Commemor. Ioannes Burchard. Tertia

verò erit ea, quæ aliàs secundo loco diceretur; vt infra indicatur tit. 9. n. 14. in ijs verbis, *Dicuntur plures, vt in Festis Simplicibus.* de quibus ibid. n. 16.

4 *Quando fit Commemoratio de Feria Quatuor Temporum, pro Feria Commemoratione dicitur prima Oratio, quæ concordat cum Officio.*

Patet ratio; vt concordet cum Officio, Burchard.

5 *In faciendis Commemorationibus seruetur ordo vt in Breuiario. De Dominica, ante diem infra Octauam: de die infra Octauam, ante*

C

Ferias

Ferias predictas: de Ferijs predictis, ante Festum Simplex: de Festo Simplici, ante Orationes quæ secundo vel tertio loco dicende assignantur, & hæc dicantur k ante Orationes Votiuas: in quibus Votiuus seruetur deinde dignitas Orationum, vt de sancta Trinitate, de Spiritu sancto, de Sacramento, de sancta Cruce ante Votiuam de beata Maria, & de Angelis ante Apostolos, & similiter in alijs.

k *Ante Orationes Votiuas.*] Præcedunt quæcumque Orationes, quæ ab Ecclesia certum habent locum. Votiuæ, quæ ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, posteriorem occupant locum. Et sicut Votiuæ, verbi gratia de Spiritu sancto, cedit Commemorationi Festi Simplicis, ita cedere debet Orationi *A cunctis*, vel alijs, quæ secundo vel

tertio loco iubentur dici. Ceteris autem paribus, attenditur dignitas eorum de quibus est Oratio. ita *Burchard*. Videtur durum aliquibus, sed rationabile est, legem communem præponi arbitrio, hoc est, legi priuatæ, quam facit sibi Sacerdos in Orationibus Votiuis, quæ non concordant cum Officio.

6. *Si facienda sit commemoratio pro Defunctis, semper ponitur l penultimo loco. In Missis autem Defunctorum nulla fit commemoratio pro viujs, etiam si Oratio esset m communis pro Viuis & Defunctis.*

l *Penultimo loco.*] Ratio Innocentij Papæ III. est de *Mysterijs Missæ* lib. 2. cap. 27. quia finis ad suum debet torqueri principium: non igitur dignitatis ergò, sed vt à Viuis, de quibus in prima Collecta, ad Viuos, de quibus in vltima, fiat regressus.

m *Communis pro Viuis, &c.*] Hoc sancitum est post tempora Innocentij III. qui concedebat loco citato Orationem, *Omnipotens sempiterne Deus, qui viuorum dominaris simul & mortuorum, &c.* in Missis etiam Defunctorum. Sed planè æquum est, Defun-

ctis suffragia dari in Missis Viuorum, vt supra num. 6. dictum est; & in Missis Defunctorum solis Defunctis operam dare, exclusis Viuis in Collectis: quibus omni tempore, & in primo *Memento*, secretè satis superque est prouisum, etiam in Missa de Defunctis. Significatur etiam, non posse Defunctos in Purgatorio iuuare viuentes, *Durand. lib. 4. cap. 15.* cuius sententia est probabilior, *Sanctus Thom. Secunda Secunda quæst. 83.* quem sequitur *Nauar. de Orat. cap. 20. num. 9. contra Medinam.*

7. *Quando dicuntur plures Orationes, n prima tantum & vltima cum sua conclusione terminantur: & o ante primam & secundam Orationem tantum dicitur Oremus; ante primam dicitur etiam p Dominus vobiscum.*

n *Prima tantum & vltima.*] Et prima quidem terminatur, quia est propria Missæ; vltima verò, quia compre-

hendit alias, & quasi eas colligit, quæ ideò Collectæ dicuntur: quarumquam aliæ causæ sunt, cur Collectæ dicantur,

tur, *ut infra tit. 9.* Quandoque prima & secunda Oratio sub vna conclusionione dicuntur, vt vnica videatur Oratio in Missa celebri, quod præsertim iubetur fieri in Collatione Ordinum, Consecratione Episcoporum, Virginum, Ecclesiarum, & Altarium, Benedictione Abbatum, Abbatissarum, Cæmeterij benedictione, & Consecratione Regum, & Reginarum. Atque in his tantum casibus vniri duas Orationes sub vno: *Per Dominum*, docet *Burch. in Ord. celebrandi Missam.* An verò Orationes illæ, quæ post Missam Votiuam de Trinitate habentur pro gratiarum actione, sub eadem conclusionione cum prima recitandæ sint, negamus in Missis priuatis: nam quod dicitur in oppositum in Missali Romæ edito 1621. additum fuit sine Superiorum facultate, me penitus rem indagante; & hic esset nimis nouus ritus in Missa priuata. In ijs autem quæ solemniter dicuntur pro re graui, vsus Cappellæ Papalis est, vt de duabus fiat vna ad solemnitatem: sed verba Rubricæ *tit. 9. num. 14.* indicant in solemniori quoque duas esse, ergo cum duabus conclusionionibus.

o *Ante primam & secundam.*] Ita

- 8 *Cum verò dicuntur plures Orationes, & vna Oratio eadem sit cum alia ibidem dicenda, Oratio huiusmodi, illa scilicet quæ eadem est, non alia, q̄ commutetur cum alia de Communi, vel Proprio, quæ sit diuersa. Idem seruetur in Secretis & Orationibus post Communionem.*

q̄ *Commutetur cum alia.*] Quenam commutanda est; prima, aut altera? prima manet, altera mutatur eo modo, quo præscribitur clarè in Dominica Septuagesimæ, quando venit ante Festum Purificationis beatæ Virginis, cuius Secreta eadem est cum Secreta prædictæ Dominicæ, & illa

Ordo Romanus; vt inuitetur populus ad Orationem, qua etiam de causa salutatur populus ijs verbis, de quibus mox, *Dominus vobiscum*, vt ait *Innocent. III. lib. 2. cap. 26.*

p̄ *Dominus vobiscum.*] Ordo Romanus hoc habet. Quæ salutationis forma ad verbum legitur *Ruth 2. & 2. Paral. 15.* Ferè simili vsus est Gabriel Angelus salutando Mariam, *Dominus tecum*; & alter Angelus ad Gedeonem, *Iud. 6.* sed vim & efficaciam habet à Christo, qui dixit: *Ego vobiscum sum, Matth. ultimo.* Ritus autem emanat à Clemente, *ex Gemma lib. 1. cap. 87.* vel Anacleto Papa, *ex Hugon. Vlt. lib. 2. cap. 11.* vel ab vtroque, *ex Radulpho loco citato, Propos. 23.* & est sensus: Dominus in vobis maneat, & petitionibus vestris effectum tribuat, *Durand lib. 4. cap. 14.* Vel Sacerdos se habere pacem cum populo docet, *ex P. Damiani Opusc. de Dominus vobiscum.* Vel dicitur ad excitandos animos ad orationem, *Ruper. lib. 1. cap. 31.* Dicitur autem Dominus, non Deus; quia Dominus potestatis est titulus, *Turrecrem. in cap. Iacobus. de Cons. Dist. 1.* Alia addemus infra suis locis propria, *par. 2. tit. 5. num. 1.*

mutatur quæ secundo loco ponitur. Dices: Quomodo fiet mutatio secundæ Orationis de Feria, vel Dominica, vel de ijs quæ sunt ad libitum, quando est eadem cum prima de Sancto? nam hic accidit casus in Festo Quadraginta Martyrum occurrente in Feria quinta Cinerum; &

item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecosten; vel cum præcipitur Oratio, *Deus refugium*. Verum in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ Cinerum, vel Dominicæ XXIII. vel ea quæ proximè sequitur, pro quacumque tribulatione, respectuè ad ca-

sus prædictos; vt eadem sit regula in fauorem Orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxi, quia Celebrans, qui non præuidit Secretas, dicit primam de Sancto; mox aduertens secundam esse eandem, non potest non mutare secundam.

D.

Ordo partium
Missæ.

VIII - XIV.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. VIII.

In aggredimur partes integrantes Missæ, quæ in primordijs Ecclesiæ, ordinante Petro & Apostolis, duæ tantum fuerunt, scilicet Consecratio cum verbis proprijs, & Oratio Dominica, *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Syracusanum*; cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in quatenus non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innocent. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Postcommunione, ex *Lindano ad Liturgiam sancti Petri*. Crescente verò cultu Christianæ Religionis, adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia

dempta, alia mutata in melius. *Lindanus* autem in *Apologia* pro Liturgia sancti Petri Græca, quæ valde similis est Gregorianæ, contendit probare, à sancto Petro fuisse præscriptam totam Missam Latinam, paucis exceptis; & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmauimus. Ab initio verò non erat tutum moram longam trahere in Sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, vt in Ordinario, præterquam tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, vt etiam ibi annotatum est.

[Introitus.] Vel quia introeunte Sacerdote ad Altare dicitur, qui paulò antè dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia fit quasi proœmium Missæ, *Conrad. lib. 1. Carimon. cap. 1.* vel quia populo introeunte Psalmus cantabatur, *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*, ab Ambrosianis *Ingressa*.

Componitur regulariter ex Psalmo Dauidis, Versu eiusdem Psalmi, Glo-

ria Patri, Sicut erat, & repetitione Psalmi. Dixi, regulariter ex Psalmo: nam Cælestinus I. Papa constituit, vt Psalmi centum quinquaginta ante Sacrificium cantarentur antiphonatim, quod antè fiebat, ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano lib. 3. de Instit. Mon. cap. 11.* sed non vbique. Antiphonatim autem, hoc est, non totum Psalmum recitabant antiqui, vt aiunt quidam apud *Radulph. Propos. 23.* sed, vt docet *Alcuin. loco ci-*

tato,

tato, ex omnibus Psalmis excerp-
bant Antiphonas: *Baronius* tamen an-
no 418. explicat Decretum Cælestini
de toto Psalterio cum Antiphonis an-
te Missam cantando in Ecclesia Ro-
mana; & *Bellarminus* idem sentit *lib. 2.
de Missa cap. 16.*

Irregulares verò Introitus sunt per-
pauci, qui non ex Psalterio, sed ex
Prophetis, seu alijs Scripturæ libris
sunt hausti, vt in Natiuitate Domini,
Puer, qui natus est, &c. in Ascensio-
ne, *Viri Galilei, &c.* Versum tamen ex
Psalmo qui cantabatur retinuit S. Gre-
gorius Papa, *ex Durando lib. 4. cap. 5.*
Dixi, *Versu eiusdem Psalmi*; quia
quãdo Introitus incipit à primo Versu
Psalmi, tunc Versus Introitus est, qui
proximè sequitur in Psalmo; quando
verò incipit à Versu de sequentibus in
Psalmo, Versus est idem, qui est pri-
mus in Psalmo. Exempla patent in
Missali, nimirum in Natiuitate Domi-
ni, *Dominus dixit ad me, &c.* Versus est,
Quare fremuerunt gentes. in Domini-
ca prima Aduentus, *Ad te leuam ani-
mam meam, &c.* Versus est de sequen-

tibus in Psalmo, *Vias tuas Domine, &c.*

[*Gloria Patri.*] Additum est quasi
ad finem Psalmi, ex instituto Damasi
Papæ: quamquã ante Damasum com-
posita fuisse laus hæc fertur à Nicæna
Synodo, imò ab Apostolis, *ex Basilio,
eam fluxisse probat Baronius anno 325.
Nicænum addidit, Sicut erat, &c. Ba-
ronius ibidem ex Conc. V. asen. can. 7.*

De repetitione Psalmi, seu Introitus,
Durandus & Radulph. locis citatis.

t. *Tempore Passionis.*] Nam tunc
omittitur laus Trinitatis, *Gloria Pa-
tri, &c.* ita *Microl. cap. 52.* tum quia
Introitus sunt de Passione Christi; tum
quia, propter humiliationem capitis
nostri proximam, omittenda est glori-
ficatio sanctissimæ Trinitatis, in qua
Filius Dei est idem cum alijs Personis
diuinis: Prima causa redditur à *Du-
rando lib. 6. cap. 60. in Dominica de
Passione, altera ab Amalar. de Eccles.
Officijs lib. 4. cap. 20.*

u. *Defunctorum.*] Indicia lætitiæ
omittuntur in his Missis, ad imitatio-
nem Officiorum quæ aguntur in mor-
te Domini, *Alcuin. circa finem libri.*

2. *Kyrie eleison, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro,
id est, ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, ter Kyrie eleison.*

Post Apostolicos Hebræos cœpe-
runt Græci facere Missam Adriano
Primo imperante, *Duran. lib. 2. cap. 1.*
obiit ille anno Domini 140. Vox au-
tem Græca *Kyrie eleison* inuenitur in
Liturgijs S. Iacobi, & S. Marci, *Du-
rand. lib. 2. cap. 13.* à Græcis Siluester
ad Romanos eam transtulit, *Radulph.
Propos. 23.* fuisse verò in vsu in tota
Italia, testatur *Concil. V. asen. can. 3.* an-
te S. Gregorium 150. annis, *ex Bellar-
min. lib. 2. de Miss. cap. 16.* idem scribit
Augustinus de omnibus Christianis,
contra *Pascentium Epist. 178.* & signi-

ficat, *ex eodem ibidem,* Domine misere-
re. Nouies autem in Missa dici, docet
Greg. lib. 7. Epist. 63. qui se dicit resti-
tuisse, non instituisse hunc ritum, cum
alternatione partim à Sacerdote, par-
tim à populo, quod non faciunt Græci,
nimirum, *ter Kyme, ter Christe* (quod
etiam Romanorum est, non Græco-
rum) & *ter Kyrie.* Addit *Amalar. lib. 3.
cap. 6.* causam; quia ante omnem Ora-
tionem specialem Sacerdotum, neces-
se est præcedere misericordiam Domi-
ni, vt serenetur mens Sacerdotis ad ea
intendenda quæ ore dicit, & vt dignus
sit

fit Deum alloqui, & exaudiri. *S. Thomas 3. p. quest. 83. artic. 4.* notat (quod prius notauerat *Innocent. III. lib. 2. cap. 19.*) ter dici ad Patrem, ter ad Filium Christum, ter ad Spiritum sanctum, additque *S. Thom. ad significandum, quod omnes personae sunt in se inuicem.*

3 *Gloria in excelsis, dicitur quandocumque in Matutino dictus est Hymnus Te Deum, praeterquam in Missa x Ferie quinta in Cæna Domini, & y Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur, quamuis in Officio non sit dictum Te Deum.*

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Domini; cui addidere reliqua usque ad finem varij Doctores, ex *Concil. Tolet. IV. can. 12.* quo modo conciliari possunt qui eum tribuunt Apostolis, *Clem. lib. 7. Constit. cap. 48.* & qui Telephoro, *Innoc. III. lib. 2. cap. 20.* & qui Symmacho, *Berno cap. 25. de Officio Missæ; & qui S. Hilario Pictauiensi, Alcuin. cap. de Celebratione Missæ: qui veriùs in Latinum transtulit, ait Bonius ad Apost. Constit. Clem. cap. 47. lib. 7.* Ut autem dicatur in Missa, constituit Telephorus, ex *Innocent. loco citato, & ex Epist. 1. eiusdem Telephori.* idem asserunt *Damasus, Rabanus, & alij complures apud Duran. lib. 2. cap. 14.* Symmachus praeterea iussit recitari in diebus Dominicis, & in Natalitijs Martyrum, ex *Alcuin. Amalar. & alijs;* quia in Dominicis significatur Resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria & laudibus Angelorum. *Duran. lib. 4. cap. 13.* tribuit *Stephano Schulting.* quod in Dominicis dicatur, & citat *librum Pontificalem Tom. 1. sua Bibliothec. p. 1. cap. 26.* Item in omni Festo

dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem Lectiones (exceptis Aduentu, Innocentium Festo, & à Septuagesima ad Pascha) ex *Decr. Leon. IX. teste Democh. Tom. 4. cap. 15. Microl. cap. 2. & 45.* Item toto tempore Paschali, quod statum aeternae gloriae & pacis significat, *Hugo Victor. lib. 2. cap. 4.* Denique quando in Officio dicitur *Te Deum, de Celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III.* quia hi duo Hymni continent laudes sanctissimae Trinitatis.

x *Ferie quinta in Cæna Domini.*] Dicitur Hymnus Angelicus in hac Missa, *can. Porro. de Consecrat. Distinct. 1.* ex institutione Nicolai Papae; & quia gaudium ea die est ob institutionem Sacramenti, *Duran. de Cæna Domini, & in Ordine Romano praescribitur.*

y *Sabbati sancti.*] In cuius Missa ideò cantatur *Gloria in excelsis;* quia pax data est renatis fonte Baptismatis, & proxima est Resurrectio Saluatoris, *Duran. de Missa Sabbati sancti.* Pascha item dici potest praesens; Missa enim dicitur Resurrectionis, quae nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 *In Missis Votiuus non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octa-
uas, nisi in Missa z B. Mariae in Sabbato, a & Angelorum: & nisi
Missæ b Votiuæ solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica
Ecclesiae causa. Neque dicitur c in Missis Defunctorum.*

Inno-

Innocentius III. in cap. *Consilium de Celebrat. Miss.* ait, in profectis (id est, procul à Festis) non dici Hymnum Angelicum apud Romanos, vt inter commemorationem & solemnitatem appareat differentia; & hoc asserit specialiter obseruati in Missis B. Mariæ; quod, ex *Radulpho Propos.* 13. debent obseruare, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est, illum omittere in diebus priuatis. iucundiùs etiam in festiuitatibus suscipitur, quod in profectis supprimitur, & tacetur. Hæc ille.

z. *Beata Maria in Sabbato.*] Ita legendum omnino, non autem cum interpunctione, vt olim in Missalibus Venetis & alijs mendosis, in quibus legebatur hoc modo, nisi in *Missâ beata Maria, in Sabbato*; superfluum enim esset illud *in Sabbato*: nam vel intelligis de Missâ in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu *Gloria* dicitur, quia in Officio dictum est *Te Deum*, & pertinet ad Rubricam superiorem *num. 3.* neque illa est Votiuâ: nam Votiuâ non concordat cum Officio, *tit. 15. num. 5.* Vel intelligis de verè Votiuâ; quæ dicitur in Sabbato principalis de Aduentu, *de qua supra tit. 4. num. 2.* & tunc additum fuisset in hac Rubrica, *Sabbato de Aduentu.* Vel intelligis de merè Votiuâ, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, *in Missâ beata Maria,* absolute, quocumque die dicatur. Ne igitur superfluat illud *in Sabbato*, amouecomma, seu distinctionem; & dic, præferibi hoc loco, quod in Votiuâ beatae Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Tem-

porum, Vigiliarum, seu Festi Semiduplicis (non in alijs diebus extra Sabbatum) dicatur in ijs tantum Hymnus Angelicus; ita vt hoc ordine beatae Virgini operam demus: Primò, in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde, in Sabbato (quod habere nonnihil solemnitatis in honorem beatae Virgini docuimus *sup. tit. 4.*) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria, siue concordet, siue discordet Missa B. Virgini ab Officio; quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio, in reliquis diebus & Votiuâ Missis eiusdem, dicatur tantum Præfatio propria eiusdem beatae Virgini. Confirmatur hæc Rubrica ab alia, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic dicitur etiam in Missis beata Maria, quando dicenda est*, ergo non semper dicenda est, *Gloria in excelsis.* Sentus autem horum verborum est: *Sic*, id est, eodem modo, quo immediatè supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis ampliùs ijs verbis, quæ ante Pium V. in dicto Hymno addebatur à Sacerdotibus in honorem B. Virgini: *Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam coronas*, & alia verba, quæ ampliùs non sunt in vlu.

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuiuscumque Missæ de B. Virgine, quidquid in vulgus sparserint aliqui, & falsò. Imò sacra Rituum Congregatio deleri iussit anno 1627. de quibusdam Calendarijs insigniorum locorum Decretum falsò adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam, de Hym-

no Angelico in Votiuis beatæ Mariæ.

a *Et Angelorum.*] *Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primò prolata ab Angelis, *Luc. 1.*

b *Votiuia solemniter, &c.*] Suprà diximus cum Innocentio III. omitti Hymnum Angelicum in priuatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem & commemorationem. Si ergo solemnitas adsit aliqualis; Vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatum beatæ Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Missa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, vt in *Cerimoniali suo Petrus Ruiz notauit, & bene;* Vel ratione causæ grauis, aut publicæ, conceditur Missis Votiuis Hymnus Angelicus. Æstimatur etiam solemnitas ratione loci, qua ratione Prinelegium dicitur fuisse datum sacrosanctæ Ædi B. Virginis Lauretanæ, vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dici queat *Gloria in excelsis;* & habetur in *Synodo vltima Lauret. tit. 11. num. 4. sub Card. Roma.* Res autem grauis ea est, pro qua conuenit totus Clerus cum Epi-

scopo: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria*, neque *Credo.* & sacra Rituum Congregatio 19. *May 1607.* vtrumque declarauit: nisi in Dominica dicatur Missa Votiuia solemniter; quia tunc dicitur *Credo.* Quare ex dictis sublatum est Priuilegium de *Gloria in excelsis*, datum Minoribus ab Alexandro IV. & Sixto IV.

c *In Missis Defunctorum.*] Hoc notat *Amalar. lib. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus latitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicuti nec in diebus luctus Aduentus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliis Missis quæ veniunt infra Octauam, licet in Officio dictum sit *Te Deum*: quia hæ Missæ non concordant cum Officio. Et habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis B. Virginis. continet enim Hymnus cælestem gloriam, ex *S. Thom. 3. p. 9. 83. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

O Ratio & Collecta idem eiusdem vsus ab Apostolis, ex *Orig. Homilia 11. in Ierem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi sit Collectio, vt Missa, & Missio; vel quòd ex diuinis Scripturis colligatur Oratio; vel quia dicitur super Collectam, id est, populum collectum, *Alcuin. vbi sup.* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microb. c. 3.* vel quia astantes se debent colligere vt orent, *S. Bonauent. de Myster. Miss.* dicitur etiã Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus,

Matth. 6. Docet *Dion. Epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambros. ex Gemma lib. 1. c. 87.* & in Missali Romano multe sunt illius, vt suis locis indicabimus. à *Gelasio Papa* auctæ & limatæ fuerunt, ex *Sigeb. anno Dom. 487.* A *S. Gregorio* deinde, quibusdam additis, vel detractis, in ordinem & librum Sacramentorum redactæ, *VValafr. Strabo de Reb. Eccles. cap. 22.* & *Micrologus cap. 61.* Concilia, *Carth. III. can. 23.* *Mileuit. can. 12.* quibus aderat *S. Augustinus*, reijciunt non probatas.

1 **I**N *Festis Duplicibus dicitur una tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio, ut dictum est supra.*

Romana traditio vnam Orationem tribuit cuique Missæ, *Microl. cap. 4.* quia vnus Introitus, vna Epistola, vnum Euangelium, *Amalar. in Prolog.* *de diuinis Offic.* Vnum est Officium, *Radul. Propos. 23.* & fidei seu vnitatis Sacramentum denotat, *Innocent. III. lib. 2. cap. 27.*

2 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Pentecostes vsque ad Aduentum, & à Purificatione vsque ad Quadragesimam, dicitur secunda Oratio, A cunctis; tertia ad libitum.*

Sicut in Officio fiunt commemorationes de B. Virgine, sanctis Apostolis, S. Patrono, seu Titulari, & de Pace; ita in Missa dicitur secunda Oratio, *A cunctis*, cuius est auctor Innocentius III. *ex Duran. lib. 4. cap. 15.* in qua supradicta memorantur. nam littera N. nomen exigit Patroni, seu Titularis Ecclesiæ, vbi celebratur. tertia verò additur, quia impari numero gaudet Deus, *ex Innocentio III.* & tres dicendæ, in honorem sanctissimæ Trinitatis, *idem Innocent. ibidem;* vel quia Christus ter orauit in horto, *Microl. supra.* die quia in memoriam eius qui tertia die resurrexit, *Clem. lib. 2. Constit. cap. 63.* & tres approbat dici *Concil. Laodic. cap. 19.* Numerus impar est indiuisibilis, & vnionem hoc loco significat Ecclesiæ orantis. In tertia Oratio-

ne ad libitum, cauere debet Sacerdos pro sua modestia, ne coram Prælato suo, seu Principe, dicat Orationem quæ habet titulum, *Pro se ipso Sacerdote.* ita *Burchardus in Ordine celebrationis Missæ.*

Dices: Cur in Oratione, *A cunctis*, in qua continentur omnia suffragia, seu communes commemorationes Officij, ut dictum est, nulla mentio fit de Cruce, de qua in Officio? Respondeo, non semper fieri de Cruce in Officio commemorationem; & fuisset incommodum, modò eam demere, modò addere in Oratione, *A cunctis*, pro varietate Missæ ferialis, seu de Sancto. Deinde tota Missa commemoratio est de Cruce: qua etiam de causa tempore Paschali fit in Officio cõmemoratio de Cruce, non in Missa.

3 *In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Purificationem, dicitur secunda Oratio, Deus qui salutis, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa, Deus omnium fidelium.*

Secunda Oratio de B. Virgine ob eiusdem partum dicitur, vsque ad Officium Purificationis etiam translatum; tertia pro Ecclesiæ, vel pro Papa.

4 *In Festis Semiduplicibus à Feria quarta Cinerum vsque ad Dominicam Passionis, secunda Oratio de Feria, tertia, A cunctis.*

Secunda de Feria, de qua in Officio ob alias commemorationes & Suffragia quæ in eodem fiunt Officio.

D

5 In

5 *In Semiduplicibus à Dominica Passionis vsque ad Dominicam Palmarum, secunda Oratio de Feria, tertia Ecclesie, vel pro Papa.*

Omittuntur enim commemorationes in Officio, & consequenter etiam in Missa; tamen pro Ecclesia, vel eius capite, adhuc est orandum. Quòd si hoc tempore cantandæ sint duæ Missæ, de Festo, & de Feria, in Festo Semiduplici secunda erit, *Ecclesia*, vel *pro Papa*. neque dicitur tertia Oratio; ita Romæ fit: & minuitur numerus Orationum in Missa, sicut & suffragiorum in Officio. cuius rei causam *num. 8.* afferemus.

6 *In Festis Semiduplicibus ob Octaua Pascha vsque ad Ascensionem, secunda Oratio de S. Maria, Concede nos, tertia Ecclesie, vel pro Papa.*

In his, & sequentibus, quando in Officio cessant commemorationes de Sanctis, & de Pace, cessat etiam Oratio, *A cunctis*. Sed quia beata Virgo numquam cessat orare pro nobis, & Festa Filij sunt etiam Matris, neque à Sanctis quidquam obtinemus, quod à Deo per manus Mariæ prius non donetur; ideò tempore Paschali, infra Octauas Ascensionis, Corporis Christi, & Sanctorum, in eorumque Vigilijs, secunda Oratio est de beata Virgine; præterquam quod hoc Sacrificium de ea mundo fuit generatum, *Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 104.*

7 *In Festis Semiduplicibus infra Octauas occurrentibus, secunda Oratio dicitur de Octaua, tertia, qua secundo loco infra Octauam ponitur.*

Sicut in Officio fit commemoratio de Octaua, ita & in Missa in secunda Oratione; & consequenter, quæ secunda erat, tertium obtinet locum.

8 *Infra Octauas Pascha, & Pentecostes, in Missa de Octaua dicuntur duæ tantum Orationes, una de die, alia Ecclesie, vel pro Papa.*

Valet hinc ea ratio quam affert *Durandus in Dominica de Passione*, in qua cessant Commemorationes Sanctorum in Officio; ut scilicet nostra intentio feratur in Christum solum, & spes nostra eleuetur ad vnicum eius singulare refugium. Addimus igitur in tempore Passionis, Paschatis & Pentecostes aliam Orationem tantum pro Ecclesia, vel pro Papa, pro quibus præcipuè orandum, nullo alio mediante Aduocato, neque beata Virgine; quia Christus & Spiritus paracletus sunt tunc temporis supremi & vnici Aduocati nostri. Si in prædictis occurrat Commemoratio de Sancto, non dicitur tertia Oratio, ad sensum Rubricæ.

9 *Infra alias Octauas, & in Vigilijs que ieiunantur (excepta Vigilia^d Natiuitatis Domini, & Pentecostes) dicuntur tres, una de die, secunda de sancta Maria, tertia, Ecclesie, vel pro Papa. Sed infra Octauas sanctæ Mariæ, & in Vigilia, & infra Octauam Om-*

nium.

num Sanctorum, secunda Oratio dicitur de Spiritu sancto, Deus qui corda, tertia Ecclesia, vel pro Papa.

Pro prima parte Rubricæ attulimus congruentem rationem in hoc eodem tit. num. 6.

d *Natiuitatis Domini, &c.*] Hæ Vigiliae habent rationem Festi Duplicis, & solemnioris.

e *De Spiritu sancto.*] Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè, vt in Vigilia & infra Octauam Omnium Sanctorum, Mariæ merita

imploramus; idè in secunda Oratione eam denuò inuocare non debemus. Sit igitur secunda de Spiritu sancto, qui eam obumbravit & secundam reddidit. Quem ritum viguisse apud aliquos in Officio paruo beatæ Virginis, vt post Orationem de beata Virgine fieret semper Commemoratio de Spiritu sancto, & de omnibus Sanctis, scribit *Radulphus Propos. 20.*

10 *In Dominicis infra Octauas occurrentibus dicuntur due Orationes, vna de Dominica, secunda de Octaua: & in die Octaua dicitur vna tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio.*

Ratio est, quia de Octaua fit Commemoratio in Dominica, tertia verò Oratio omittitur ad maiorem solemnitatem. In Octaua dicitur vna tantum Oratio, quia est Duplex Officium.

Accidit in Dominica priuilegiata

fieri tantum Commemorationem de die Octaua, quæ non transfertur; & tunc in Missa secunda Oratio erit de Octaua. Neque tertia dicitur; quia dies est Octaua, & nobilior quàm Dominica infra Octauam, in qua duæ tantum dicuntur.

11 *In Dominicis dicuntur tres, vt in Ordinario assignantur, quibusdam exceptis, vt suis etiam locis notatur.*

Causam habes ex *Clemente supra num. 2.*

Excipitur Dominica Passionis, in qua duæ tantum dicuntur, ob rationem supra allatam num. 8. Item Do-

minica Palmarum, in qua vna tantum Oratio, tit. 7. num. 1. Item Dominica in Albis, quæ vnicam habet Orationem, quia eius Officium est Duplex,

12 *In Festis Simplicibus, & Ferijs per annum, nisi aliter in proprijs locis notetur, dicuntur tres, vt in Semiduplicibus, aut^f quinque: possunt etiam dici 8 septem ad libitum.*

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, nisi ob Commemoratio-
f *Quinque.*] Propter quinquepartitam Christi passionem, *Microl. c. 4.*

g *Septem.*] Quia Christus in Oratione Dominicali septem instituit pe-

nitiones, *Microl. vbi supra.* vel ob septiformis gratiæ Spiritum, *Innoc. III. lib. 2. cap. 27.* Plures etiam possent dici; sed tædio essent audientibus, ex *Micrologo loco citato.* Contigit Romæ anno 1628. in Ecclesia Anglorum dici

octo Collectas de præcepto, nimirum de Festo S. Siluestri, de Dominica infra Octauam Natiuitatis, de quatuor Octauis, de quinta Octaua S. Thomæ titularis, & vltimam iussu Pontificis, *Deus refugium.*

Ad libitum verò hoc loco non si-

gnificat tamen, quòd quascumque velis Orationes dicas, sed eas prius, quæ in Rubricis assignantur, pro secunda, vel tertia; & tunc supra illas, quæ tibi magis placent, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

- 13 *In Ferijs Quatuor Temporum, & ubi plures leguntur Lectiones, huiusmodi plures Orationes dicuntur post vltimam Orationem ante Epistolam, ut suis locis in Proprio Missarum de Tempore.*

Leguntur enim plures Lectiones in Ferijs quartis & Sabbatis Quatuor Temporum; præterea in Feria quarta ante Sabbatum, *Sientes*, Domin. Quadrages. & in Feria quarta maioris Hebdomadæ. Quia ve-

rò Epistola magis attinet ad Sacrificium Missæ, quàm Lectiones præcedentes, ideirò multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium propiùs accedit, immediatè ante Epistolam collocari debet.

- 14 *In Missis Votiuis, quando solemniter dicuntur pro re graui, vel pro publica Ecclesie causa, dicitur vna tantum Oratio: sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, ut in proprio loco notatur. In alijs autem dicuntur plures, ut in Festis Simplicibus.*

Vnitas Orationis dicit & significat solemnitatem, ut in Duplici patet. In Missa verò pro gratiarum actione additur alia per modum commemorationis cum distinctione à prima, ut notauimus supra tit. 7. n. 7. & est Burchar.

In Votiuis priuatis secunda Oratio est, de quo fit Officium; tertia erit ea, quæ secundo loco dicitur in Missa de Officio; exceptis Votiuis ijs de quibus numero sequenti. Oratio pro gratiarum actione secundo semper loco dicitur.

- 15 *In Votiuis B. Mariae secunda Oratio dicitur de Officio illius diei, & tertia de Spiritu sancto: sed in Sabbato, quando de ea factum est Officium, secunda Oratio erit de Spiritu sancto, tertia Ecclesie tue, vel pro Papa. ^h In Votiuis de Apostolis, quando ponitur Oratio *A cunctis*, eius loco dicitur Oratio de S. Maria, *Concede nos famulos.**

Orationem de Spiritu sancto conuenire Missæ beatæ Virginis, diximus hoc eodem tit. num. 9. & semper dicitur, quia est Rubrica generalis, etiam tempore Aduentus, Passionis, & Paschali, in quibus assignatur in alijs Missis Oratio, *Ecclesie*, vel *pro Papa.*

^h *In Votiuis de Apostolis, &c.* Non

dicitur Oratio, *A cunctis*, ne fiat noua mentio Apostolorum Petri & Pauli; nam de his Apostolis tantum Rubrica loquitur: ne verò pereat deinde memoria beatæ Virginis, quæ habetur in ommissa Oratione *A cunctis*, dicitur eius loco *Concede*, de sancta Maria.

In alijs autem temporibus, quando

do non dicitur *A cunctis*, nulla acci-
dit mutatio.

Quæres, An similem ob causam in
Missâ Votiuâ de Patrono, seu Titulari,
qui nominatur in litera N. in Oratio-
ne *A cunctis*, debeat fieri similis mu-

tatio Orationum. Respondeo, satis
esse in eo casu, vel tacere in Oratione,
A cunctis, nomen Patroni, seu Titu-
laris, ne de eodem bis fiat mentio in
Collectis, vel nominare poteris vice il-
lius alium pro tua deuotione.

16 *Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri i commemorationem
alicuius Sancti, ea ponitur secundo loco, & tertia Oratio dicitur,
quæ aliàs secundo loco dicenda erat.*

i *Commemorationem.*] Intellige hîc
Commemorationem Sancti, non ad
libitum Sacerdotis, sed eam quæ fa-
cta est in Officio, vt in Sabbato, quan-
do fit Officium beatæ Mariæ Virginis
cum commemoratione Festi Simplicis;
tunc enim Oratio de Spiritu san-
cto erit tertio loco dicenda, quod va-
let etiam in Missis non Votiuis, vt di-
ctum est supra iij. 7. num. 5.

Atque hinc ille ritus non satis pla-
cet dicendi quatuor Orationes in Do-
minicis, & Ferijs Quadragesimæ, pri-
ma de Feria, secunda de Vigilia, vel
Festo Simplici, tertia, *A cunctis*, quar-
ta, *Omnipotens*: vel adde quintam, vel
deme quartam, vt dictum est supra
num. 12.

Accidit etiam, à Superiore decerni
pro publica causa quotidie dicendam
Orationem, *Deus refugium nostrum*,
seu aliam; & tunc vel dicitur loco ter-
tiæ ad libitum; vel addatur vti com-
memoratio in Duplicibus, Semidupli-
cibus, & Dominicis. Sacra Rituum
Congregatio die 28. Augusti 1627.
omitti decreuit regulariter prædictam
Orationem in Festis primæ classis: in
alijs verò secundæ classis, communior

vsus insigniorum Ecclesiarum Urbis
est, vt neque dicatur in Missis priuatis,
nedum in solemnibus, à qua sola exclu-
ditur commemoratio de Festo Sim-
plici. quæ consuetudo mihi placet.
Ita verò addatur hæc Oratio, vt nulla
omittatur ex ijs, quæ in Missali cui-
que Missæ singillatim & nominatim
assignantur: imò in ijs, in quibus ter-
tia est ad libitum, potes eam dicere, &
addere, *Deus refugium*; ea ratione ta-
men, vt serues debitum numerum, vi-
delicet, quatuor in Dominicis, & Se-
miduplicibus, quinque in Simplicibus,
ferialibus & Votiuis, iuxta su-
periores Rubricam num. 12.

In Missa de Sancto, qui titulus est
Altaris, de quo tamen non recitatur
Officium, sed Missa tantum, ad eius-
dem Altare, in die Festo illius (quia
non debet omitti Oratio eius de quo
fit Officium) conuenit vt tertia sit
Oratio, quæ aliàs secundo loco tunc
temporis dicenda foret. Est enim hæc
Missâ ex Votiuo & festiuo mixta. Ex
Votiuo, quia discordat ab Officio; ex
festiuo, quia eo die obiit Sanctus de
de quo Missâ: & ideo dicitur in ea
Hymnus Angelicus, vt supra diximus.

17 *In conclusione Orationum hic modus seruatur. Si Oratio dirigatur ad
Patrem, concluditur, Per Dominum nostrum, &c. Si ad Filium, Qui
Quis & regnas cum Deo Patre. Si in principio Orationis fiat mentio*

Fily, concluditur, Per eundem Dominum nostrum. Si in fine Orationis, eius fiat mentio, Qui tecum viuit. Si facta sit mentio Spiritus sancti, in conclusione dicitur, In unitate eiusdem Spiritus sancti, &c. Alia quoque in dicendis Orationibus seruentur, quæ superius in Rubrica de Commemorationibus dicta sunt.

Oratio ad Patrem vt plurimum dirigitur, iuxta doctrinam Christi, *Matth. 6. & Ioan. 16. & ex Decr. Carthag. Conc. cap. 23.* & tunc conclusio fit hoc modo, *Per Dominum nostrum Iesum Christum.* quod sumptum est ex Epistola ad Romanos 5. *Innoc. III. lib. 2. cap. 26.* Rarò ad Filium dirigitur, nec antiquitus, vt notat *Bellarmin. de Miss. lib. 2. cap. 16.* vt Filius etiam credatur Deus: & eo casu conclusio fit, *Qui viuis, & regnas.* Numquam de facto ab Ecclesia ad Spiritum sanctum in Missa Collecta dirigitur; quia donum est, & à dono non petitur donum, sed à donatoribus, à quibus ille procedit, *Durand. lib. 4. cap. 15.* diriguntur tamen Hymni & Sequentiæ ad eum; & possent etiam dirigi Collectæ, quod Ecclesia non fecit adhuc.

Reliqui conclusionum modi per se patent, & qua de causa variandi, vt nimirum concinant sensui Orationis vltimæ, ex *Nau. de Oration. cap. 19. num. 169.* quam concludunt. Si ad ipsam Trinitatem dirigitur Oratio, dicitur, *Qui viuis, &c.* ne videatur separari Christus à Trinitate.

Hoc autem est commune omnibus conclusionibus, vt mentio in ijs fiat semper sanctissimæ Trinitatis; vt intelligamus, nullum fieri præiudicium reliquis diuinis Personis, quæ in Oratione taceri videntur, dum consummatio ostendit, nullum esse discri-

men in Trinitate, *Fulgen. lib. 2. ad Monimum. quest. 1.*

In unitate Spiritus sancti Deus, ita legendum esse, non autem præponendam vocem Deus, tradit ex Romana auctoritate *Radulph. Propos. 23.*

Additur Amen in fine, vt communem Orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirmet, *idem ibidem.* meminitque huius ritus respondendi Amen *S. Augustinus Epist. 178. & Tract. 41. in Ioan.* & quia vox Hebræa est, quæ significat apud nos idem quod fiat, in preceationibus vsurpata est Apostolorum tempore, *1. Cor. 14.* tam à Græcis quàm à Latinis, & nunquam fuit mutata; vt alia etiam retinentur Hebræa, ob causas paulò infra recensendas. Significat etiam *verum est, Orig. Tract. 35. in Matth. Ambr. de ijs qui inicianur mysterijs lib. 1. cap. 9.* & in hoc sensu concordat Amen cum Orationis potiùs conclusione, quàm cum Oratione; quasi affirmet populus, verum esse, regnare Deum in unitate Spiritus sancti, *Innocen. III. lib. 2. cap. 26. Durand. lib. 2. cap. 17.*

Notat *Nauarrus de Orat. cap. 19. num. 171.* conclusionem abbreviari, & dici, *Per Christum Dominum nostrum:* quod in Canone fit, quando scilicet non præcedit, inquit ille, *Dominus vobiscum.* quod verum est vt plurimum, non autem semper.

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euangelio. X.

Post ultimam Orationem dicitur ^k Epistola: qua finita, à ministris respondetur, ^l Deo gratias. Et similiter quando leguntur plures Lectiones, post singulas dicitur, Deo gratias, præterquam ^m in fine quinta Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor Temporum, ⁿ & in fine Lectionum Ferie sextæ in Parasceue, & Sabbati sancti.

^k Epistola.] Sonat Epistola supermissionem, seu supererogationē; quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid supra id quod viua voce nuntius refert, ideoque Epistola vocantur.

Est igitur Epistola missa supra, siue ultra Testamentum vetus, & Euangelium, *Alcuin. de Diuinis Officijs.* Auctores legendi Epistolam in Missa fuere Apostoli, & habetur in Liturgia S. Petri; tum Successores Apostolorum, *ex Can. 10. Apost. Dion. de Ecclesiast. Hierar. cap. 3. Clem. lib. 2. Const. cap. 57.* Alexander autem Papa, qui dicitur auctor *ab Honor. in Gemmacap. 88.* forlasse Decreto ritum stabiliiuit. Ante Anastasium Paulus tantum legebatur, *ex Demochare, Tom. 4. cap. 15.* deinde verò non solum Pauli legebantur Epistolæ, *VValafr. Strabo cap. 22.* sed etiam aliorum Apostolorum, & Prophetarum, quod clarè asserit *S. Iustin. Apol. 2.*

Porro per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis collegit & ordinauit Epistolas & Lectiones sanctus Hieronymus in *lib. qui dicitur Lectionarius, vel Comes S. Hier. vt docet Berno cap. 1.* Damaso approbante, *ex Radulpho Prop. 23.* eo fine, vt per Lectionem præparemur ad mysteria, *ex Cabasila cap. 22.*

Et in Lectionibus quidem veteris Testamenti initium esse solet, *In die-*

bus illis; finis autem, ait Dominus omnipotens: quia in libris illis hæc sæpè sunt in vsu. Titulus etiam Sapientia communis est Lectioni Prouerborum, Canticorum & Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo vsu & ritu. In Epistolis verò Pauli eadem de causa fit initium ab ea voce, Fratres; & finis est, in Christo Iesu Domino nostro. In alijs item Apostolicis Epistolis ob eandem causam vtitur initio voce illa Charissimi, vsitata à Petro & Ioanne in suis Epistolis, Durand. lib. 4. cap. 16.

Certè in Dominicis Epistola solet esse de nouo Testamento; quia Dominicus dies Resurrectionem Domini & tempus gratiæ representat, *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 18.*

Sed, cur ante Euangelium legitur, cum sit minoris dignitatis? Primò, quia designat officium Ioannis Baptistæ, *Rupert. lib. 1. c. 32.* qui fuit vtriusque Testamenti, cuius sunt Epistolæ, *Innocen. III. lib. 2. cap. 29.* Deinde *ex Alcuin.* mos fuit Apostolorum, vt bini ante Dominum irent, *Luc. 10.* Tertiò *ex VValafr. loc. cit.* vt animus audientium à minoribus ad maiora sentienda proficiat, & gradatim ab imis ad summa conscendat. Alias duas causas lege apud *Duran. loco citato,* quæ minùs mihi placent.

l. Deo

1 *Deo gratias.*] Burchard. Augustini sæculo consueverunt dicere Monachi cum hominibus occurrebant, *Deo gratias*: quod ipse scribit *August. ad Psalm. 132.* adeo erat tunc in Missa & Officio vsitatum. Gratias autem agimus Deo, quod Doctrinæ suæ panem nobis frangere dignatur, ex *Rupert. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 14.* Si Pauli

erat Epistola, dicebatur in fine, *Pax tecum*, ex *Aug. Epist. 163.*

in *In fine quinta Lectionis.*] Omittitur responsio ministri, ne interrumpatur textus & sensus, vt ibidē legenti patet,

n *Et in fine Lectionum, &c.*] Sunt hi dies luctus, in quibus abstinemus etiā à *Gloria Patri, &c.* & similibus loquendi modis festiuioribus.

2 *Post Epistolam dicitur o Graduale, quod semper dicitur, p praterquam Tempore Paschali, cuius loco tunc dicuntur duo Versus, vt habetur in Rubrica in Sabbato in Albis.*

o *Graduale.*] Seu *Gradale*, *Rabanus lib. 1. c. 33.* eò quod cantabatur in inferiori gradu, *Ordo Rom.* vel iuxta gradus pulpiti in quo legebatur Euangelium, *Raban. ibid.* vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici, ex *VValafrid. cap. 22.* & *Rhenano ad Tertul. de Cor. milit.* vel in gradibus Altaris, *Duran. lib. 4. c. 19.* Cantari autem cœpit, auctore *Cælestino I.* ex *Sigeber. anno Domini 426.* & *Ruper. lib. 2. Diuin. Offic. cap. 21.* Ambrosius composuit, ex *Rad. Propos. 23.* Gelasius & Gregorius item, ex *Duran. loco citato.* appellantur in

Antiphonario Gregorij *Responsorio.* p *Praterquam Tempore Paschali.*

Quia ex *Rup. lib. 1. cap. 34.* *Graduale* lamentum indicat & laborem, quæ non congruunt cum tempore summæ lætitiæ Paschalis. Summa verò fuit lætitia post recuperatum Thomam in Dominica in Albis, in cuius Sabbato idē cessant *Gradualia*; eorum autem loco dicuntur duo Versus, qui nihil sinistrum aut triste sonant, *Innocen. loco citato cap. 33.* Quod si infra Octauam Paschæ *Graduale* dicitur, id fit propter recenter baptizatos, *Ruper. lib. 8. cap. 1.*

3 *Post Graduale, dicuntur q duo Alleluia, deinde Versus, & post Versum, vnum Alleluia. Tempore Paschali, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud Alleluia post secundum Versum: & quando dicitur r Sequentia, non dicitur post vltimum Versum, sed post Sequentiam.*

q *Duo Alleluia.*] Vsurpatur *Alleluia* in Liturgia S. Petri hoc loco. Post luctum lætitia sequitur, *Ruper. lib. 1. cap. 35.* & peregrina vox est, vt idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cælesti Ierusalem nos manet. est enim vox Hebræa, quæ significat *Laudate Dominum*, *Aug. in Psalm. 118.* cum plenitudine tamen

gaudij & exultationis, auctore *S. Thoma post Glos. in cap. 19. Apoc.* vnde & in diebus mœroris omittitur. *S. Germanus in Theoria* explicat, *Al*, id est venit, *el*, Deus, *uia*, laudate. Alias refert significationes *Duran. lib. 4. c. 20.* Primam ex *Augustino*, *Saluum me fac Domine.* Secundam ex *Hieronymo*, *Cantate laudem Domino.* Tertiam

ex

ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus sanctus; sed est *S. Germani loco citato*: vel lux, vita, salus. Quartam ex *Petro Antistodor*. Altissimus leuatus est in Cruce, iugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec *Amen*, propter fauētorem auctoritatem, *Isidor. lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 13.* nam de Ierosolymitana Ecclesia translata fuit ad Romanam à *S. Hieronymo* iussu *Damasii*, vt docet *S. Gregorius lib. 7. Epist. 63.* qui & eandem vocem restituit, ex *Ruper. lib. 1. cap. 35.* non simpliciter, sed instituit, vt caneretur etiam extra tempus Paschale, vt explicat *Baron. ex August. in Psal. 106. cum scribit de Damaso, anno 384.* quod enim erat in vsu Ierosolymis ante *Damasum*, & *Damasus* Romæ ordinauerat, fortasse deinde omissum fuerat vsque ad tempora *Gregorij*. Et sicuti *Kyrie*, vox Græca, ita & *Alleluia*, vox Hebræa, à Latinis vsurpantur; vt omnis lingua in Missa conſiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, *Innoc. III. lib. 1. cap. 33.*

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in *Ordine Romano*: & geminatur, ob geminam quam expectamus glorificationem animæ & corporis. Additur *Versus* & alterum *Alleluia*, quasi intermixtum sit Graduale tum luctu, tum læticia, ne deficiamus in

hac vita ærumnarum plena, *Durand. loco citato*. Quod dicitur de *Sequentia* & *Alleluia* in hac Rubrica, habet *Burchard*. vt vltimum locum prope Evangelium impleat *Alleluia*.

[*Sequentia*.] Diximus supra 1. p. tit. 5. vocari iubilationem ab Ordine Romano, & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem*. Primum earum Auctorem ferunt fuisse Abbatem *Nogerrum*, seu *Notherum*, sancti Galli, & *Nicolaum* Papam eas approbasse, *Radulph. Propos. 23.* eas etiam fuisse in vsu Romano tradit *Valafr. Strabo cap. 22.* Verum *SS. Ambrosio* & *Augustino* adscriptas fuisse aliquas *Sequentias*, scribit *Duran. lib. 2. cap. 22.* Pulchrè igitur iunguntur *Sequentiæ* cum vocibus *Alleluia*, ad explicandam *Paradisi lætitiã* ineffabilem in solemnioribus Festis, puta, in *Paschate*, & *Pentecoste*. cuius *Sequentiæ*, *Veni sancte Spiritus, & emitte calitius*, &c. auctor esse perhibetur *Robertus Francia Rex, apud Trithemium & Duran. lib. 4. c. 22. circa annum 1003.* vel *Hermannus Contractus, ex Ligno vite lib. 5. cap. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentiæ S. Thomæ Aquinæ*, quam tamen tribuit sancto *Bonauenturæ Io. Rioche l. 4. Compend. temporum cap. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia Paschatis* mentionem subobliuiscam facit Auctor *Gemma anim. lib. 3. cap. 135.*

4 *A Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum* non dicitur *Alleluia*, neque dicitur in Missis de Feria in Aduentu, Quatuor Temporibus, & Vigilijs quæ ieiunantur, exceptis *Vigilia Natiuitatis Domini*, & si venerit in Dominica, & *Vigilia Paschæ & Pentecostes*, ac Quatuor Temporibus *Pentecostes*. Nec dicitur in Festo *SS. Innocentum*, & nisi venerit in Dominica.

E

f Non

f Non dicitur.] Leo IX. de Conf. Dist. 1. Hi duo. & Conc. Tolet. IV. can. 10. prohibent in Quadragesima dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non est in diebus mœroris & tristitiæ, cuiusmodi sunt à Septuagesima ad Sabbatum sanctum; tum Feriæ Adventus & Quatuor Temporum, tum Vigiliæ quæ ieiunantur, Alcuin. de Diuin. Offic. cap. de Septuagesima. idem affirmat de Vigilijs cap. de Feria 6. in Parasceue. Stillicidium est enim Alleluia gaudij cœlestis, Rup. lib. 1. cap. 35.

† Si venerit in Dominica.] Burchard. quam nullo tempore ieiunare, sed semper festiuam esse, Dominicæ Re-

surrectionis auctoritas cogit, Alcuin. loco citato de Feria sexta.

u Vigilia Paschæ, &c.] Burchard. idē docet in duabus Vigilijs prædictis. In his autem solemnioribus diebus licet ieiunemus, lætitiæ tamen plena sunt omnia in diuinis Officijs celebrandis.

x Sanctorum Innocentium.] Burchard. propter plorationem Rachel, quæ in figura præcessit Matris nostræ sanctæ Ecclesiæ; aut quia tēpus erat, quo tunc ad inferni claustra descendebant passi, Alcuin. cap. Officium. Vir erat in terra.

y Nisi venerit in Dominica.] Quæ Regina est dierum, ob Domini Resurrectionem, ex Ignatio supra citato, & Alcuin. supra de Fer. 6.

5. A Septuagesima vsque ad Pascha eius loco dicitur z Tractus, qui Tractus prædicto tempore in aliquibus Ferijs non dicitur, vt suis locis ponitur: a nec dicitur in Ferijs à Septuagesima vsque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominicæ.

z Tractus.] De eo in Ordine Romano. Tractus autem, hoc est, luctus, ex eodem Ordine Romano de Septuagesima, à trahendo dictus est, quia tractim cantatur, Alcuin. de Sepr. & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & suspirijs admixtæ sunt, Azor. lib. 10. cap. 36. quæst. 8. Auctor Tractuum, vel Cælestinus, Berno de Offic. Missa cap. 25. vel Geladius, Ruper. lib. 2. de Diuin. Offic. cap. 21. vel Teslphorus, Durand. lib. 4. cap. 21. vel hi omnes perfecere.

Humilitatis verò tempore dici so-

let, & semper in causa humilitatis ponitur, Amalar. lib. 2. cap. 3. vnde à Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus; quia tunc mortem, quæ intrauit in mundum per inuidiam diaboli, lugemus, Ruper. lib. 5. cap. 13. vel miseriam vitæ præsentis, Innoc. III. lib. 2. cap. 32.

a Nec dicitur.] Ijs certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, vt ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesimâ Ferijs secundis, quartis, & sextis, Durand. lib. 4. cap. 21.

6. Dicto Graduali, seu Alleluia, seu Tractu, b dicitur Euangelium. c Et in principio Euangely dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur, Et cum spiritu tuo. d deinde, Sequentia sancti Euangely secundum N. Respondetur, e Gloria tibi Domine. f In fine Euangely à ministro respondetur, Laus tibi Christe, quod etiam dicitur in fine illius partis

is Passionis, quæ legitur in tono Euangelij, & præterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur Credo.

b *Dicitur Euangelium.*] Vox Græca, quæ Latinitate donata sonat bonum nuntium, *Isidor. lib. 1. cap. 11.* accipitur hîc pro textu historiæ Euangelicæ, quem Apostoli in Missâ legebant; quod *Schulding. p. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait, *Cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.* Successores Apostolorum legi curarunt in Missâ, ut testantur *Liturgia omnes, & Strabo cap. 22.* Alexander Papa firmavit vsûm Decreto, *Radulph. Propos. 23. & Gemma lib. 1. cap. 88.* Est autem Euâgelium principale omnium quæ dicuntur in Missâ. Sicut enim caput corpori præminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missæ Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum Verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientia, *Innocen. III. lib. 2. cap. 47.* Euangeliarium per annum Hieron. composuit, ex *Gemmalib. 1. cap. 87.* certas enim statas Lectiones Euangelicas legi, testatur *August. Prol. in Epist. Ioan. 1.*

c *Et in principio Euangelij.*] Ita Ordo Romanus; ut populus, ait, silentium præbeat, attentus & beneuolus fiat; quod ostendit ille per ea verba, *Et cum spiritu tuo.* quod notat *Ruper. l. 1. cap. 36.* Nam & Apostoli salutabant primum dicentes, *Pax huic domui,* *Gemma lib. 1. cap. 23.*

d *Deinde, Sequentia, &c.*] Ex Ordi-

ne Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, *Ruper. loco citato.* Sequentia verò hoc loco est numeri pluralis, id est, ea quæ sequuntur in Textu Euangelistæ, *Durand. lib. 4. cap. 24.*

e *Gloria tibi Domine.*] *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat, qui promptior non est, ut cum fructu capiat verba Euangelij, *Gloria tibi Domine.* ita *Amalar. lib. 3. cap. 18.* Vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit verbum salutis, ut dicitur *Act. 11. Ruper. lib. 1. cap. 36.* Vel, sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus, *Gloria tibi Domine.* ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante textum Euangelij præmittitur, *In illo tempore;* præterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis textus describitur tempus proprium illius narrationis; ut, *Anno quintodecimo, Elisabeth impletum est, &c.*

f *In fine Euangelij.*] Refert *Durand. lib. 4. cap. 24.* varios ritus. Quidam dicebant, *Amen,* hoc est, *verum,* vel *fiat;* alij, *Deo gratias;* alij, *Benedictus qui venit in nomine Domini: nos Christum laudamus,* de quo narratum est in Euangelio. sed verba non sunt antiquiora *Burchardo,* qui ea refert, & ante eum nemo.

g *Præterquã in Parasceue.*] Que Christo fuit dies impropertij, non laudis.

De Symbolo. X I.

h *Symbolum diciturⁱ post Euangelium¹ in omnibus Dominicis per annum, etiam si in illis fiat de Festo, in quo aliàs non diceretur.^m In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps vsque ad Octauam bea-*

ti Ioannis Apostoli inclusiue. ⁿ In Epiphania, & per Octauam. Feria quinta ^o in Cæna Domini. ^p In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. ^q In Ascensione Domini, & per Octauam. ^r In Pentecoste, & per Octauam. ^s In Festo Corporis Christi, & per Octauam. ^t In omnibus Festis beatæ Mariæ, & per Octauas. ^u In Festis duodecim Apostolorum & Euangelistarum, & per Octauas. ^x In utraque Cathedra sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vincula. In Festis Conuersionis & Commemorationis sancti Pauli Apostoli. In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnabæ Apostoli. ^y In Festis Inventionis & Exaltationis sanctæ Crucis. ^z In Transfiguratione Domini. ^a In Festis Angelorum. In Festo ^b S. Mariæ Magdalene. In Festis ^c quatuor Doctorum, videlicet Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi, addito Festo S. Thomæ de Aquino, & S. Bonaventuræ. Item in Festis Doctorum, Athanasij, Basilij, Gregorij Nazianzeni, & Ioannis Chrysostomi. In die ^d Octauarum S. Ioannis Baptista, & S. Laurentij. In Festo ^e Omnium Sanctorum, & per Octauam. ^f In Dedicacionibus S. Saluatoris, & SS. Apostolorum Petri & Pauli. In Anniversario Dedicacionis propriæ Ecclesiæ, & per Octauam. In die Consecrationis Ecclesiæ, vel Altaris. In Festis Sanctorum & quibus dedicata est Ecclesiæ, & ubi ^h habetur corpus vel insignis reliquia Sancti, de quo agitur. In die ⁱ Creationis, & Coronationis summi Pontificis, & in Anniversario eiusdem diei. In die & in Anniversario ^l Electionis & Consecrationis Episcopi. Item in omnibus Festis, ^m quæ in Dominicis, & infra Octauas celebrantur: in quibus ratione Dominicæ & Octauæ dici debet. Item in Festo ⁿ Patroni alicuius loci, vel Tituli Ecclesiæ (non autem alicuius Cappelle, vel Altaris) & in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octauas in Ecclesiis tantum illius Ordinis. Item dicitur Credo, in Missis Votiuis, quæ solemniter pro re graui, vel pro publica Ecclesiæ causa celebrantur.

^h Symbolum.] Hoc est, indicium, seu signum, seu collatio; quia Symbolum Apostolorum est indicium fidei, eiusdemque regula, & continet omnes articulos eiusdem, *Isid. lib. 2. de Div. Offic. cap. 22.* Hymnologia Catholica, seu Hierarchica Eucharistia, dicitur à Dionys. apud Lindanum ad Liturgiam S. Petri. Symbolum autem, quod recitamus in Missa, non est Apostolorum, quod initio Ecclesiæ cantabatur

in Missa, ex *Dion. Arcop. cap. 3. de Eccles. Hierar.* & habetur in Liturgia sancti Petri, neque est Nicænum, quod deinde recitari iussit in Missa S. Marcus, qui sancto Siluestro successit, ex *Bernone cap. 25. de Offic. Missæ.* quod tamen negat Baron. anno 325. & probat ex *Ruffino in Symbolum*: sed est Constantinopolitanum, cum additione, *Filioque procedit*, facta in Concilio Toletano sub Leone I. ex *Baron. an-*

no 447. seu in Concilio Rom. à Damaso, vt probat *Steph. Dur. lib. 2. c. 24. & optime*. Quod Symbolum idem Damafus Papa dici decreuit, ex *Ru- per. lib. 2. cap. 21.* & quasi esset aptus modulis sonorum, inquit *Strabo c. 22.* Neque est tamen Constantinopolita- num purum, sed dici potest Ecclesia- sticum, ex *Demochare Tom. 4. cap. 15.* Purum enim à Gregorio Nysseno scri- ptum fuit, & approbatum in Concilio Constantinopolitano, ex *Niceph. l. 12. cap. 13. de quo Baron. anno 381.* quod paulò diuersum est ab eo quod dici- mus. Romæ verò non dicebatur, vt ex mox dicendis patebit.

i *Post Euangelium.*] Ex decreto san- cti Marci Symbolum post Euange- lium dicitur, *Radulph. Propof. 23.* vt per sanctum Euangelium corde cre- datur ad iustitiam, & per Symbo- lum ore fiat cōfessio ad salutem, *Stra- bo cap. 22.* omnes enim errorum im- pietates perfidiæque blasphemias cal- cat, & ob hoc in vniuersis Ecclesijs pari confessione à populo conclama- tur, *Isid. lib. 1. cap. 16.* Dicendum est autem, quòd idè Ecclesia Romana non recitabat, quia (& inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vm- quam fuit hereseos fece infecta. Nam, Henrico Imperatore instante, Bene- dictus Papa VIII. hunc Romæ ritum instituit, ex eodem Bernone, qui aderat, *cap. 2. De quibusdam ad Missam spect.* Baronius quoque anno 1014. sub Be- nedicto VIII. cœptum esse Symbo- lum Constantinopolitanum dici in Missa Romæ, ita vt non anteà, tradit; & dolet, mutatum fuisse Romæ hunc ritum, Romanæ fidei intemeratæ testem.

l *In omnibus Dominicis.*] *VValafrid. Strabo cap. 22. ex Concilio Toletano,* quia in Symbolo habetur articulus

Resurrectionis Christi, *Innocen. III. lib. 2. cap. 51.*

m *In tribus Missis.*] De Natali Do- mini docet *Microlog. cap. 46.* De Octa- ua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, vt tradit *Radulph. Propofit. 23.* Et quia Octauæ significant resurrectione mor- tuorum, quæ continetur in Symbolo, *Innocen. III. loco citato.* Sed aduerte, quòd in Octaua S. Stephani dicitur *Credo*, propter Octauam S. Ioannis Apostoli, de quo est eadem Regula cum Apostolis, vt mox dicemus.

n *In Epiphania.*] *Microlog. vbi su- pra:* quia Festum Domini, & in ea ce- lebratur præterea Festum Baptismatis, de quo in Symbolo, *Confiteor vntem Baptisma.* quod adnotauit *Innoc. III. loco cit.* vbi & Symboli meminit infra Octauam Epiphaniæ recitandi.

o *In Cœna Domini.*] *Innocen. III. loco cit.* quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud, *Sanctorum Communio- nem:* quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolita- no, puto contineri tamen in eo eius- dem verbo, *Vnum Baptisma:* per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ lac dicitur *1. Petr. 2.* vna lactatio, & nutritio; vel in eo verbo, *vnam sanctam Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam,* vt explicat *Durand. lib. 4. cap. 25.*

p *In Paschate Resurrectionis.*] *Radulph. & Innocen. locis citatis.* & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q *In Ascensione Domini.*] Quia Fe- stum Domini, *Microlog.* & habetur articulus, *Innocentius III.*

r *In Pentecoste.*] *Radulph. supra.* quia dicitur, *Credo in Spiritum san- ctum.* vt ait *Innocentius III.*

[*In Festo Corporis Christi.*] Ratione supra allata de Cœna Domini. Urbanus IV. instituit.

t *In omnibus Festis B. Mariæ.*] *Microl. cap. 46.* quia de ea in Symbolo, *Innocen. III.* qui tamen mentionem facit Octauæ tantum Assumptionis beatæ Virginis, non Octauæ Natiuitatis eiusdem.

u *In Festis duodecim Apostolorum.*] De Apostolis *Microl. loco citato*, quia Symboli Auctores. & quia dicitur in Symbolo, *Apostolicam Ecclesiam*; quod habet *Durand. lib. 4. cap. 25.* Euangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste *Durando ibidem.*

x *In vtraque Cathedra, &c.*] *Microl. loco citato.* & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y *In Festis Inventionis, &c.*] *Microl. ibid.* de his duobus Festis. & de Cruce fit mentio in Symbolo: *Crucifixus etiam pro nobis.*

z *In Transfiguratione Domini.*] *Durand. ibidem tradit.* Festum Christi est. Non ergo renueret *Microl. nec Innocentius III.* quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a *In Festis Angelorum.*] *Innoc. III. loco cit.* docet, & ea ratione; quia cum dicimus, *Creatorem cali & terra*, intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ & humanæ. In Symbolo Missæ expressè dicitur, *& inuisibilium*, hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit *Crassus lib. 2. cap. 30. in suo Cerimoniali.*

b *Sancta Maria Magdalena.*] Fauct *Innoc. III.* quia in Christi Resurrectione ea fuit Apostolorum Apostola.

c *Quatuor Doctorum.*] Ea ratio esse potest, quia ipsi docuere populos, &

explicarunt Symboli mysteria. eo verbo quoque fortasse significantur, *Catholicam Ecclesiam*: argumento simili sumpto à Durando supra in verbo, *Apostolicam*, pro Apostolis. Et in Festis quidem quatuor Doctorum Latinorum dici testatur *Burchardus*; imò dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum, & S. Thomæ, iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo sancti Bonauenturæ.

d *Octauarum S. Ioannis Baptista, &c.*] Ita *Innocen. III.* sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octauas Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis beatæ Virginis. vnde & Præfationes dicuntur de Apostolis, & de beata Virgine. Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octauas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesiæ, licet de Octaua nulla fiat Commemoratio in prædictis Festis.

e *Omnium Sanctorum.*] *Microl. loco citato.* & ratio est, quia in hoc Festo veneramur B. Virginem, Apostolos, & alios; quibus congruit recitatio Symboli. *Innoc.* putat hoc Festum esse Dedicationis Ecclesiæ Omnium Sanctorum, de qua statim.

f *In Dedicacionibus.*] *Microl. loco cit.* addit & causam *Innocen.* quia in Symbolo dicitur, *Sanctam Ecclesiam*: & valet in quatuor his festiuis casibus Ecclesiarum.

g *Quibus dedicata est Ecclesia.*] Scribit *Durand. lib. 4. cap. 25.* hoc fuisse in vsu apud quosdam. Neque dicas, hanc Rubricam esse eandem cum inferiori, de Titulo Ecclesiæ; quia dantur Tituli Ecclesiarum, qui non sunt Sanctorum, sed Sancti Sanctorum, vt Saluatoris, S. Crucis, & huiusmodi.

h Ha-

h *Habetur corpus, &c.*] Symboli recitatio cum sit nobiliorum Festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud, præter supradictos dies, recitatur; & idcirco extenditur ad præsentem & sequentes casus in Rubrica descriptos. In Translatione verò Sanctorum non dicerem Symbolum, nisi Officium sit Duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio.

Quæ verò sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat *Credo* in Missa; eam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum, ut possint facere Officium Duplex de Sancto, cuius habetur caput, brachium, crus, quibus sacra Rituum Congregatio die 8. Aprilis 1628. tamquam insignem reliquiam, addidit eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modò sit integra, & non pauca. Quòd si corpus habeatur integrum, aut illius magna pars, à fortiori Symbolum in Missa recitari debet. Prædicta verò intellige de Reliquijs approbatis, ut declaravit eadem sacra Congregatio die 3. Junij 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.

i *Creationis, &c.*] Etiã in tribus his casibus; quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ, de qua in Symbolo; & in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa; quæ cum alternatiua, ad libitum Sacerdotis præscribuntur.

i *Electiois, &c.*] Si in consecratione Ecclesiarum, quãtò magis in consecratione Episcoporum? & pertinent Episcopi ad eum articulum, *Catholi-*

cam Ecclesiam. Audi Ambrosium in *Oratione de Obitu fratris sui:* Aduocauit Satyrus ad se Episcopum, nec vllam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam; percunctatusq; ex eo est, vtrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, ut dicitur in *Ordine Romano, ex Conc. Nicano cap. 4. de Consecratione Episcopi.* In die Consecrationis Episcopi asserit dici Symbolum *Burchardus.*

m *Quæ in Dominicis.*] *Innoc. VII.* decreuit, dici *Credo* in Festis S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis, ut in *Breu. Veneto* 1521. narratur. & hac eadem ratione dicendum erit etiam Symbolum in Vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ, & in Octaua SS. Innocentium, si venerint in Dominica, nimirum ratione Dominicæ. qui casus fuit omisus in Missali.

n *Patroni alicuius loci.*] Patronus & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis, non idcirco tamen illis conuenit, ut dicatur *Credo*; quia non dicitur in Festo sancti Ioannis Baptistæ, quod est primæ classis: sed quia, cum locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, ut sanctam fidem populus ibidem cum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur *Credo* in Festo sancti Ioannis Baptistæ in propria Ecclesia, ob locum & concursum populi; & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis Votiujs, quæ solemniter celebrantur pro re graui, de qua vide supra tit. 8. num. 4. Solus autem concursus populi non facit, ut legitimè dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Festis diceretur *Credo.*

In Vigilijs autem quæ veniunt infra Octavas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neque Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali, ex simili Rubrica, in

Missâ Litaniarum maiorum in Festo sancti Marci. eadem enim est ratio in his Ferijs maioribus: imò à fortiori, si non in Rogationibus, ergo nec in Vigilijs, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. XII.

Post Symbolum, vel si non sit dicendum, post Euangelium, ^o dicitur Dominus vobiscum, ^p Oremus, ^q deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, ut in Ordine Missæ. Qua oblatione facta, dicuntur ^r Orationes secreta, ^l secundum numerum Orationum quæ clara voce in principio dictæ sunt: sed ante primam Orationem non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus Sacrificium, absolute dicuntur. ^u neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. ^x Terminatur autem prima & ultima Oratio, ut dictum est supra in Rubrica de Orationibus: & secreto dicuntur vsque ad illa verba in conclusione, ^y Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Præfatio.

^o Dicitur Dominus vobiscum.] Ordo Roman. & introitum demonstrat ad aliqd Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos, Amalar. lib. 3. cap. 19. invitaturus quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare, Innocentius III. lib. 1. cap. 53.

^p Oremus.] Ordo item Rom. quo docemur, ut stabiles simus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Eduen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, ut voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain, Amalar. loco citato.

^q Deinde Offertorium.] Ordo Romanus, & in Antiphon. sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porro Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Etymol. cap. 19. quasi ob fertum. fertum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offertur. Fertum, siue seretum, ait Festus,

genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur. Vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt, Innocent. III. lib. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anima lib. 1. c. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. lib. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus, ex Demochare Tom. 4. cap. 15. Eutychianus, ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ. sanctus Gregorius, ex Gemma an. lib. 1. cap. 88. inclinauerat prior in hanc sententiam VValafrid. Strabo c. 22. Ordo sanè conueniens, inquit Innoc. supra: nam sequitur prædicationem Euangelij fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio. Addit Alcuin. cap. de Celebr. Missæ, ad imitationem populi Israël hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre consueuerat.

^r Orationes secreta.] Quia secreto dicuntur, Amalar. lib. 3. cap. 50. Ordo

do Romanus eas hoc nomine vocat. [*Secundum numerum Orationum.*] Habet Radulph. Prop. 23. & ante eum Beletb. cap. 43.

† *Non dicitur Dominus, &c.*] Iam enim dixit Sacerdos, *Dominus vobiscum, & Oremus*, ante Offertorium. quæ salutatio & inuitatio antiquitus erat ordinata ad Orationem secretam; & ante illam ab Offertorio nulla profus interponebatur Oratio, vt notat *Microlog. cap. 11.* secundum vsus Romanum. Orationes enim, quæ nunc dicuntur in oblatione, habent originem à Gallicana Ecclesia, vt dicemus tit. 7. part. 2. *Rubricarum generalium*, vbi de ipsa oblatione.

u *Neque dicitur Oremus.*] Burchardum quia dictum est ante Offertorium; tum quia eius vice proximè antè dicitur, *Orate fratres*; tum quia (&

hæc est magis propria ratio) Orationes secretò dicendæ sunt. Quis dicat ergo *Oremus*? an alta voce? inconcinna interruptio: an submissa voce? quos inuitamus non audientes. omittimus igitur conuenientiùs.

x *Terminatur autem prima, &c.*] Burchard. iisdem de causis quibus supra *de Commemorationibus*, tit. 7. n. 7. & *de Oratione*, tit. 9.

y *Per omnia secula seculorum.*] Non est hoc initium Præfationis, si propriè loquamur, sed finis Orationum. vult *Innoc. III. lib. 2. cap. 61.* esse finem Orationum, & esse principium Præfationis, vt ostendatur, ait, Christus lapis angularis, qui fecit vtraque vnum, propeque passionem Iudæos continens, & Gentiles, qui per Philip-pum adierunt Iesum, *Ioan. 12.* sed de nomine videtur quæstio.

2^z *Præfationes autem dicuntur vt in Ordine Missæ annotatū est: & a quæ in Quadragesima, Tempore Passionis, b & Paschali, & infra Octauas propriæ assignantur, dicuntur etiam c in Dominicis & Festis quæ illis temporibus celebrantur: nisi illa Festa propriam Præfationē habeant.*

z *Præfationes.*] Hoc est, Prælocutiones ante Canonem, *Alcuin. de Celebratione Missæ.* Originem habent ab Ecclesiæ primordijs, ex *Clem. lib. 8. Const. Apost. cap. 16.* Dionysium auctorem facit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* & Leonem Papam, *ibid.* Præfationis communis auctorem Gelasium dicit *Alcuin. loco citato.* aut cantari iussit, vt ait *Gemma*, aut fortè limauit: quæ tamen habetur in Liturgia S. Petri Græca.

Novem Præfationes enumerat vt antiquas, & approbat Pelagius Papa II. *Epist. 4.* nimirum, Paschalem, de Ascensione Domini, de Pentecoste, & de Natali Domini (quæ dicitur

etiam in Missa de Sacramento Altaris, ex *Radulph. loc. cit.*) de Epiphania, de Apostolis, de Sancta Trinitate, de Cruce, de Ieiunio Quadragesimali, *Sigeber. de Pelagio ad annū Dom. 581.* & *can. Inuenimus. de Consecr. Dist. 1.* & hoc fortasse ordine compositæ fuerunt. nam ordine temporis positæ sunt in Missali, quo eas cantari contingit. His, teste *Radul. ibidem*, addidit decimam de beata Virgine Maria *Urbanus II. in Concilio Placentiæ celebrato anno 1095. ex Baron. vel ex Bellarm. lib. 2. de Miss. c. 17. anno 1080.* & habetur *can. Sanctorum. §. final. Dist. 70.* Angeli verò omnes in Præfatione nominantur implicite in verbo *Virgines,*

ex *Alcuin. loco citato*; quia Dominus Virtutum, id est Angelorum, ipse est Rex gloriæ, *Psalm. 23.* ideoque nominantur paulò ante consecrationem, quia creduntur Sacrificio adesse, *Microl. cap. 11.*

Sursum corda, de Ieremia sumptum est. Legit *Clem. Const. lib. 8. cap. 16.* *Sursum mentem*. ex quo datur intelligi, *corda* esse casus accusatiui. *Gratias agamus*, de Apostolo, *Radul. loco citato.* *Beata Seraphim*, *Alcuinus* legit *Seraphim*, & vult esse plurale generis neutrius, *Seraphim* autem esse generis masculini; illud ab Hebræis, hoc à Græcis deriuare. Sed fallitur; quia in Liturgia S. Petri legitur *Seraphim* per m, generis neutrius. Miror Caroli Magni magistrum hæc minutiora persequi; sed minima Dei maxima sunt, & maximè obseruanda. Pleniorẽ Præfationis declarationem lege apud *Duran. lib. 2. cap. 31.*

Concluditur Præfatio Hymno trifragio, seu Angelico, quem *Victoriam* *Liturgia S. Petri*, *Triumphalem SS. Iacobus & Marcus in Liturgijs*, *Cherubicum S. Germanus in Theoria*, *Alcuinus Primæuum*, vocant. Et quamuis vulgò huius Hymni, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, &c. feratur auctor sanctus Sixtus; hic quidem Decreto firmavit, vt, Sacerdote incipiente, populus prosequeretur; sed antea erat in vsu in Liturgijs prædictis. & meminit *Clemens libro 8. Constitut. c. 16.* desumptus autem est partim ab *Isaia 6.* partim ab *Euangelio Matt. 21.* in quo Trinitas adoratur in vnitæte; & benedicatur incarnatio Verbi, quod venit in nomine Domini. Addidit sanctus Ignatius illud, *Benedictus qui venit*, &c. si credimus *Remigio Antisiodorensi in expositione Missæ.* Bis dicitur

Hosanna, id est, Salua quæso, ab antiquis temporibus, *Ordo Romanus.* semel Angelorum nomine, semel nostro; quia Hymnus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus concinitur, vt per Christum immolatum genus humanum sociatum fuisse Angelis fateamur, *Gemma cap. 42. lib. 1.* Concilium autem *Vasense can. 6.* statuit, vt diceretur in omnibus Missis, etiam Defunctorum.

a *Quæ in Quadragesima.*] Etiam in Ferijs Præfationem Dominicæ dicitur scribit *Microl. cap. 50.*

b *Et Paschali.*] Eandem recitari Præfationem vsque ad Ascensionem, tradit *Microl. cap. 55.*

c *In Dominicis & Festis, &c.*] Generale est Præfationum, vt eorũ temporibus & diebus in omni Missa continentur, vbi propria non habentur, *Radulph. Propos. 23.* per quod patet ratio sequentium Rubricarum *num. 3. & 4.* Excipe Festum sancti Ioannis Evangelistæ, cui datur Præfatio de Natiuitate ex antiquo vsu Cappellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octauam sancti Ioannis, quæ est infra Octauam sancti Ioannis, in qua dicitur Præfatio de Natiuitate, in gratiam eiusdem Natiuitatis.

Excipe quoque Missam de Feria priuilegiata, vt *Litaniarum Maiorum* in Festo S. Marci, ex Rubrica propria; & Missam Feriæ quartæ Temporum occurrentem in Octaua Natiuitatis beatæ Virginis, in quibus dicitur Præfatio communis. ita sacra Rituum Congregatio die 12. Decembris 1626. & à simili Missam Vigiliæ S. Ioannis, seu Apostolorũ infra Octauam Corporis Christi, seu in die Octaua; & ratio est, quia prædictæ Missæ sunt FERIALES; in quibus dissonaret cantus solemnis Præfa-

Præfationis, puta, de Corpore Christi (Ferialis cantus non habetur eiusdem in Missali) & ideò, sicut in Missa solemni Præfatio communis non potest non cantari; ita etiam in Missa priuata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea congruit commu-

nicatio Præfationum festiuarum alijs Festis, & Votiuus (quæ aliqualem habent rationem Festi) non autem Ferijs, & Vigilijs: vnde de ijs in seq. num. 3. & 4. regula datur; de his nihil in Rubricis: nihil, inquam; vt non dicas esse casum omissum.

3 Si infra Octauam alicuius Festi, quod habet Præfationem propriam, occurrat Festum ex maioribus non habens propriam Præfationem, dicitur Præfatio de Octaua, quamuis de ea nulla fiat commemoratio in Missa.

4 In Missis Votiuus dicitur etiam Præfatio propria, si propriam habeant: si vero non habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octaua, infra quam contigerit huiusmodi Missas celebrari: alioquin Præfatio communis. Et quando aliqua Missa Votiuus pro causa publica solemniter celebratur, dicitur ^d in cantu solemni, vt in Duplicibus. In Missis Defunctorum quocumque tempore semper dicitur Præfatio communis.

^d In cantu solemni.] Qui nimirum assignatur Festis Spiritus sancti, Trinitatis, sanctæ Crucis, sanctæ Mariæ, &c. demptis verbis quæ non congruunt votiuæ Missæ, vt, in Præfatione solemni de Spiritu sancto, omit-tenda sunt ea verba in cantu, ho-dierna die, quæ conueniunt tantum

Festo Pentecostes, non Votiuæ Missæ. Monendum hoc loco, Votiuas Missas infra Octauam Natiuitatis Domini non habere aliam Præfationem, quàm de Natiuitate, sicut & Festum S. Ioannis, argumento à fortiori: & item, quòd Præfatio de tempore, & de die, idem sonat in hac Rubrica.

5 Post Præfationem incipitur ^e Canon Missæ secreto; in quo seruentur omnia vt in Ordine Missæ. Vbi verò ^f infra actionem, & Communicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, suo loco in proprijs Missis adnotatur.

^e Canon.] Id est Regula. Canon vox vsurpata à sancto Gregorio lib. 11. Epist. 16. qui & Precem nominauit lib. 7. Epist. 63. Regulam vocat Ecclesiasticam Ambros. in Epist. ad Timoth. cap. 2. Legitimum, Optatus Mileuit. lib. 2. contra Parmen. Secretum, Basilii de Spiritu sancto cap. 27. Ordinem precum, Isidor. 1. de Diuinis Officijs cap. 15. & à Dionys. loco citato dicitur Actio, quia ex VValafr. cap. 22. in ea

actione est legitimus Ordo, & Regula fixa & stabilis ad Sacramenta conficienda. Auctor illius nescitur. antiquior est Ordine Romano, in quo habetur Canon, vt iam vsitatus; & in Liturgia sancti Petri totus habetur, sed partim auctus, saltem Sanctorum nominibus, post mortem Petri. Antiquior est omni memoria, inquit Belarmin. mox citan. loco. & quia nulla ibidem fit mentio Confessorum, pro-

bat idem *lib. 2. de Missa cap. 20.* fuisse finitum totum ante Concilium Maguntiacum, in quo Festa Confessorum habentur. Putat *Innoc. III. lib. 3. c. 10.* finitum ante S. Siluestrum. Tamen vltimus, qui addidit Canonem, fuit S. Gregorius, vt dicemus: à quo, loco citato, dicitur fuisse à Scholastico compositus. quem putant esse Gelasium doctrina clarissimum, *Innoc. III. lib. 3. c. 10. & Honor. in Gemma an. lib. 1. cap. 90.* De Musæo Massiliensi dubitat *Pamelius in Liturgys*, qui Scholastico sermone scripsit librum Sacramentorum circa annum 490. Vel de Victoriano Voconio Mauritianæ Episcopo, qui composuit Sacramentorum volumen, & vixit inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorij Papæ. Sed sicuti verè compositus fuit à pluribus, ex Domini verbis; ex Apostolorum traditionibus, & sanctorum Pontificum institutionibus, iuxta Concilium Tridentinum *Sessione 22. cap. 4.* ita pars eiusdem antiquior est altera, vt patebit ex auctoribus singularum partium, de quibus in II. Parte Rubricarum generalium titulo VIII. & seq. agemus commodius.

f *Infra actionem.*] Hoc est Canonem, ob rationem supra allatam.

g *Communicantes*, &c.] Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum S. Gregorij. *Microlog. cap. 12.* hæc habet: In summis Festiuitatibus quædam Canonem in illo loco, vbi dicitur, *Communicantes*, vel, *Hanc igitur oblatio-*

nem, interponimus; quæ tamen ex antiquioribus & emendatioribus Sacramentarijs interponenda esse didicimus; videlicet in Natiuitate Domini, in Epiphania, in Cæna, in Pascha, in Ascensione, in Pentecoste. quæ tanè cum nostris Missalibus cõcordant. Dantur autem casus, quòd separari debeat *Communicantes* à sua Præfatione; nam in fra Octauam Ascensionis, si occurrat Festum sanctorum Philippi & Iacobi, Præfatio erit de Apostolis, *Communicantes* de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio; idemque accidere potest in Inuentione S. Crucis, & in Missis solemnibus Votiuus, quæ dicuntur infra eandem Octauam, & habent Præfationem propriam.

Ratio verò est, quia *Communicantes* habet infra illam Octauam quasi rationem de tempore; sicut haberet etiam Præfatio de Octaua in prædictis Festis, si propriam Præfationem non haberent, vt dicitur in titulo hoc eodem num. 3. & 4. Et licet nulla fiat commemoratio de Octaua, dicitur tamen *Communicantes*, sicut in Officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorum in prædictis Festis,

Qui victor in calum redis.

Neque enim ideò vnitur *Communicantes* Præfationi, vt simul vel dicantur, vel omittantur; sed vt faciliùs vtrumque reperias. Atque ita decreuit tandem sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627.

De Communionem, Orationibus post Communionem, Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, de Benedictione, & Euangelio S. Ioannis. XIII.

Expleto Canone, & alijs omnibus vsque ad Communionem, ea peracta dicitur ^h Communionem, & ⁱ Orationes post Communionem, eodem

dem modo & ordine vt in principio Missæ: & repetito Dominus vobiscum, dicitur, ^l *Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, pro temporis ratione. Ite missa est, dicitur* ^m *quandocumque dictum est, Gloria in excelsis. Cùm non dicitur, eius loco dicitur, Benedicamus Domino. Respondetur,* ⁿ *Deo gratias. In Missis Defunctorum dicitur,* ^o *Requiescant in pace. Respondetur, Amen.*

^h *Communio.] De hac Ordo Romanus, & Antiphonar. Gregor. & cantabatur, dum populus communicabatur. tradit Rupert. lib. 2. cap. 18. solitam dici post cibum salutarem, in gratiarum actionem. Cælestino Demochares Tom. 4. cap. 15. Gregorio tribuunt auctori Gemm. lib. 1. cap. 90. & Hugo Victor. de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 11. Deducit hunc ritum S. Thom. 3. par. quest. 83. art. 4. ab Hymno dicto à Christo & Apostolis post cœnam. Nunc cantari debet post Agnus Dei immediatè; nisi fiat populi Communio, ad quam ea cantatur.*

ⁱ *Orationes post Communionem.] Idem docet Microl. cap. 19. quas Orationes Collectas etiam vocat Ordo Romanus. Ad compleendum, titulus earum est in Sacrament. Gregoriano. Benedictiones appellat VValafr. loc. citato. quæ pro communicatis dicebantur; neque alia tunc in fine benedictio dabatur populo, Microl. cap. 21.*

^l *Ite missa est, &c.] A Leone institutum fuisse scribit Radulph. Prop. ult. quod tamen habetur in Liturgia sancti Petri, & expressiùs in Constit. Apost. lib. 8. cap. 23. & quidem in Festis, concurrente populo, dimittitur ille solemniter, nisi tristitia temporis insinuanda sit, vt in Dominicis Quadragesimæ, & eiusmodi. in ferialibus au-*

tem, vbi deuotiorum est accessus ad Missam, ij sunt potiùs detinendi in diuinis benedictionibus, Microl. c. 46. sed Clemens vtitur ijs verbis, Ite in pace. A Christo deducit hunc ritum Vualdenfis Tom. 3. tit. 4. cap. 44. num. 7. qui in fine cœnæ dixit: Surgite, eamus hinc.

^m *Quandocumque dictum est, Gloria.] Docet Microl. cap. 19. & 46. solemnis autem est dimissio, ait Rupert. lib. 2. cap. 20. & gaudium sonat commune Hymno Angelico, & Cantico, Te Deum; vnde se inuicè consequuntur, sicut cantus Angelorum & iter Pastorum ad Christum, Duran. l. 7. c. 1.*

ⁿ *Deo gratias.] Hoc loco vlturpari innuit Dion. cap. 3. Eccl. Hierarch. ijs verbis: In gratiarum actionem sacram definit, cum omni Ecclesiæ sacra plenitudine. August. etiam Epist. 59. ad Paulinum: Participato tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit. quod Amalar. lib. 1. cap. 34. de hoc ritu declarat.*

^o *Requiescant in pace.] Explicat Duran. lib. 4. cap. 47. vt requies concedatur, quam eis optamus. Sed antea meminit huius ritus Steph. Eduens. de Sac. Alt. cap. 18.*

Dicitur autem hoc loco semper in plurali numero, licet pro vno dicatur Missa.

² *Dicto P Placeat, datur q Benedictio, qua à Celebrante semper datur in Missa, præterquam in Missis Defunctorum. Deinde legitur ¹ Euangelium*

lium S. Ioannis, In principio, premissio Dominus vobiscum, & Initium, ut moris est: quod Euangelium numquam pratermittitur in Missa, nisi quando fit de Festo in aliqua Dominica, vel Feria qua habet Euangelium proprium: quod legitur eius loco. Excipitur Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non legitur in fine Missae, quando in ea occurrit Vigilia Natiuitatis Domini, quia nec in Officio lectum est. ^l In tertia Missa de die Natiuitatis Domini legitur in fine Euangelium de Epiphania, Cum natus esset Iesus. Et in Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur Euangelium quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum est in Officio. In Vigilijs qua occurrunt in Quadragesima, vel Quatuor Temporibus, non legitur ^r Euangelium Vigiliae in fine Missae. Et similiter ^u in Missis Votiuus numquam legitur in fine aliud Euangelium, nisi S. Ioannis:

p Placeat.] Huius meminit *Microlog. cap. 22.* quamquam post datam benedictionem.

q Benedictio.] De hac à Sacerdote hoc loco danda indicium est in *Liturgia S. Petri, & in lib. 8. Const. Apost. cap. 23.* expressè de ea scribit *Hier. ad Rusticum Narbonensem Episcopum*, cuius verba de benedictione hac explicat *Microlog. cap. 21.* qui & addit causam; vt, qui non communicatus discedit, saltem benedictus à Sacerdote recedat. habetur etiam de *Cons. Dist. 1. Cum ad celebrandum. ex Conc. Aurelian. I. cap. 28. & Agathen. cap. 47. ead. Dist. Missas.*

r Euangelium sancti Ioannis.] In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine, *Deinde plenitudo legis, & Prophetarum.* legebatur ergo aliquid. Et *Lindanus* citat Liturgiam S. Simeonis Syracusani ante annum 800. in cuius fine Lectio iubebatur. Apud quosdam Lectio Euangelij S. Ioannis fuit in vsu, ex *Durand. lib. 4. cap. 24. & ex cap. Quidam. de Celebrat. Miss. tum in Conc. Salegunst. tit. de Suffrag. cap. 22.* Additum ergo deuud est, quoad om-

nes, & *Burchard.* habet: vt diuinitatis & humanitatis Christi quasi circulari sigillo factò, vt opinor, toti Sacrificio extremam manum imponamus, & vt tanti beneficij iugiter recordemur, ait *Suarez p. 3. disp. 8. sect. 1.* Eius loco legitur Euangelium, quod in Officio lectum est pro nona Lectione, vt Missa concordet cum Officio; & nullum Euangelium in Missali positum pratermittatur, quin aliquo modo publicetur populo in Missa, saltem per modum commemorationis in fine Missae. Item, si quis fortasse primò Euangelium non audierit, in fine saltem Missae audire poterit alterum, ait *Suar. loco citat.* Ex his autem ratio patet Rubricarum sequentium de Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium non modò non lectum est in Officio Vigiliae Natiuitatis Domini, sed & sufficienter lectum est pridie in Missa Sabbati Quatuor Temporum.

[In tertia Missa Natiuitatis Domini.] Ne in eadem Missa legatur bis idem Euangelium, legitur illud Epiphaniae; quod & conuenit Natiuitati Christi, & in fine occasione præbet

bet adorandi cum genuflexione, vti ad ea verba, *Et Verbum caro factum est*; quando nimirum dicitur, *Et proidentes adorauerunt eum.*

t *Euangelium Vigiliæ.*] Quia nec in Officio lectum est, ideo neque legitur in fine Missæ.

u *In Missis Votiuæ.*] Quia Votiuæ discordant ab Officio, cuius Euangelium vel nobiliori loco in Missa le-

gendum est, vel omittendum; idcirco semper in ijs legitur Euangelium S. Ioannis.

Dicitur etiam Euangelium S. Ioannis in fine Missæ de Festo, in qua nulla fit commemoratio Feriæ priuilegiatæ, vt in tit. 7. num. 2. quando scilicet dicuntur duæ Missæ, de Festo, & de Feria, sine vtrorumque commemoratione.

De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis. XIV.

Supradictis Rubricis cognitis, si quis velit ordinare Missam diei, recurrat ad Ordinarium Missarum de Tempore, vel de Sanctis, secundum qualitatem Officij. Si proprium non habeat, recurrat ad Commune Sanctorum. Si de Feria agendum sit, & propria Missa non fuerit de Feria, dicatur Missa præcedentis Dominica, omittis Gloria in excelsis, & Symbolo: præterquam Tempore Paschali, in quo semper dicitur Gloria in excelsis, vt supra, excepta Missa Rogationum: & in Aduentu x præmittitur Alleluia post Graduale, cum suo Versu. Si dicenda sit Missa Votiuæ, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicende sint, requirantur post Missas Votiuas, suo loco de singulis rebus singula. Si pro Defunctis dicenda sit Missa, habetur post Missas Votiuas, cum Collectis diuersis, circa finem Missalis. Ordo totius Missæ, cum Præfationibus, Canone, & alijs dicendis, habetur suo loco, cum Proprio Missarum de Tempore.

EX his colligitur, ordo Missalis quam optimè institutus sit; in quo primùm habentur Missæ de Tempore, ab Aduentu ad Pascha, à Paschate ad Aduentum: & hæc sunt Missæ, vt ita dicam, de Vita Christi per annum distributæ. Deinde Missæ de Sanctis, ab Aduentu item ad Aduentum, siue finem Nouembris, & hæc sunt Propriæ. Tum communes de iisdem. Quarto loco Votiuæ, & pro vatijs necessitatibus. Postremo loco pro Defunctis, qui extremum in pace clauferrunt diem. Canon verò medium Missalis iu occupat locum cum Ordi-

ne Missæ, qui communis est omnibus Missis.

x *Præmittitur Alleluia.*] Feriæ Aduentus sunt quasi Vigiliæ summæ Festiuitatis Natalis Domini, & in iisdem erat ieiunium, vt dicemus tit. seq. ad mærorem repræsentandum sanctorum Patrum expectantium Messiam. Quare sicut in Vigilijs, & alijs ieiuniorum diebus, ex *Alcum. de Din. Offic. cap. de Parasceue*, omittimus festiuissimum Alleluaticum melos, ita & in Ferijs Aduentus. Repete ea quæ diximus supra tit. 10. ad num. 4.

Acci-

E.
Ordo Missarum
inter se.

Accidit aliquando obstinatè peti ab aliquibus Missam celebrari de Sancto infra eiusdem Octauam, sed in die, in quo fit Officium de alio Sancto Semiduplici cum commemoratione Octauæ; puta, exigunt Missam de S. Ioanne Baptista in Festo S. Leonis II. seu Missam S. Antonij Patauini infra eiusdem Octauam, & sæpè infra Octauam Corporis Christi; seu Missam de B. Virgine in Festo S. Nicolai Tolentianis, & similes Missas: quo ritu hæc Missæ celebrabuntur: neque enim à Rubricis Votiuæ Missæ prohibentur dici infra præfatas Octauas, neque in Festis prædictis Semiduplicibus: at neque meræ Votiuæ eæ videntur esse, ratione propriæ Octauæ, infra quam eæ peruntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus respondi, saluo

meliori iudicio, & S. Rituum Congregationis arbitrio, Festiuas eas non esse, quia Horis Canonicis non correspondent: & Votiuas esse ex hoc potissimum capite, quia non correspondent Officio, quæ est Votiuarum nota, in tit. seq. 15. num. 5. tum quia supponimus, infra Octauas proprias eas occurrere, transacto Festo. Et licet Octaua tota reputetur vnus & idem dies Festus, vnde & Missa Festi repetitur per totam Octauam; tamen id locum habet, quando perseverat Officium de Octaua simul cum Missa, secùs, si discordat Missa ab Officio. Posito igitur, quòd eæ sint Votiuæ potius quàm Festiuæ, ritum Votiuarum in ijs obseruarem, si obstinatè exigantur, aut si negari non possint sine perentis offensione.

De Hora celebrandi Missam. XV.

Missa priuata saltem post Matutinum & Laudes, quacumque hora & ab aurora vsque ad meridiem dici potest.

y Ab aurora vsque ad meridiem.]
Nempe in luce, quia ex S. Thoma 3. par. quæst. 83. artic. 2. ad 4. Christus ait, Me oportet operari, donec dies est, Ioan. 9. addit Suar. disp. 80. sect. 4. nec ante auroram regulariter ad opus publicum conueniri, nec post meridiem ieiunium protrahi: vbi etiam concedit horam cum dimidia ante ortum Solis, ex causa. Tertiam partem horæ ante auroram, vel post meridiem, esse notabilem partem, & sufficientem ad lethale peccatum, docet Azor. lib. 10. cap. 25. quæst. 6. minor quàm tertia pars horæ excusat à lethali, ex Soto 4. Distin. 14. quæst. 2. artic. 2. concedit Nauar. in Man. cap. 25. num. 85. & alibi,

celebrari posse ex causa rationabili post meridiem; contra quem cum communi opinione scripsit Francol. Tractat. de Tempore Hor. Canonic. 1. par. cap. 41. iusta verò causa esse potest, post Missam solemnem tardiùs cantatam in Festis, vel post concionem longiorem, addit Suar. vt fiat de licentia Episcopi, si commodè haberi potest.

Priuilegiati, vt hora ante vel post celebrare queant, poterunt hora ante, vel post statam horam à Summistis regulariter concessam, celebrare; aliàs non esset priuilegium.

Varijs igitur horis celebrari priuatim potest, quia fit in Missa memoria Passionis, quæ accidit manè; Mortis, quæ

quæ hora nona; Resurrectionis, quæ tertia, vel sexta contigisse creditur, item manè; & Ascensionis, quæ hora Durandus lib. 4. cap. 1.

2 Missa autem Conuentualis, & Solemnis, sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus & Semiduplicibus, in Dominicis, & infra octauas, dicta^z in Choro^a Hora Tertia. In Festis Simplicibus & Perijs per annum, dicta Sexta. In Aduentu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octauam Pentecostes, & Vigilijs quæ ieiunantur, quamuis sint dies solemnes, Missa de Tempore debet cantari^c post Nonam.

Missâ solemnem semper dicitur post aliquam Horam, etiam in nocte Natiuitatis Domini, vt Horæ Canonicae sint quasi quædam ad Missam præparatio, Francol. 1. p. cap. 38. & post varias Horas, vt maiori præparatione, minorive, pro Missarum varietate, seu dierum, fiat Missa.

Hoc loco notandum est, quòd Missâ Parochialis sine cantu est priuata, non Conuentualis, de qua in his Rubricis, licet ad eam conueniat populus, seu loci Clerus. quo posito, multa facilè definire poteris circa Rubricas Missalis.

^z In Choro.] Presbyterium dicitur in Epist. SS. Cornely & Cypr. Sanctuarium Altaris, in Concl. Braccaren. I. num. 31. Sancta Sanctorum, in Turon. II. c. 4. Chorus, in Tolet. IV. n. 17. hoc est, consensio cantantium, ex Augustino in Psal. 149. vnde & Corona dicitur ab Isid. lib. 1. de Offic. cap. 3. quia in modum coronæ, ait Amal. lib. 3. cap. 3. A chorea deducit Gemma lib. 1. cap. 139. Græca vox significat lætitiâ, in Platone 2. de Leg.

^a Hora Tertia.] Non ante Horam Tertiam cantari Missam iussit Thelephorus, ex Amal. lib. 3. c. 42. de Conf. Dist. 1. Noctæ. & ibid. cap. Et hoc. & de solemnem intellexit Duran. loco citato. S. Cassius Narniensis Episcopus hac eadem Hora celebrare consuevit, lau-

datuque de celo fuit, apud S. Gregor. in Dialogis. in Festis autem Hora Tertia obseruatur, ea fortasse ratione, inquit Amalar. quia ea hora Christus ascendit in Crucem, apud Marc. c. 15. hoc est, linguis Iudæorum clamantium, Crucifige; vel, ex Microl. c. 58. quia inter reliquas passionis Christi horas, tertia Resurrectioni Domini, siue Natiuitati eiusdem propinquior esse videtur; vel, ex Radulph. Prop. ult. quia ea hora missus fuit Spiritus sanctus; vel, ex Conc. Aurelian. III. c. 11. vt faciliùs redire possint ad Vespertina Officia in Festis Sacerdotes præfertim, quibus eos non decet deesse; vel, ex August. apud Burchard. lib. 2. cap. 54. vt populus ante cibum conueniat, Missam & Concionem auditurus. Hinc ex Collec. Martini Braccar. c. 66. & habetur can. sin. Dist. 44. Tertia Hora dicitur Sacra, quia sacris Missarum solemnibus dicata: ab Italis Aurea, ex Alph. de Torres 3. par. cap. 4. num. 14.

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardius ad Ecclesiam pro Missâ solemnem, præstat differri tempus recitandi Horam Tertiam, quàm cantare Missam de Festo, seu Dominica post Sextam. ita censuit sacra Rituum Congregatio, referente Alcocer in suo Cerimoniali.

^b Dicta Sexta.] In profestis (cuiusmodi

G

modi sunt Festa Simplicia, & Feriæ) post Sextam, *Gemma anim. lib. 1. cap. 113.* quia, inquit, ea Christus manibus Gentilium crucifixus est, *Ioannis 19.* & quia in profectis, neque lætitia, neque luctus, sed quid medium videtur habere locum; lætitia in Festis Horam Tertiam requirit, luctus Nonam, *Francol. 1. par. de Temp. Hor. Can. cap. 29. num. 3.*

c *Post Nonam.*] In ieiunijs ita instituisse Pelagium, scribit *Duran. loco supra cit. & in cap. Solent. Distinct. 1. de Consecrat.* hoc idē iubetur. Horæ Nonæ meminit in *Quadragesima Ambr. Serm. 8. in Psal. 118. & Amal. lib. 1. cap. 7.* quia in ea, *Amal. ait lib. 3. c. 42.*

expiravit Dominus; & quia ad Vesperam ieiunabatur, *Microl. cap. 49.*

Item in Aduentu: quia Aduentus ferè æquiparatur *Quadragesimæ, Hugo Viët. lib. 3. de Spec. Miss. cap. 4. & 9.* In Aduentu ieiunium erat, *Durand. lib. 6. cap. 1. de Aduentu.* & de Romanis testatur *Radulph. Prop. 16.* imò & vniuersale ieiunium illud vocat *Raban. de Instit. Cler. lib. 2. cap. 22.* quod à sancto Perpetuo Turonensi Episcopo institutum fuit, ex *Gregor. Turon. lib. Hist. 10. cap. 31. & Conc. Matiscon. can. 6.* sanciuit in Ferijs II. IV. & VI. saltem obseruandum esse, cum quotidianum præcepisset Turonense II. *can. 13.*

3 *Missæ autem Defunctorum dici debet* ^d *post primam diem: ubi verò dicuntur eorum Vigilia manè post Matutinum diem, dictis huiusmodi Vigilijs cū Laudibus, immediatè dici potest Missa pro Defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum Missa Conuentualis dicitur post Nonam, quia eo die est principalis. In die etiã Depositionis Defuncti, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Anniuersario Solemni, in quo sit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.*

d *Post primam diem.*] Properandum enim est in suffragijs Defunctorum: at in diebus alijs, de quibus in hoc numero, rectè post Nonam; tum quia

diseordat ab Officio; tum quia Hora Nona & ipse Christus emisit spiritum; tum quia Hora Nona mæroris est, vt in die ieiunij.

4 *Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conuentualem, Missæ e in Natiuitate Domini, quarum prima dicitur post mediam noctem, finito Te Deum laudamus in Matutino, secunda in aurora, dictis Laudibus & Prima, tertia verò in die post Tertiam, vel ubi aliter* ^e *ex dispensatione Apostolica disponatur.*

e *In Natiuitate Domini.*] De prima Missa in nocte extat Canon Thelesphori *de Consecrat. Dist. 1. Noctæ.* quia nocte natus est Christus. De secunda in aurora, *ibidem;* quia Pastores ea hora creduntur adorasse Christum natum. Plura in Rubrica de Natiuitate.

f *Ex dispensatione Apostolica.*] Intellige de concessa post Concilium Tridentinum, quod prohibet, ne alijs horis quam debitis Missæ celebrentur, *Sess. 22.* sublatis quibuscumque priuilegijs, vt declarauit sacra Congregatio super Concilium.

5 *Missæ*

5 *Missæ Votive, quia non correspondent Officio, si solemniter celebrentur pro re graui, vel publica Ecclesiæ causa cum populi frequentia, dicantur post Nonam.*

Duplicem habes causam, discordandam tardiori Missæ interest, quasi suã ab Officio, & frequentia populi; qui ieiunio orationi publicæ vires addit.

De his quæ clara voce aut secretò dicenda sunt
in Missa. XVI.

1 **I**N Missa priuata clara voce dicuntur Antiphona, & Psalmus ad Introitum, Confessio, & quæ sequuntur, excepta Oratione, Aufer à nobis, & Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum, &c. Item Introitus, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua, Leuate, Oratio, vel Orationes, Prophetia, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, solum hæc duo verba, Prefatio, Nobis quoque peccatoribus, solum hæc tria verba. Item Per omnia secula seculorum, &c. cum Pater noster, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, hæc quatuor verba tantum, Communio, Oratio, vel Orationes post Communionem, Humiliate capita vestra Deo, Ite missa est, vel Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, Benedictio, & Euangelium, In principio, vel aliud Euangelium, Alia omnia & dicuntur secretò.

Hæc eadem Burchard. Quæ hinc clara voce dicenda enumerantur, habent apertam causam, vt audiantur à populo. Speciales cuiusque causas enarrabimus, cum de iisdem singillatim infra suis locis agemus.

g *Dicuntur secretò.* De prece cum silentio in Missa Clem. lib. 8. Constit. Apost. cap. 12. Concil. Laodic. can. 19. Triden. Sess. 22. can. 5.

Causæ multæ. Primò, quia secretum mysterium est, Hugo Vict. Erud. Theolog. in Specul. Eccles. cap. 7. Secundò, quia significatur in hoc Sacrificio latere Sacrificia antiqua, Amalar. libro 3. cap. 19. Tertio, & è contra, hoc Sacrificium latuisse in antiquis, Gemmal. lib. 1. cap. 40. Quarto,

silentium Sacerdotis latibulum Christi indicat, Innocent. III. lib. 2. cap. 54. multoties enim latuit in vitæ suæ cursu Christus; vnde & in Missa multiplex silentium. Quintò, in Passione Christi discipuli non nisi occultè confitebantur Christum, S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 4. ad 6. Sextò, vt videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis quàm ore. Septimò, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, Gemma lib. 1. cap. 103. Postremò, ne ipsa verba, in Sacrificio potissima, assiduitate aurium vilescant, Alcuin. de Celebrat. Missæ. nam repetuntur in omni Missa, & memo-

riæ facile mandarentur. quod de Canone præsertim intellige: qui sine culpa graui non potest altè totus legi. Ita Doctores communiter.

2. *Sacerdos autem maximè curare debet, vt ea quæ clara voce dicenda sunt, distinctè & appositè proferat, non admodum festinanter, vt aduertere possit quæ legit, nec nimis morosè, ne audientes tadio afficiat: neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant; neque tam submissa, vt à circumstantibus audiri non possit, sed mediocri & graui, quæ & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, vt quæ leguntur, intelligant. Quæ verò secretè dicenda sunt, ita pronuntiet, vt & ipsemet se audiat, & à circumstantibus non audiatur.*

Non eget commentario, sed monitione. Primum, ne clara voce dicantur ea prima verba, *Memento Domine famulorum*, &c. Secundò, ne secretas alias Orationes addat Celebrans, nisi ad summum quaedam iaculatorias, & breues, vt, *Adoramus*

te Christe, &c. quas concedit, seu tolerat sacra Concilij Tridentini Congregatio in *Declarat. ad Sessionem vigesimamsecundam*, dummodò præscriptæ in Missali non omitantur. Tertio, verba consecrationis secretè dicantur.

3. *In Missa solemnè clara voce à Celebrante dicuntur, quando intonatur Gloria in excelsis, & Credo, Dominus vobiscum, Oremus, ante Orationem, & Offertorium, Præfatio, Pater noster, Pax Domini, & Orationes post Communionem. Alia quæ in Missa priuata dicuntur clara voce, in Missa solemnè à Celebrante dicuntur submissa voce.*

His adde Orationes ante Epistolam, quæ item clara voce dicuntur. Chorus autem pro Celebrante cla-

ra voce, & item Ministri supplere videntur, quem ritum refert etiam *Burchardus*.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemnè. XVII.

1. **I**N Missa priuata Sacerdos genuflectit quando legit Euangelium sancti Ioannis, In principio, ad illa verba, *Et verbum caro factum est; & in Euangelio Epiphaniæ, Cùm natus esset Iesus, ad verba illa, Et procidentes adorauerunt eum. Item in Euangelio Ferie quartæ post Dominicam quartam Quadragesimæ, ad illa verba in fine, Et procidens adorauit eum. Item genuflectit Dominica Palmarum, & in Missis de Cruce ad illa verba in Epistola, In nomine Iesu omne genu flectatur, &c. & quando legitur Passio, ad illa verba, expirauit, vel, emisit spiritum, vt suis locis notatur.*

Item

Item genuflectit cum dicit, *Flectamus genua*. Item quando in *Quadragesima* dicit in tractu *Vers. Adiuna nos Deus, &c.* & in omnibus *Missis de Spiritu sancto*, cum dicit *Vers. Veni sancte Spiritus, reple, &c.* Item quando *Sacramentum in Altari discoopertum* apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio Altaris: & quodcumque in *Ordine Missæ*, & in ritu seruando in *celebratione Missæ* notatur, quod debeat genuflectere.

Prima duo habet *Burchardus*.

Vltus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè 3. *Reg. cap. 8.* vt omittam gentiliis ritus; tum à Christo, *Luc. 22.* à sancto Stephano, *Act. 7.* Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à *S. Ambrosio lib. 6. Hexaëmeron cap. 9.* Flexibile genu, quo Domini mitigatur offensa, ira mulcetur, gratia promouetur. de hoc autem *Alcuin. cap. de Parasceue* ait: Per hunc habitum corporis mentis humilitatē ostendimus. & *Honorius in Gemma lib. 1. cap. 117.* Cadimus in terram, ait, vt Christum in carne adoremus; vt item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus; & vt lapsum animæ nostræ in vitia, dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & *Raban. lib. 2. de Instit. Cler. cap. 41.* Inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ & luctus est indicium. In *Liturgia sancti Petri*,

pœnitentiam facere, est genuflectere, vt ibi notat *Lindan.* Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus vltimis erga Spiritum sanctum, & sacrosanctam Eucharistiam. In sexto verò, ad *Flectamus genua* oratui genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuna nos*, cum Tractus idem sit ac luctus, vt docuimus *suprà tit. 10.* genuflectimus ad indicandum solemnem luctum, *Raban. vbi supra.*

Et quamuis Concilium Nicænum *Canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum*, statuerit, non genuflectendum in Dominicis, neque tempore Paschali, sed à statibus orandum esse, ad significandam libertatem, vt ait *Ruper. lib. 8. cap. 3.* quam Christus sua Resurrectione nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflexione, quod bene nota pro mox dicendis.

2 *Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt*, ^h etiam tempore Paschali, ⁱ praterquam dum legitur *Euangelium*.

Eadem & *Burchardus*.

[^h *Etiam tempore Paschali.*] Tam ad doctrinam in priuata Missa audiendam, quam ad Orationem & mysteria tremenda, titulo adorationis curuantur genua à populo in tota Missa: nisi dicamus, priuatam Missam audiri, sicut & priuatas fieri preces, etiam

tempore Paschali, genibus flexis. quo modo orauit sanctus Paulus in littore Tyri genibus positus, *Act. 20.* paulò ante Pentecosten. non enim ea fuit oratio solemnis, *iudice Lorino in eumtextum.*

[ⁱ *Praterquam dum legitur Euangelium.*] *Anastasi Papæ Decreto de G. 3. Conf.*

Conf. Dist. 1. Apostolica. Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangelium stare debent, vt promptiores se ostendant ad credendum & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens *lib. 2.*

Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, vt etiam laici assurgant ad Euangelium. imò verò & capita nudabantur in *Ordine Romano*, quod & hodie obseruatur.

- 3 In Missa solemni Celebrans genuflectit ^k ad omnia supradicta, præterquam ad ^l *Flectamus genua*: & tunc ipse solus stat, Diaconus verò & Subdiaconus, & omnes alij genuflectunt. Ad Versum verò, ^m *Adiuua nos Deus*, &c. & ad Versum, *Veni sancte Spiritus*, &c. genuflectit vsque ad finem. Item genuflectit in die ⁿ *Annuntiationis beate Marie*, & in tribus Missis *Natiuitatis Domini*, etiam quando cantatur in Choro, *Et incarnatus est*, &c. Alijs diebus, si sedeat cum cantantur ea verba, non genuflectit, sed ^o caput tantum profunde inclinat: p si non sedet, genuflectit.

^k *Ad omnia supradicta.*] Cùm priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad *v. Et incarnatus est*, &c. in Symbolo priuato & publico, si non sedet Celebrans.

^l *Flectamus genua.*] In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit *Flectamus*, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solemni sufficit, vt Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos autem Deum orans regulariter stare debet, qui præ se fert personam Christi stantis, *Act. 7.* & orantis Patrem in cælis, *Amalar. lib. 4. cap. 4. & 7. Duran. lib. 5. cap. 5.*

^m *Adiuua nos Deus*, &c.] Quæres fortasse hoc loco: Cur in solemni Celebrans genuflectit vsque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur non nisi ad prima verba? Respondeo, quòd in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & ideò sufficit, vt genuflectat ad prima verba: in solemni ea cantat Chorus, neque Celebrans est in alijs tunc occupatus. Genuflectit autem Celebrans ytroque

genu in medio Altaris, post lectum à se Euangelium. De Versu *Adiuua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa *Burchardus*.

ⁿ *Annuntiationis beate Marie*, &c.] Vt nimirum his diebus maiori cum veneratione adoretur Mysterium articuli & Festi propriissimum. Ante Radulphum Romani numquam ad hæc verba, *Et incarnatus est*, genuflectebant, *Prop. 23.* sed ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.*

^o *Caput tantum profunde inclinat.*] Quia iam genuflectit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit; caput autem inclinat apertum. Idem præstare debent ministri qui cum Celebrante sedent.

^p *Si non sedet, genuflectit.*] Scilicet in superioris Altaris gradu. Neque verò stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit quàm stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, contrahitur & minoratur homo.

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, præterquam ¶ Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythy tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad quæ est genuflectendum, ¶ ipse versus librum, Celebrans & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

¶ *Subdiaconus, &c.*] In hoc casu se gerunt, ac si ille marmoreum esset legibile, & Acolythy marmorea candelabra; neque textus Evangelicus demitti debet, neque lumen illius, ut ita dicam, humiliari, Ca-

rimonial. Episcop. libro primo cap. 10. & sequen.

¶ *Ipse versus librum.*] Ne videatur recedere à libro, in quo legere sequentia debet. alij versus Altare, ubi est Crux, cui debetur adoratio.

5 *In Choro genuflectitur ab ijs qui non sunt Prælati, ¶ ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem ¶ Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum quæ ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem Sanctus, usque ¶ ad Pax Domini, & ¶ ad Orationes post Communionem, & super populum, excepta ¶ Vigilia Paschæ & Pentecostes, ac Natiuitatis Domini. Et similiter ab omnibus genuflectitur ¶ quando eleuatur Sacramentum.*

¶ *Ad Confessionem.*] Diximus enim supra, genuflexionem esse indicium penitentia, cum Rabano. Prælati vero stant, ob eorum dignitates, Abbates, & Protonotarij, & ij nempe, qui vti possunt Rochetto, si sæculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, aliàs non, *Carim. Episc. lib. 2. cap. 8.* De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet *Burchard.* Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stare debent ad Lectorile.

¶ *Feriarum Aduentus, &c.*] De Orationibus in Quadragesima, docet *Microl. cap. 50.* eadem est ratio in Aduentu, & diebus ieiuniorum, ut diximus supra tit. 15. num. 2. Item in Missis Defunctorum, ad luctum, ex *Rabano*, indicandum. Omnes autem genuflectunt ad vnum.

¶ *Ad Pax Domini.*] Si enim danda est Pax, à Clero stante est danda, *Carimon. Episcop. libro 1. cap. 24.* Sed & Pax Domini in hoc loco Missæ, Resurrectionem Christi significat, *Innocentius III. libro 6. cap. 4.* ob quam standum est, ut in Dominicis, & tempore Paschali.

¶ *Ad Orationes post Communionem.*] Quia eiusdem rationis sunt cum primis quæ dicuntur ante Epistolam, *Microl. cap. 19.*

¶ *Vigilia Paschæ, &c.*] Hæ Vigiliae sunt Festiua & solemnes, per modum Festi Duplicis celebrata, præterquam, quòd Vigiliae Paschæ & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus. qua eadem ratione, his etiam adde Quatuor Tempora Pentecostes.

¶ *Quando eleuatur Sacramentum.*]

Tradunt.

Tradunt Honor. III. de Celeb. Miss. cap. Sanc. & Chrysof. apud Duran. lib. 2. cap. 40. quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemiae Iudaeorum, qui dicebant flexo genu, *Aue Rex Iudaeorum. lege T u r e c r e m. in can. Quoniam. de Consecr. Distinct. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur, *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8.*

Dubitant non pauci in praedictis casibus, quando unicum genu, & quando duo genua sint flectenda. Et Celebrans quidem in Missa priuata, iuxta usum communissimum, ab initio ad finem usque unico tantum genu debet genuflectere, ut facilius surgat; in Missa item solempni, ad ea omnia quae sunt communia priuatae Missae: duobus autem genuflectere debet in Missa solempni ad praedicta quae à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in praedictis est genuflectendum, & quali orandum.

Ministri verò intra Missam ea-

dem seruare debent quae facit Celebrans, ut expeditius illi ministrent. ad *Flectamus genua* amobus genuflectant.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties quoties Celebrans; quia non illi tunc ministrat ut Diaconus, qui est illi à latere proprius minister, semper autem genuflectit cum eo eidem vicinus.

Alij de Clero à consecratione usque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante Altare; & item, quando patet Sacramentum in Altari, quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papae. duo quoque ad *Flectamus genua*, ad Confessionem, Orationes ieiuniorum, Versus, &c. de quibus supra, quando cum aliqua mora praescribitur genuflexio ratione cantus vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in Altari exposito, & genuflexionibus eo casu debitis, dicemus in proprio capitulo, seu titulo.

6 In Missa item solempni Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistola iuxta Altare, cum cantatur *Kyrie eleison*, *Gloria in excelsis*, & *Credo*: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, ut supra.

Possunt etiam sedere, dum cantatur Epistola & Graduale, si datur tempus, ex Decreto sacrae Rituum Congregationis relato ab *Alcocer in suo Carimo-*

niali, & semper sedent cooperto capite. Latus Epistolae congruit, à qua parte est credentia; & ut cedat latus Evangelij Episcopo sedenti, si adsit.

7 In Choro sedent quando Celebrans sedet, & praeterea^a dum cantantur Epistola, & Prophetia, Graduale, Tractus vel Alleluia cum Versu ac Sequentia, & ab Offertorio usque^b ad incensationem Chori, & si non incensatur, usque ad Praefationem: & ad Antiphonam^c quae dicitur Communio. ^d Ad alia stant, vel genuflectunt, ut supra.

Eadem

Eadem Burchard. in Ordine Missæ. a Dum cantantur Epistola, &c.] Sedetur ad Epistolam, Ambrosius in Epistola ad Cor. vt maiori deinde reuerentia assurgamus ad Euangelium, Rupertus lib. 2. cap. 32. Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sapientior. Qui verò non attendunt ijs quæ leguntur, venialiter saltem peccant, Suar. lib. 4. de Hor. Can. cap. 12. nu. 20. Acolythi verò nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vnà cum Celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ, facie versa ad Celebrantem, non ad populum.

b Ad incensationem Chori.] Incensum enim adoletur stanti, Carim. Episcop. lib. 1. cap. 23. Et hinc simul aduerte, quòd, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent, Carim. Episc. ibidem. Vellent aliqui tamen, quòd Clerus staret ad incensationem Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam Chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdem. vnde, quia Papa sedet dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c Quæ dicitur Communio.] Non enim, vt aliàs, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu, ob reuerentiam sanctissimo Sacramento exhibendam, standum esset; sed cantatur post Communionem Sacerdotis, dum ablutionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi. ergo sedeant. Quamquam monet adhuc Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 8. vt Communio cantetur immediatè post Agnus Dei. quòd si accidat fieri, facta commu-

nione celebrantis & aliorum, eo casu sedetur.

d Ad alia stant.] Quænam sunt hæc alia ad quæ stare Clerus iubetur? nimirum Prindò ad Introitum, Alcuin. cap. Quid significant vestimenta; quo excitantur operarij Christi, & inuitantur ad opus, Amalar. lib. 2. cap. 5. hoc est ad Sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verè summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt supra, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium, ratione supra allata cum Decreto Anastasy hoc tit. num. 2.

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt sursum corda & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis, Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.

Item statim deposito Calice standum erit; quia, hoc eodem tit. num. 5. genuflectere debemus in diebus ieiuniorum vsque ad Pax Domini. Ergo Regula erit, quòd in Festis stare debemus post eleuationem Sacramenti vsque ad Antiphonam, quæ dicitur Communio, ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communionem, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit vsque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, mœrorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ Regule seruari possunt in Missa solemnè.

De Coloribus Paramentorum. XVIII.

1 *Paramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorū, debent esse coloris conuenientis Officio & Missæ diei, secundum vsū Romanæ Ecclesiæ: quæ quinque coloribus vti consuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo, & Nigro.*

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt: nam primis temporibus communi indumento vestiti Missas agebant, *VValafr. cap. 24.* & B. Clemens, *inquit Honor. in Gemma lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, vsū sacram vestium ex lege decreuit. Sancta verò esse & honesta, S. Stephanus Papa iussit, *de Consecrat. Distinct. 1. Vestimenta. ex illius Epist. 1. ad Hilar.* Anacletus meminit sacram vestium *Epist. 1.* Hinc S. Hieronymus *lib. 13. in cap. 44. Ezechiel.* Religio diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vsu vitæque communi. quo loco vitur *Alcuin. cap. Quid significant vestimenta.* Et reuerà, si Sacerdotes antiqui vestes habuere ad Sacrificia non communes, nos in communi veste sacrificabimus? Noui fiant in Christo homines, ait *Hieron. loco citato*, moribus nimirum, & vestibus. Denique fortasse idem in veste cœnatoria

Christus Dominus hoc Sacrificium instituit *Ioan. 13.* quam fuisse syndonem albam docet *Baron. anno Domini 34. num. 39.* At de singulis vestibus infra dicemus, nunc de coloribus earumdem.

e *Quinque coloribus.*] Totidem enumerat colores *Innocentius III. lib. 1. cap. 65.* quamuis Nigrum confundere videatur cum Violaceo, quatuor principales faciens colores, quatuor coloribus antiquarum vestium legalium respondentes, Byssi, Purpuræ, Hyacinthi, & Cocci, *Exodi 28.* Certum autem est, quòd post Siluestrum varius color fuit in vsu, si fortè antea lino vel lana tantum utebantur. nam Machario donato fuit stola à Constantino Magno filis aureis texta, *Theodoret. lib. 2. Histor. cap. 27.* Planeta sancti Gordiani, patris sancti Gregorij, erat coloris castanci, *ex Ioanne Diacono lib. 4. cap. 83.* fortè est idem color qui viridis.

2 *Albo colore vitur à Vesperis Vigiliæ^f Natiuitatis Domini vsque ad Octauam Epiphaniæ inclusiuè, exceptis Festis Martyrum, quæ infra eam veniunt. Feria quinta & in Cœna Domini, & h^o Sabbato sancto in Officio Missæ, & ab illo die vsque ad Sabbatum in Vigilia Pentecostes ad Nonam, in Officio de Tempore, præterquam in Missa Litaniarum, & Rogationum. In Festoⁱ sanctissimæ Trinitatis. In Festo^l Corporis Christi. In Festo^m Transfigurationis Domini. In Festisⁿ beate Mariæ Virginis, præterquam in benedictione Candelarum & Processione, quæ fit in Festo Purificationis eiusdem. In Festis^o Angelorum. In Natiuitate^p sancti Ioannis Baptistæ. In principali Festo^q sancti Ioannis Euangelistæ, quod celebratur infra*

fra Octauam Natiuitatis Domini. In vtraque ^x Cathedra sancti Petri. In Festo sancti ^l Petri ad Vincula. ^x In Conuersione sancti Pauli. In Festo ^u Omnium Sanctorum. In Festis ^x Confessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In Festis sanctarum ^y Virginum non martyrum, & nec virginum nec martyrum In Dedicacione, & ^z Consecratione Ecclesie vel Altaris, ac ^a in Consecratione summi Pontificis, & in anniuersario Creationis & Coronationis eiusdem, & Electionis & Consecrationis Episcopi. Item ^b per Octauas predictorum Festorum, quae Octauas habent, quando dicitur Missa de Octaua, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis fit Officium de Dominica, praeterquam in illis Dominicis, quibus tributus est color Violaceus. ^c In Missis Votiuus supradictorum Festorum, quocumque tempore dicantur: in Missa ^d de Sponso & Sponsa.

Albus color adhibitus est Sacrificijs, teste Hieronymo contra Pelagian. & significat gloriam, gaudium, & innocentiam, ex eodem Hieron. in Ezech. & alyis Patribus.

^f Natiuitatis.] Quia natus est Christus carens originali peccato; & in Epiphania, propter splendorem stellae, Innoc. III. loc. cit.

^g In Caena Domini.] Propter confectionem Chrismatis, quod mundationi animarum deseruit; & in Euangelio Missa de lauandis pedibus agitur, idem ibidem. Adde vestem caenatoriam Christi fuisse albi coloris, ex Baron. supra cit. hoc eod. tit.

^h Sabbato sancto, &c.] Nam Resurrectionis Angelus testis & nuntius, stola candida coopertus apparuit, idem Innocen. Vestimentum eius sicut nix, Matt. 28. In Ascensione quoque Christi steterunt Angeli iuxta Apostolos in vestibus albis, Act. 1. cuius ritus Paschalis meminit Palladius in libello de Vita S. Niceta Lugdunen.

ⁱ Sanctissima Trinitatis.] Quis purior Deo? & hoc docet Directorium

diuini Officij ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impresso Venetijs.

^l Corporis Christi.] Eadem ratione, qua supra in Caena Domini, color albus adhibetur.

^m Transfigurationis Domini.] Ex predicto Directorio & Missali. nam in ea vestimenta eius facta sunt alba sicut nix, Matth. 17. Et nubes lucida obumbravit eos.

ⁿ Beata Mariae Virginis.] Ex eodem Directorio. quia purior sub Deo creatura nequit intelligi, Damascen.

^o Angelorum.] De quorum nitore Deus ad Luciferum: Vbi eras, cum me laudarent astra matutina? Job 38. & haec Innocent. III. loc. citat. in hanc Rubricam.

^p Sancti Ioannis Baptiste.] Qui natus est sine peccato, sanctificatus in utero, idem ibidem.

^q S. Ioannis Euangelista.] Ex predicto Directorio. de quo, tamquam de Virgine, & Virginis altero filio, tunc fit Festum, nascente Christo primogenito Virginis.

r *Cathedra S. Petri.*] *Innoc. III. sup.* in qua veneramur Petrum tamquam Pontificem.

l *Petri ad Vincula.*] *Ex prædicto Director.* tum ob eiusdem innocen-
tiam declarandam, tum ob Angelicam
liberationem. in albis enim forè An-
gelus apparuit Petro.

t *In Conuersione sancti Pauli.*] *In-*
nocentius III. supra, ad significan-
dam primam eius sanctitatem bap-
tismalem.

u *Omnium Sanctorum.*] In quo ful-
get præcipuè nomen Deiparæ Virgi-
nis, & leguntur eo die amicti stolis al-
bis, *Innocen. III.* Aliqui Trinitatem
includunt in hoc Festo, ob primum
Festi Responsorium; sed Festum est
B. Virginis & Sanctorum, vt patet ex
Martyrologio Romano.

x *Confessorum.*] Ad indicandum
candorem, & morum in illis, & doctri-
na in Doctoribus, *Innocen. III. loco*
cit. Idem fiat in Festo Stigmatum san-
cti Francisci, sacra Rituum Congre-
gatio 9. Decembris 1623.

y *Virginum, &c.*] In testimonium

puritatis & castitatis earum, quia albo
colore gaudet castitas.

z *Consecratione Ecclesie.*] Nam Ec-
clesia virgineo nomine nuncupatur
ab Apostolo 2. Cor. 11. *Innoc. supra.*

a *In Consecratione summi Pontifi-*
cis, &c.] *Innocentius III. loco citat.* Ra-
tio esse potest, quæ supra de Pontifici-
bus est allata.

b *Per Octauas, &c.*] *Ex eodem Di-*
rectorio; quia supra diximus, totam
Octauam esse vnum & idem Festum.

c *In Missis Votiuis.*] Quia sequitur
naturam principalis Festi id quod est
votiuum; & militat eadem ratio colo-
ris in Votiuis quæ in Festis. Quod de
Votiuis dicitur, multò magis verum
est in Festis Translationum, Appari-
tionum, & similibus Festorum.

d *De Sponso & Sponsa.*] Quia sup-
ponitur in Sponsa benedicenda carnis
integritas; vnde Viduæ nuptias non
benedicimus, *Rituale Roman. de Sa-*
cramento Matrimon.

Exceptionum in hac Rubrica omi-
simus causas, quia in sequentibus pa-
tebunt.

3 *Rubeo colore utitur* à *Vigilia Pentecostes in Missa vsque ad Sabba-*
tum sequens finita Nona & Missa. In Festis ^f *sanctæ Crucis.* 8 *In*
Decollatione S. Ioannis Baptiste. In Natali Apostolorum Petri &
Pauli, & in Festis aliorum Apostolorum (exceptis Festo principali
sancti Ioannis Euangeliste post Natiuitatem, & Festis Conuersio-
nis sancti Pauli, & Cathedra S. Petri, & eius Vinculorum.) In Fe-
sto S. Ioannis ante portam Latinam. In Commemoratione S. Pauli
Apostoli. In Festis Martyrum, excepto Festo sanctorum Innocen-
tum, quando non venerit in Dominica: si autem ^h *in Dominica*
venerit, utitur Rubeo; in eius vero ⁱ *die Octaua semper utitur Ru-*
beo, quocumque die occurrat. In Festis sanctarum ^l *Virginum mar-*
tyrum, & ^m *Martyrum non virginum. Item* ⁿ *per Octauas prædi-*
ctorum Festorum quæ Octauas habent, quando fit de Octaua, & in
Dominicis infra eas Octauas occurrentibus, eodem modo ^o *dictum*
est

est supra de colore Albo. Item in Missis Votiuus supradictorum Festorum, & in Missa o pro eligendo summo Pontifice.

Rubeus color, seu purpureus, indicat dignitatis gradum alijs excellentiorem: humano sanguini similis est, igneam refert naturam. ex quibus facile patebunt sequentes ritus.

e *AVigilia Pentecostes.*] *Innoc. III.* loco cit. propter sancti Spiritus feruorem, qui in igne descendit, *Act. 2.* & propter potestatis plenitudinem in igne significatam, Apostolisque datam, ex *Tobia Corona de Templis, par. 1. cap. 49.*

f *Sancta Crucis.*] Ex citato Directorio, quæ sanguine Christi consecrata fuit, & passionem illius indicat Rubeus color.

g *In Decollatione, &c.*] *Innocen. III.* ob effusionem sanguinis.

h *In Dominica venerit.*] Ex eodem Directorio, ratione Dominicæ, quæ

semper est festiua, cui & idcirco eodie conceduntur Hymnus Angelicus, & Alleluia. Festiuus enim SS. Martyrum color est Rubeus: qui vt Festiuus est, Dominicæ congruit; vt Rubeus verò, conuenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominica.

i *Die Octaua.*] Ex eodem Directorio. Octaua enim glorificationem denotat, *Amalar. lib. 4. cap. 29. & 36.*

l *Virginum martyrum.*] Quia martyrium præfertur virginitati, *Innocentius III. loco citato.*

m *Martyrum non virginum.*] Quia pro Christo sanguinem fuderunt.

n *Per Octauas prædictorum.*] Ratione supra allata numero præcedenti, ex citato Directorio.

o *Pro eligendo summo Pontif.*] Quia æquiualeat Missæ de Spiritu sancto.

4 *Viridi colore utitur ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam, & ab Octaua Pentecostes vsque ad Aduentum exclusiue, in Officio de Tempore, excepta Dominica Trinitatis, vt supra: ac exceptis Dominicis infra Octauas occurrentibus, in quibus color Octauarum seruatur: exceptis etiam Vigilijs, & Quatuor Temporibus, vt infra.*

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius est inter colores, ait *Innocentius III. loco citato.* & idè vtitur eo in diebus ferialibus, & communibus, inquit ille: cuiusmodi sunt dies ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Septuagesimam, & ab Octa-

ua Pentecostes vsque ad Aduentum, in Officio de Tempore. Dies etiam Dominici minùs tolemnes sunt his temporibus, & communes vocantur ab *Innocentio* comparatiuè ad alias Dominicas & solemnitates anni.

5 *Violaceo colore utitur à prima Dominica Aduentus in primis Vesperis, vsque ad Missam Vigiliæ Natiuitatis Domini inclusiue: & à Septuagesima vsque ad Sabbatum sanctum ante Missam inclusiue, in Officio de Tempore: excepta Feria quinta in Cæna Domini, in qua utitur Albo, & Feria sexta in Parasceue, in qua utitur Nigro, vt infra:*

frā: & p benedictione Cerei in Sabbato sancto, in qua Diaconus, illius Praefationem dicens, solus utitur Albo: ea autem finita, Violaceo ut prius. Item in q Vigilia Pentecostes ante Missam, à prima Prophetia vsque ad benedictionem Fontis inclusivè. In r Quatuor Temporibus, & Vigilijs quæ ieiunantur, exceptis l Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes. In Missa r Litaniarum in die S. Marci Euangelista, & Rogationum, & in Processionibus quæ his diebus fiunt. In Festo u SS. Innocentium, quando non venerit in Dominica. In benedictione x Candelarum in die Purificationis beate Mariæ, & in benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipsa Dominica in Palmis, & in eorundem, ac generaliter y in omnibus Processionibus: z exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti, & quæ fiunt a in diebus solemnibus, vel pro gratiarum actione. In Missis b de Passione Domini, c Pro quacumque necessitate, Pro peccatis, Ad tollendum schisma, Contra paganos, Tempore belli, Pro pace, Pro vitanda mortalitate, Pro iter agentibus, & Pro infirmis.

Eadem ferè habet citatum Directorium. Tempore Innocentij III Niger color adhibebatur ijs diebus, quibus à nobis Violaceus; quo utebatur Ecclesia tunc temporis bis tantum in anno, in Festo Innocentium, & in Dominica Latere, diebus, inquam, afflictionis, & abstinentiæ; pro peccatis, & pro Defunctis, inquit ille: nunc autem convenientius Violaceo utimur ab Adventu ad Natalem Domini, & à Septuagesima vsque ad Pascha.

p Benedictione Cerei.] Pertinet enim ad Paschale Sacramentum, Durand. lib. 3. cap. 18.

q Vigilia Pentecostes.] Eadem ratione qua Vigilia Paschæ, afflictionis indicandæ causa, & Cathecumenorum humilitatis ante Baptismum.

r Quatuor Temporibus.] Durand. lib. 3. cap. 18. afflictioni enim debitus est color Violaceus.

[Vigilia & Quatuor Temporibus Pentecostes.] Quæ sunt festiva, ut diximus.

t Litaniarum.] Quæ cum mæore quodam celebrantur.

u Sanctorum Innocentium.] Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Evangelio, Vox in Rama audita est, ploratus, &c. Matth. 2. & licet legatur idem in Octava, color tamen est alius, Rubeus nimirum & festivus, ratione allata supra ex Amalario. Item alia est ratio coloris Violacei; quia descenderunt ij in limbum, Microl. cap. 36. quæ, quia communis est Ioanni Baptistæ, in cuius tamen Decollatione Rubeo utimur; adde, illos non plene fuisse de nouo Testamento.

x Candelarum, &c.] In Cinere & Palmis cum Passione Domini patet ratio coloris Violacei; in Candelarum verò benedictione & processione color Niger adhibebatur, ex Alcuino. sed diximus supra ex Innocentio III. Nigrum pro Violaceo usurpatum fuisse. Fortasse ratio esse potest Prophetia Simeonis ad Matrem Christi, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. nam alioquin

alloquin Missa pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. *Durandus autem lib. 3. cap. 18.* anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y *In omnibus Processionibus.*] Hoc est, in ijs quæ indicuntur ad Iubileum consequendum, vel pluuiam impetrandam, vel quid simile. nam in his casibus cum luctu & dolore est procedendum.

z *Exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti.*] Quæ colore albo adhibito fiunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

6 *Nigro colore utitur Feria sexta in Parasceue, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.*

Mortis est propriissimus color Niger apud omnes, *Innocentius III. loco cit. cap. 65.* Acacij tempore erat hic ritus in usu, *ex lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.*

Regula verò in mutandis coloribus ea est, ut mutatio fiat in primis Vesperis Festi. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi de quo dicitur Capitulum.

a *In diebus solemnibus.*] Nam in his color adhibendus est, qui congruit Festo vel Missæ post Processionem cantandæ.

b *De Passione Domini.*] Ad Missam de Cruce color Rubens, ut sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio Sanguinis Christi representatur; ad Missam verò de Passione Violaceus, ut respondeat Dominicæ de Passione, cum qua participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c *Pro quacumque necessitate, &c.*] In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

Si Officium & Missa discordant, color Altaris sequatur Officium; vestium autem Sacerdotis sit color Missæ conformis. quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa verò solempni conuenit, ut pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit rectè P. Ruiz in suo *Cerimoniali.*

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 *In Officio Missæ Celebrans semper utitur Planeta Super Albam.*

Qua de re suo loco, cum de alijs vestibus Sacerdotalibus, *par. 2. tit. 1.*

2 *Si autem sit Episcopus, & solempniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.*

De his etiam, cum de vestibus Pontificalibus, *par. 2. tit. 1.*

3 ^d *Pluuiali utitur e in Processionibus, f & Benedictionibus, quæ fiunt in Altari. Item in Officio g Laudum, & Vesperarum, quando solempniter dicuntur. Eodem utitur h Assistens Celebranti in Missa*
Panti-

Pontificali. Item quando Celebrans i post Missam Defunctorum facit in fine Absolutionem.

d *Pluuiali.* Pluuiiale & Cappa sunt idem, *Durand. lib. 2. cap. 1.* & forma quidem & vsus Pluuiialis similes sunt Cappe, quam describit *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227.* Propria vestis, inquit, est Cantorum: & apud nos quoque Cantorum est Pluuiiale, in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 3.* in Vesperis à singulis ordinibus, inquit ille, portatur. Ergo Cappa hæc Honorij non est Casula, quæ solius Sacerdotis est, aut Diaconi, & Subdiaconi ad summum: contra coniecturam *Isidori lib. 15. Orig. cap. 12.* & contra *Duran. lib. 2. cap. 9.* qui volunt, Cappam esse Casulam. Sic autem describitur Cappa. Habet, inquit *Honor.* in supremo caputium, ad pedes perringit, fimbrias habet, antè aperta manet. Et quis non videat hæc omnia conuenire Pluuiiali tantum? Cappa est, quia capit totum hominem. Cappam etiam rustici vocant, quod Latini Tugurium, *Duran. ait loc. cit.* Capannam rustici nostri; & Pluuiiale quasi tugurium est contra pluuias, ideoque Pluuiiale vocitatur. Imò verò apud laicos quoque Cappa ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. Cuius caputij vsus erat absque dubio ad tuendum caput tempore pluuiæ, sicut in itinere caputio Feltri vtimur. vnde & Pluuiialis laicorum Cappa ea dici poterat. Itaque modò Cappa Ecclesiastica cum caputio adhibita proprijsimè in Processionibus, extra Ecclesiam, caputio tegens Sacerdotem, cum plueret, Pluuiialis nomen, vt opinor, est adepta. Impluvia dicebatur vestis, qua Sacerdotes per

imbrem utebantur, ex *Varrone.* Pluuiiale item quasi fluuiiale dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt fluuij, seu flumina, à Græcis vocantur *πλωϊον.*

Facile quoque accidere potuit, quòd *Ignatius Braccius Recinetensis* (cuius laus est in *Etymologijs omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebræarum, quarum parat immensum opus*) postremò me monuit, à Plebe & Plebano (quæ Piuiero vocauere Academici Florentini; & vulgò Piuano dicimus) additam esse vocem Italicam Piuiale, aut Pieuale, aut Piuuale, quod postremum Latinitate donantes appellauerunt Pluuiiale. Ea enim vestis est in vsu frequentiori apud Parochos in Sacramentorum administratione. *Idem* autem *Honor. cap. 233.* concedit, Cappam deduci posse à Casula, id est, parua casa. Casulam antiquam fuisse scio valdè similem Pluuiiali nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in Casula non erat aperta; vnde & reflectebatur Casula vtriusque super brachia Sacerdotis: & in elevatione Hostiæ idè posterior Casulæ pars, vt hodie, eleuatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda, Ambrosiani vestigium retinent amplioris antiquæ Casulæ, tam lata quam longæ; & nos, cum de Casula, ex antiquioribus eam iudicabimus infra. Adde, quòd in *Ordine Romano in consecratione Episcopi* Ordinandus prima vice ante Ordinantem constituitur cum Cappa super Albam, Cingulum, & Stolum; certè non cum Cappa Episcopali, lanea ordinariæ, quæ non adhibetur super Albam, & Stolum,

lam, sed cum Cappa, id est Pluuiali: secunda verò vice *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ consona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno. Ergo Cappa non est Cafula, sed quasi Calula, & est Pluuiale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? vide *Mysteria*, ex *Gemma loco citato* 227. Hæc vestis conuersationem denotat, caputium verò supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo; *Nostri conuersatio in calis est*: ad pedes pertingit, ob perseuerantiam: aperta manet ante, quia sanctè conuersantibus æterna vita patet: in fimbrijs labor signatur, *Hæc Gemma*. Charitatem quoque significat Cappa, *ibidem cap. 234*.

Duran. loc. cit. in Cappa hac intelligi docet gloriosam corporum immortalitatem; vnde illa vtmur in Festis maioribus. Et patent anteriores partes Cappæ; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs. *Ibidem* ipse vtitur vocabulo Pluuialis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

e *In Processionibus*.] Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum, *Duran. lib. 2. cap. 10*. cuius origo, An à Purificatione beatæ Virginis cum Iosepho, Simeone, & Anna; vel certius, ex Historia Euangelica, à turbis in die Palmarum? *Tertullianus lib. 2. ad uxorem* meminit Processionum, & *Ambros. Sermone 8*. Aliæ verò sunt ordinariæ, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanijs maioribus & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs Rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Episcoporum

fieri solent, quarum exempla multa refert *Duran. loco citat.* in his præfertur Crux cum luminibus, quorum auctorem faciunt S. Ioannem Chryostomum *Socrates & Sozomenus, citati à Casare Franciotto in Obser. circa mysteria totius anni*: Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto sacre Rituum Congregationis 14. *January* 1617. ad indicandam subiectionem & inferioritatem respectu Cleri sæcularis; eadem ratione, qua Baculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem, ad differentiam Baculi Episcopalis, quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan. de Supell. Eccl. lib. 2.* & mulieri datur velamen supra caput, subiectionis indicium sub viro; 1. *Cor. 11*. Porro ritus deferendi Crucem ante annum 398. teste *Baronio ibidem*, fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quasi Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ij recreentur, vt indicatur in *Cerimon. Episcop. lib. 1. cap. 15. & lib. 2. cap. 16. & aperte in Cerimon. Marcelli lib. 3. cap. 20. & Crassi lib. 2. cap. 42.* etiam si inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt expressè dicitur in *Cerimon. Episc. lib. 1. cap. 15. citat.* contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediatè præcedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eundem post eius Crucem.

Cùm igitur Processio sit quedam Cleri cum populo itineraria conuersatio, rectè Pluuiale adhibetur, quod, vt diximus, sanctæ conuersationis formam designat.

f *Et Benedictionibus.*] Hoc est Cinerum, Cereorum, Palmarum, sacrum Imaginum, &c. quæ, cum solemnes sint, Pluuiiale iure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius esse potest benedictioni solemnibus, quæ fit extra Missam. Sunt aliæ Benedictiones, quæ non fiunt in Altari, & in fine Missalis de rebus varijs habentur, in quibus satis est Stola cum superpelliceo vti.

g *Laudum, & Vesperarum.*] Laudes & Vesperæ sunt pares numero Psalmorum, Hymnorum, & ratione Canticorum Evangelicorum, ut dicemus in Rubricis Breuiarij. Pluuiiale in ijs conceditur ad solemnitatem, *Carimon.*

4 *Cum Celebrans utitur Pluuiali, semper^l deponit Manipulum, & ubi^m Pluuiiale haberi non potest, in benedictionibus quæ fiunt in Altari, Celebrans stat sine Planeta cum Alba & Stola.*

l *Deponit Manipulum.*] Manipulus non adhibetur cum Pluuiali: & fortasse, quia ille fletum, & dolorem significat, ut infra docebimus, idè non concordat cum Pluuiali, quod diximus significare conuersationem cælestem, & ex Durando, gloriosam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: Fiunt processiones flebiles, ergo congruit in illis Manipulus fletus & doloris. Respondeo, non amplius eo nos vti ad tergendas oculorum lacrymas; tum verò extra Missæ Sacrificium sudario non sacro vti poterant antiqui. Vide quæ infra dicimus de Manipulo p. 2. tit. 1. Sed de hoc ritu plena ratio penes Auctores desideratur adhuc.

m *Pluuiiale haberi non potest, &c.*] Planeta cum Stola est habitus ad Mis-

Episcop. lib. 2. cap. 3. & 7. Qui almutijs vtuntur, eas deponant cum Pluuiiale induunt; sicut exuunt Cappas ij Canonici qui his vtuntur.

h *Assistens Celebranti.*] Ordo Romanus dat Cappas Presbyteris assistentibus Papæ celebranti. Vides hinc etiam Cappas idem esse ac Pluuialia?

i *Post Missam Defunctorum, &c.*] Missa finita deponenda est Casula. Quæ ergo nunc ad Absolutionem solemnem aptior erit vestis, quam Pluuiialis Cappa? vestis est ad omnia magè communis; neque benedicitur, quia communis est cuicumque Ecclesiastico, neque ordinata ad Sacrificium Missæ.

sam tantum, & idè potius Stola super Albam sufficit, deficiente Pluuiali. Verum licet in hoc habitu procedat Celebrans, ac si haberet Pluuiiale; non tamen hinc sequitur, Stolam gerere vicem Pluuiialis, ut ex verbis patet. quod male inferunt alij. Stola verò vnà cum Alba in modum Crucis ante pectus gestari debet, cingulo de more coniuncta, & vtriusque reli-gata. quòd si adhibeatur vnà cum superpelliceo, soluta pendebit à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non potest: & eodem modo siue cum Pluuiali, siue absque eo adhibeatur illa. fauet autem *Concil. Braccar. III. cap. 3.* Signum, ait, in suo pectore præparet crucis. licet enim ibi loquatur de Stolæ vsu in Missa, extra Missam tamen forma crucis, si fieri potest, muniri pectus decet.

5^a Dalmatica & o Tunicella vtuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa solemni, p & Processionibus, q & Benedictionibus, quando Sacerdati ministrant.

n Dalmatica.] Eam assignat Diacono Ordo Romanus. sanctus Siluester Diaconis concessit, ex Damaso. in Dalmatia fuit reperta, Alcuin. c. Quid signif. vest. & Isid. 19. Etymol. cap. 22. primò textam ibidem fuisse scribit. eiusdem verò vsus in Ecclesia fuit ante Siluestrum: nam sanctus Cyprianus meminit, & Eutychianus Papa apud Duran. lib. 2. cap. 9. Sacerdotum enim erat habitus, & Casulis introductis Dalmatica data est Diaconis, VValafr. Strab. cap. 24. qui tamen à Vicecomite lib. 3. de Missa apparatu cap. 26. iure refellit, cum antea lib. 3. cap. 29. probauerit ille, fuisse Casalam in vsu Sacerdotum tempore Apostolorum; quod & nos infra suo loco ostendemus. Vsi sunt etiam Dalmatica Reges summi; quorum nomina vide apud Baron. in Not. Martyr. ad 31. Maij. neque verò Siluester omnibus Diaconis eam concessit, sed tantum Romanæ Ecclesiæ, & in diebus tantum solemnibus, in signum lætitiæ, Dist. 76. cap. de Ieiunio, ex Conc. Salegust. exteris autem ex priuilegio Romani Pontificis, vt ait Gregor. lib. 7. Epist. 3. ad Aregium; qui Epist. 28. & 113. eiusdem lib. 7. tradit aperte, fuisse Romanorum tantum Diaconorum propriam vestem. Erat etiam Regula, quòd Dalmatica adhiberetur cum Gloria in excelsis. ita Microl. cap. 46. hoc est, vbi Gloria, ibi Dalmaticæ vsus, non è conuerso: nam in Dominicis Gaudete & Lætare vtimur Dalmaticis; non autem dicimus, Gloria in excelsis.

Forma antiqua Dalmaticæ erat sine manicis; & Ammian. Marcellinus

lib. 14. vocauit eam Pectoralem Tuniculam, quam nos cum manicis ad cubitum vocamus Italicè Tunicella. pertusas habet alas, Amal. lib. 2. cap. 21. duas item lineas antè & retrò, ibidem. manicæ latæ sunt, ex Alcuin. supra, vbi etiam notat formam habere Crucis. alia habebat, quæ nostræ non habent. vide Innoc. III. vel Amalar. locis citatis, & citandis. Significat ergo Dalmatica lætitiæ, item curam proximorum, Iuo Carnot. Serm. de Signif. indum. formam Crucis gerit, vt ea indutus mundo sit crucifixus, Alcuin. supra. pertusas alas habet, vt Christum imitetur, qui lancea fuit perforatus in latere, Amalar. supra. latas manicæ, vt sit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomartyre ministrare debet mensis, Innocen. III. lib. 1. cap. 56. cum gemina dilectione, Dei & proximi, quam iudicant duæ lineæ antè & retrò, Amal. vbi supra. Dalmaticæ denique vsus fuit super Albam, & consequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in Conc. Narbon. cap. 12. ex ritu antiquiore. De Alba vt Diaconi veste mentio est in Ord. Roman. de Conc. Pron. celeb. Amictus autem & Cingulum concomitantur Albam.

o Tunicella.] Subdiaconi ministrabant in Albis tempore sancti Gregorij Papæ, lib. 7. Epist. 63. iubet Ordo Rom. eis tradi congruas vestes Subdiaconales, & mappulas in sinistra: sed quas vestes, non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis, scribitur in Gemma lib. 1. cap. 229. & hoc est Tunicella, idè sic appellata, quia

minor est Dalmatica Diaconali. Ante Gregorium nescio quis, ait ipse loco citato, induit Subdiaconos; qui modus loquendi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctorem, & indicat, per errorem id esse factum: vnde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Concl. Braccaren. l. c. 27.* appellat Tunicam, & pates in veste facit Diaconum & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxit sanctus Gregorius, quoad Subdiaconos nunc eorundem strictior est vestis quam Diaconorum; & ideo dicta est etiã Subucula ab *Amar. l. lib. 2. cap. 22.* Significat autem locicam iustitiæ, quæ communis est virtus, *Gemma ubi supra*: sed eadem significat quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica indutus, si ad minorem virtutis gradum quam Diaconus perueniat, tolerandus esse

videtur. suppone Albam Tunicellæ, ex *Conc. Narbon. cit.* consequenter Amictum & Cingulum, vt supra diximus de Diacono.

p *Et Processionibus.*] Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripsit recentior, Ministris eisdem dari posse in Processione sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additioue rituum; & contra rationem, ne ij videantur æquales Celebranti; & contra vsum Ecclesiarum communem, quem maximi faciendum existimo in sacris Ritibus.

q *Et Benedictionibus.*] Quæ scilicet fiunt solemniter; non tamen Cinerum, Cereorum in Purificatione beatæ Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunicella prohibentur in sequenti numero.

6 In diebus verò ^r ieiuniorum (præterquam in ^l Vigilijs Sanctorum) & in Dominicis & Ferys ^c Aduentus & ^u Quadragesima, ac ^x in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis ^y Dominica Gaudete, etiam si eius Missa infra Hebdomadam repetatur, & Dominica Latere, Vigilia Natiuitatis Domini, Sabbato sancto in ^z benedictione Cerei, & in Missa, ac ^a Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione ^b Candelarum & Processione in die Purificationis beatæ Mariæ, & in benedictione ^c Cinerum, ac benedictione ^d Palmarum & Processione: in Cathedralibus & ^e præcipuis Ecclesijs vtuntur ^f Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus ^g dimittit cum lecturus est Euangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stola latioris in modum Planetæ plicatæ, & facta Communionem resumat Planetam, vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculatæque Celebrantis manu, Planetam ^h resumat vt prius.

^r Ieiuniorum.] Interdicit *Gemma l. 3. c. 45.* Dalmatica tempore ieiunij; quia

diximus, Dalmaticam significare latitiam, quæ in ieiunio facile deficitur. [Vig.

[*Vigilijs Sanctorū.*] Vigilia est principium Festi, *Radulph. Propos. 19.* ergo & lætitiā aliqualem, non plenam habet; cū in eadem ieiunemus.

t *Aduentus.*] Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas, scribebat *Amalar. lib. 3. c. 40. & lib. 4. cap. 30.* vt auidiūs, inquit, resumatur & festiuiūs quod aliquando omittitur; & item ad insinuandum tempus veteris Testamenti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui Testamenti in Natiuitate Domini, *ibid.* addit *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1.* quia vestes innocentiae & immortalitatis, significatæ per Dalmaticas, nobis per Christum natum redditæ sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi neque Lex, neque Euangelium, in ijs significata qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, *Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.*

u *Quadragesima.*] A Septuagesima vsque ad Cœnam Domini à Dalmaticis abstinere in quibusdam locis, aiunt *Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag.* antiquo verò more omitti, indefinitè scribit *Microlog. cap. 47.*

x *In Vigilia Pentecostes.*] Diximus suprâ, Vigiliam hanc esse parem Vigiliæ Paschatis. in Missa verò lætitiâ perfunditur Ecclesiâ: ideoque & Dalmaticæ sunt in vsu ad Missam, non ante Missam.

y *Dominica Gaudete.*] Ecce lætitiâ. ergo cum Dalmaticis. idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z *Benedictione Cerei.*] Quæ tota est festiua, sicut etiâ Missa Sabbati sancti.

a *Quatuor Temporibus Pentecostes.*] Dalmaticæ his temporibus decernuntur, ob solemnitate Spiritus sancti, à *Concilio Salegunstano cap. 2.*

b *Candelarum.*] Ob anxiam Simeo-

nis expectationem, inquit *Duran. lib. 3. cap. 18.*

c *Cinerum.*] Quia dies solemnis ieiunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d *Palmarum, &c.*] Quæ passionem Domini sapit potius quàm lætitiâ inanem turbarum. Fleuit etiam Christus sedens super asinum, *Luc. 19.*

e *Præcipuis Ecclesijs.*] Præcipuas intellige, præsertim quæ sunt Collegiatæ insignes Canonicorum Cleri sæcularis, & quæ ob alias causas, præcipuè à populo seu à Maioribus declarantur. Dantur enim Ecclesiæ minores, præsertim apud Regulares, de quibus num. sequenti. Sed insignioribus Regularium Ecclesijs conceduntur Planetæ plicatæ à sacra Rituum Congregatione, teste *Alcocer in suo Cerimon.*

f *Planetis plicatis.*] Diacono & Subdiacono dantur Planetæ sæpius in *Ord. Rom.* Casula datur Diacono ab *Alcuin. cap. Quid sig. vest.* item Subdiacono, ea ratione qua imitari debet Diaconum, ab *Honorio in Gemma l. 1. cap. 231.* quæ eleuantur antè, vt liberius ministrare valeant, *Durand. lib. 3. cap. 11.* Puto etiam ad differentiam Casulæ sacerdotalis, quæ cū significet charitatem, secundum omnes Auctores qui scripserunt de ritibus, intelligant Ministri, primò in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in alijs temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere ministrare Altari, *Duran. vbi suprâ.*

g *Dimittit.*] Dimittitur autem Casula ab utroque lecturo Epistolam, seu Euangelium, quasi profiteantur, in proprio ministerio legendi eam non esse propriam vestem, *Rupert. lib. 3. cap. 2.* & Subdiaconus quidem dimit-

tit Casulam, quæ charitatem denotat, lecturus Epistolam, quæ significat legem veterem, legem timoris, non amoris: Diaconus verò induit aliam, seu eandem complicatam in sinistro humero ad latus dextrum, lecturus Euangelium, legem scilicet amoris, vt in sinistris & in dextris, in aduersis & prosperis, charitatem ore & opere doceat, tum Euangelio, tum ministerio vsque ad consumptionem Sacramenti, *Duran. loco citato.*

h. Resumit.] Casula à Subdiacono post Epistolam resumitur, quia post legem timoris data est lex charitatis: Diaconus verò resumit circa finem Missæ, quia non sufficit inchoasse in

charitate, sed in ea finiendum est, *idem ibid.* Vel dic *cum Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Casulis quasi milites expeditos contra errores. Duplicatam denique Diaconus portat Casulam ab Euangelio ad Communionem, vt quæ ore prædicat, iugum Domini portans, opere quoque impleat, liberius & expeditius ministrando, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 231. Lege Hugon. V. de Special. Missæ obser. lib. 3. cap. 9.* vbi in Casula ministrorum, quæ collum circum, vtunque brachium, pectus & humeros vestit, docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7 *In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti ministrent: 1 Subdiaconus cum Manipulo, 1 Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dextrum.*

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum, neque Casulæ ratione locorum.

1 Subdiaconus cum Manipulo.] Manipulus Subdiaconi propria vestis est, *in Ord. Romano*, qui tradit eis manipulas in sinistra, de quibus dicemus infra, cum de vestibus Sacerdotis. Vnum hinc nota, quod licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum & narium, vt ibi probabimus, & fortasse eadem de causa à S. Siluestro fuerit idem concessus Diacono sub nomine pallæ linoftimæ ad læuam (linum enim aptum est ad tergendum oculos & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem causam Manipulus, sed ad tergendas sordes vaporum sacrorum; quod benè notauit *Duran. lib. 2. cap. 8.* eumque in sinistra cum alijs gerit, ad expeditius

ministrandum, *Ruper. lib. 1. cap. 33.*

1 Diaconus etiam cum Stola, &c.] Stola Diacono datur ab Ordine Romano; quia Orarium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Alcuin. supra.* quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabilius puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Siluestro nomine pallæ linoftimæ ad læuam humerum, quod vult *Vicecomes de Appar. ad Missam.* nam ad læuam, hoc est, ad manum læuam, explicat *Innoc. III. lib. 1. cap. 43. vbi de Manipulo agit.* vide infra de Manipulo. Verum à sinistro humero ad latus dextrum, *ex Conc. Braccar. I. cap. 27.* vt ab actiua laboriosa ad contemplatiuam suauem transeat, *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 230.* vel, vt portet hinc iugum Domini in sinistra, id est, in præfenti vita, cum spe quietis futuræ in dextra, *Duran. lib. 2. cap. 9.*

Ceterum

Ceterum dextram Diaconi partem vult esse liberam, ob ministerium Altaris, *Concil. Toletan. IV. cap. 39.* quæ rationes etiam valent pro Casula com-

plicata ad modum Stola. Diaconus autem, cum induit stolam, osculetur Crucem quæ est in medio eius, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.*

De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse ^a lapideum, & ^o ab Episcopo consecratum: vel saltem ^p ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ ^q tam ampla sit, ut Hostiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur ^r tribus mappis, seu tabuleis mundis, ab Episcopo vel alio habente potestatem ^t benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus alijs brevioribus, vel una duplicata. ^u Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio conuenientis. Super Altare ^v collocetur Crux in medio, ^x & Candelabra saltem duo ^y cum candelis accensis hinc & inde in utroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur ^z Tabella Secretarum appellata. In cornu Epistola ^a cussinus supponendus Missali: & ab eadem parte Epistola ^b paratur cereus ad, eleuationem Sacramenti accendendus, ^c parua campanula, ^d ampullæ vitree vini & aquæ, cum pellicula ^e & manutergio mundo in fenestella, seu in parua mensa, ad hæc præparata. Super Altare ^f nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

m. Altare.] Locus hic supponitur sacer, vel deputatus ab Episcopo, *cap. Nullus. de Consec. Dist. 1. ex S. Siluestro.* saltem sit benedictus, ritu proprio in *Rituale Romano Pauli V.* Non potest autem Episcopus deputare. Oratoria in domo priuata, *ex literis Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis nomine Pauli V. 10. Martij 1615.* ut ibi fiat Missa, *citatis à Scornia lib. 2. cap. 13.* imò ex *Concil. Trident. Sess. 22. de Obseru. & euitan. in sacr. Missa.* non tamen intelligitur domus priuata Palatium Episcopi, ut notauit *Carolus Episcop. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Missarum 13. de Consecr. Dist. 1.* in eo cum Cappella deputari potest

pro Missa celebranda. quòd si violetur locus (*qua de re optime Suar. disp. 85. sect. 4.*) non potest ibi celebrari sine peccato, *Azor. lib. 10. c. 26. per totum.* Deducunt vocem hanc *Altare* ab altitudine *Festus, & aly*, quasi sit alta Ara, *VValaf. cap. 5.* vel alta res, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, *Isidor. lib. 15. Orig. cap. 4.*

Patet Altaris vltus in Scripturis sacris, à Noë, qui primus ædificauit Altare; & in nouo Testamento, *1. Cor. 9. Hebr. 13.* Sixtus II. decreuit, ut Missa non fiat nisi in Altari, *Radul. Propos. 23.* & significat Primò mensam Domini, *Amalar. lib. 1. cap. 24.* Secundò,

cundò, Crucem, *Bern. de Cœna Domini*. Tertio, Christum, per quem Sacrificia acceptantur à Deo, *Gemma lib. 1. cap. 134*. Forma Corporis Christi est Altare, ait *Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 12*. idèd præminet in Ecclesia, vt Christus inter membra eius, *Rupert. lib. 5. cap. 30*. Gradus illius, virtutes sunt quibus ad Christum itur, *Hugo Vict. in Can. Missæ cap. 2*. Quarto, significat Ecclesiam spiritua-lem, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, *Durand. lib. 1. cap. 2*.

n *Lapideum*.] Ex institutione S. Siluestri, de *Consecrat. Dist. 1. cap. Altaria*, ex *Conc. Hippon. cap. 6*. id est, prius hoc decreuit in Romana Ecclesia sanctus Silvester Papa, quod habes in Breuiario in Festo Dedicacionis Saluatoris: nam à Græcis factitatum esse prius, significat *Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar.* ex lapide, quia Petra erat Christus, *1. Cor. 20*. nulum foramen habeat, ex *Actis Eccles. Mediol. ad designandam vndequaquè plenitudinem & integritatem Christi*, *S. Thom. 3. p. 9. 83. artic. 5*. Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o *Ab Episcopo consecratum*.] Ex *Dion. de Eccles. Hier. cap. 4*. ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex *sancto Cypriano, Conc. Agat. de Consec. Dist. 1. cap. Altaria*. quod non fit (præter sanctum Chrisma, pinguedinis prædictæ symbolum) sine Reliquijs Sanctorum, ex Decreto Felicis I. apud *Radul. loco citato, & cap. Placuit. de Consec. Dist. 1. ex Concil. Africano*. Sunt autem hæc de substantia consecrationis, ex *Azor. lib. 10. cap. 27*. & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, vt respondit sacra Concilij Tridentini Congrega-

tio Episcopo Interamnenfi *13. Sept. 1593. apud Piascium par. 1. cap. 5. num. 7*. etenim Christus, hoc est vnctus, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. Conuenienter autem, ait *S. August. Serm. 73. in Append. de Diuersis*, & quasi pro quodam consortio ibi Martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, vt qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Porro ab Episcopo est consecrandum, ex *Hormisda can. Nullus. de Consec. Dist. 1*. duratque consecratio vsque ad amotionem tabulæ, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarum. fusiùs *Suarez. disp. 181. sect. 5*. Illud est mirandum, quòd in *Prato spirituali legitur cap. 4. & 10*. dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p *Ara lapidea*.] Ara ab ariditate ex igne, *Seruius*: vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quòd in ea ardebant Sacrificia, *Gemma lib. 1. cap. 122*. vel Ara Græcè, precatio Latinè, *Vvalafr. cap. 5*. vbi addit, quòd imprecatio dicitur Antara. dicta fuit etiam Tabula itineraria ab *Ordine Romano*. Item Tabula Altaris, de *Consec. Distinct. 1. cap. Concedimus*, ex *Concilio Tribur. Antimense quoque, à Balsamone ad Concil. VI. can. 31. & à Nicephoro apud Belingerum lib. 3. cap. 30*. denique Viaticum, *cap. vlt. de Privileg. in 6. à Bonifacio VIII*.

Lapidea debet esse, vel inclusa, vel superposita tabulæ lignæ, vel alterius materiæ, *Azor. lib. 10. cap. 27. quest. 2*. Hic autem iubetur, vt sit inserta ad maiorem cautelam; sed tamen emineat aliquantulum, vt eius

cius limites à Sacerdote facile dignosci possint.

¶ *Tam ampla sit, &c.*] Intellige, vt commodè capiat ista tempore consecrationis Hostiæ & Calicis, *Siluest. verbo, Altare. num. 1.* Ante Concilium Maguntiacum, vnde sumptum est *cap. Concedimus (mendose Triburiensi datur)* circa annum 900. nulla est mentio Aræ, quoad nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionum. & S. Ambrosius ea vltus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ. eiusdem verò vsus nimis frequens compressus fuit in *Concil. Senonensi; & tandem in Concil. Mediol. IV.* decretum est, vt maiora saltem Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. Hæc *Carol. Nouar. ad cap. Nullus Presb. 24. de Consec. Dist. 1.*

¶ *Tribus mappis.*] Vestendum est lineis Altare, ex Decreto Bonif. III. apud *Polidor. Virgil. lib. 5. cap. 6. & ex Conc. Rhem. apud Burchard. lib. 3. cap. 97. & ex S. Clemente Epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini, siue ad alium, vt notat Bellarminus de Script. Eccles. cum Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse, docet Senerinus Binius in Notis ad eandem in 1. Tom. Concil. ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestem, quia Palla palam est & foris, teste Varrone; & palliat sacra mysteria, ex *Durando lib. 4. cap. 29.* Sindones etiã dicuntur in *Actis Mediol. Ecclesie.**

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur; vel quia indicatur *de Consecr. Dist. 2. cap. Si per negligentiam, à Pio.* vbi fit mentio de effusione sanguinis vsque ad quartum linteum, incluso scilicet Corporali; & quia in honorem cedit sanctissimæ Trinitatis, *Angelus ver. Cor-*

porale, docet debere tres esse. Duplicatam vnã concedit Rubrica, vt sint tres. non ergo duæ, tuta conscientia, sufficiunt.

¶ *Benedictis.*] Nisi necessitas aliud suadeat, *Siluester ver. Benedictio. q. 5. Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 8. imò Suarez. hac de re negat ius aliquod esse 3. p. disp. 81. sect. 6.* Benedictio tamen earum est in *Ordine Romano.* Vestes autem Altaris significant gloriam Sanctorum, quorum Reliquiæ ibidem sunt, *Gemmalib. 1. cap. 134. & 168. & Amalar. lib. 1. cap. 12.*

Obserua, quòd in *Carimon. Episcop.* sancitum est *lib. 1. cap. 12.* ne vllæ coronides lignæ circa Altaris angulos ducantur; sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro vel ferico elaboratæ, quibus ipsa Altaris facies aptè redimita ornatio appareat: & verè coronides lignæ corrodunt etiam Planetas.

¶ *Pallio quoque ornetur.*] Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet benedici separatim ab alijs paramentis; nec in Rituali Pontificali extat propria benedictio. potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pretioso. Velum videtur appellari à *Clemen. Epist. 2.* nisi Calicis sit velum. in *Concil. Rhemensi apud Iuon. lib. 3. c. 97.* erat in vsu ad ornatum anterioris partis Altaris. Et palliorum auro contextorum est mentio apud *Anastaf. in Hormisda,* vbi & tabularum, quas pallijs aptius extendendis adiungimus. Significat autem pallium ornamentum virtutum in Christo, *Durando lib. 1. cap. 2.* sicut eiusdem auriphrygium charitatem, *ibidem.* decet etiam habere in medio sui Crucem, ex *Fortunato lib. 2. Epist. 3.*

K

u Collo-

u Collocetur [Cruz, &c.] Ordo Rom. habet benedictionem Crucis. Meminit Crucis aureæ in Altari *Beda lib. 2. Histor. Anglic. cap. 20. & Baronius anno 878. num. 43. Innocen. III. lib. 2. cap. 21.* qui dicit, collocari Crucem in medio candelabrorum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Crucem fecit utraque vnum, *Ephes. 2.* negat autem esse de præcepto *Suar. Crucem in Altari locandam in Missa, disp. 61. sect. 6.*

Cruz certè in Altari est tamquam signum Regis in Regia, vt Passionis memoriale, & vt vestigia Crucifixi sequamur, *Gemma lib. 1. cap. 135.* idè in *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 12.* monemur, vt locemus Crucem & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio, præaltam, ita vt pes Crucis æquet altitudinem candelabrorum, & Cruz ipsa tota candelabris superemineat. Mystica ratio est; quia Christus, etiam in cruce, maior est super omnes populos, significatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet, An in Altari, in quo continuè in Tabernaculo immobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Cruz cum Crucifixo in medio Altaris ante ipsum Tabernaculum? Cui quæstioni Romæ sapius agitata vt respondeam, præmitto, cum *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.* maxime decere, vt ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & loquitur ibi etiam de Missis planis. Vide textum, & attentè lege. Quo casu si Cruz in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ Sacrificiam faciendum est. Si verò ibidem sit celebrandum, quod non pro-

hibetur absolutè in *Carimon. loco citato*, & non negat Missale *infra tit. 2. num. 2. & tit. 4. num. 6.* tunc est affirmandum, collocandam esse Crucem in hoc Altari. Primò, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de Altari vbi facienda est Missa, vt Sacerdos actu sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu quàm ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim idè est à SS. Patribus, ait *Bonauent. de Myster. Missæ*, ne quisquam in aliquo loco Missam celebret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adesse simul, quæ est potissima ratio Aduersationum: nam, facta consecratione Hostiæ, remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertiò, in Missa solemnè ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos *infra tit. 4. num. 6.* genuflectere, ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certè profequetur ille, vt in *codem titulo num. 4.* nimirum ter incensando Crucem: nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? Non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod laret: cui quidem genuflectimus, vt illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat apertè. Quartò, vsus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, vt ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile, collocetur Cruz in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo Altari, vbi distribuitur populo sacra Synaxis; quia indicare volunt, ibidem non celebrari debere, iuxta monitionem suprâ allatam ex *Carimon. Episc.*

Quintò,

Quintò, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulchro: cur igitur potius depicta in ostio Tabernaculi, quàm separatim in Cruce ante ostium? Sextò, in Processione sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo: quæ ergo maior est ratio in Processione quàm in Altari? & præsertim cum in dicta Processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in Tabernaculo clausum. Hanc quæstionem concludat Synodus Turonica II. sub Pelagio I. can. 3. quæ definit, quòd Corpus Domini in Altari sub Crucis titulo, non in armario (*legit Pamelius in Liturgis, non in imaginario ordine*) componatur, hoc est, ad basium Crucis in medio Altaris erectæ, vt explicat Duran. lib. 1. de Rit. cap. 16. seu in medietate Altaris sub Cruce, vt declarat Baronius Tom. 7. anno 570. quod hodie Romæ cernitur in Cappella Sixtiana sanctæ Mariæ Maioris, & sanctus Carolus iussit in Concilio Provinciali III. Instruct. supell. Eccles. libro 2.

Quæritur præterea, An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsamet Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra. Sed Rubrica nostra absque vlla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter; & ratio fauet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, ex Innocentio III. allatum supra, de Christo mediatore vtriusque populi.

x *Et Candelabra saltem duo.*] Idem Innocentius *ibid.* quibus significantur

populi, præsertim Iudaicus & Gentilis. De Candelabris sanctus Clemens Epistola 2. ad Iacobum, & Athanas. Epistola ad Orthodoxos. Melchiades Papa Decreto stabilivit hunc ritum apud Burchard. lib. 5. cap. 7.

Ait Rubrica, *saltem duo*, quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi; quod conijcitur ex trina hinc inde altaris incensatione, prout (*ait Rubrica p. 2. tit. 4. num. 4.*) distribuuntur Candelabra: quatuor etiam in minùs solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum, sed & plura quàm sex poni possunt, *ex tit. 4. p. 2. num. 5.* Mysticas rationes duorum luminum recenset Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.

y *Cum candelis accensis.*] Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentinianos cap. 2. & 3. puto, ad litteram, quia in cryptis fiebat Missa. De his in cap. Litteras, de Celebratione Miss. ex Honorio III. Ordo item Romanus requirit lumen in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus vt in nocte, *Micrologus cap. 11.* Lumen hoc significat etiam fidem populorum, quos, vt diximus, denotant Candelabra, *Innocent. III. ubi supra*; vel charitatem Christi in Sacrificio, ex Augustino Sermone 215. de Tempore: vel quia Christus vt ignis rubiginem peccatorum consumit, *Biel. lect. 13.* vel quia expectamus sponsum cum lumine, ex Hieron. Epist. 20. vel ad deuotionem excitandam, *Soto 4. dist. 13. quest. 2. artic. 4.* vel ad lætitiã, quam Sacramentum indicat, æternam, *Gemma lib. 1. cap. 118.*

An sufficiat vnicum lumen? concedit in necessitate *Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 5.* & ex cera debet esse; vnde dicti fuere Ceroferarij. Cereorumque mentio est apud sanctos Patres, & præsertim indicat *S. Athan. Epist. ad Orthodoxos, cum Prudentio in Hymno de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex leuo? negat *Suarez disp. 81. sect. 6.* concedit in necessitate *Azor. loco citato.* Caue tu à numero candelarum superstitioso, contra quem *Concil. Trident. Sess. 22.* & à numero ambitioso: nam in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio Festi, accendere quatuor candelas in Altari, non conuenire Vicarijs Generalibus, licet sint Protonotarij, sicuti nec eisdem ministrari à duobus Cappellanis, decreuit sacra Rituum Congregatio die 7. Augusti 1627.

z Tabella Secretarum.] Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur, sicut etiam commodius est parasse in cornu Euangelij Tabellam, in qua legi possit Euangelium sancti Ioannis, *In principio,* quod in Tabella Secretarum scribi seu imprimi solet. Aliqui adhuc commodius parant ante Missam in cornu Epistolæ Tabellulam aliam, in qua legitur Psalm. *Lanabo inter innocentes, &c.*

a Cussinus.] De quo *Ordo Rom. & puluinar* appellat. rationem addit *Innocen. III. lib. 2. cap. 41.* Designatur, ait, in eo ministranda esse temporalia prædicanti verbum Dei; est enim ad quietem. *Hugo verò lib. 2. cap. 20.* significare docet cor tenerum audientis & prædicantis verbum Dei, quod continetur in Missali; non lapideum, vt Iudæorum.

b Paretur cereis.] Fortè ad hunc

vsu deferuiebant Canthari cerosati apud *Clem. Epist. 2. & Damas. in Siluestro.* & hic ideò iubetur poni in parte Epistolæ, quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulò ante consecrationem. Verum, ratione Festi solemnioris, poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte, ad excitandam magis circumstantium fidem, quæ lumen est: in cornu verò Epistolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert, lumen, inquam, obscurum, & sub cortice figurarum antiqui Testamenti latens tum Agni Paschalis, tum Mannæ, & eiusmodi. Si addatur alter in cornu Euangelij, designabit fidem clariorem tempore Euangelij; & ideò congruè in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei, *Hieron. Epist. 20. ad Marcellam.*

c Parua campanula.] Tintinnabulum, clocha, sunt idem, *Duran. lib. 1. de Rit. cap. 22.* Extinnitu, tintin, dicitur tintinnabulum, ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & petasum, id est, ad formam galeri, & nolam, & codonem, & campanam, vult esse vnum & idem. Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in Reg. Sanctimon.* vnde patet, ritum antiquiorem esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstantes ad lætitiã exprimentam, & ad cultum sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula. fusiùs *Amalar. lib. 3. cap. 1. & Rupert. lib. 1. cap. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem campanæ ad Horas Canonicas, *Durand. lib. 1. cap. 4.* nam ligna pulsabantur pro campanis in sæculo quo vixit *S. Anastasius Persa Mariyr.* circa annum

annum 610. ex *Septima Synodo. Act. 4.* apud Cæsaream in delatione Reliquiarum eiusdem sancti Anastasij. Vulgò fertur, Paulinum Nolanum Episcopum, nolarum, id est campanarum usum in Ecclesiam inuexisse, hoc est ad rem sacram: nam Gentiles ante Christum ijs vsi sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*; cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coæuum sancto Hieronymo; & ideo à ciuitate Nolæ, & regione Campaniæ, dictas fuisse nolas, & campanas. eadem docet *Polydor. Virgil. de Inuent. lib. 3. cap. 18.* Meminit benedictionis campanarum *Alcuin. & Baron.* scribit de Ioanne XIII. campanam benedicente anno 968. lege eundem ad annum 615. Tomo 8. meminit campanarum in Cæna Domini *Ordo Rom.*

Ceterum misericordiam Dei annuntiant campanæ, vt olim Hebræorum tubæ clangentes. *Et erit recordatio vestri coram Domino, Numer. 10.* vnde & eos qui campanas pulsant, facris vult superpelliceis indui *Concilium Colonienſe p. 3. cap. 31.*

d *Ampullæ vitreæ.*] *Ordo Roman.* vocat amulas: nam amula est vas in quo vinum offertur, *Duran. lib. 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione hamulam dicunt, ab hamis, de quibus etiam *Damasus in Vita sancti Marci Papa, & Anastas. in Siluestro;* quæ erant argenteæ. Erant quidem argenteæ; nunc autem vitreæ iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorem materiam hamularum, qua difficile vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem hamæ vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris, apud *Turnebum libro 19. Aduersar. cap. 22. ex Plinio.* Vides hic amulas ad usum vini, & aquæ: Ampullas appel-

lamus, quasi parum amplas, *VValafrid. cap. 24.* Vrceos dixit *Clemens Epist. 2. Vrceolos, Concil. Carthag. IV. cap. 5.* Gemelliones, *Ordo Romanus, Qualiter Missa celebretur,* vt explicat *Pannin. in Interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen proprie vini est, scyphus aquæ, *Isidor. lib. 2. de Off. cap. 10.*

e *Et manutergio.*] Vocis & rei mentio est in *Concilio Carthaginensi IV. cap. 5. & apud Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, non supra calicem, quod minus decet.

f *Nihil omnino ponatur.*] Non biretum Sacerdotis, siue in principio siue in fine Missæ, quod valdè indecens est; neque sudariolum ad emungendas nares, quod potius sub Planeta, vel à cingulo pendens ad dextram portandum erit: neque almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus: quæ omnia ad Sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cum de Altari sit sermo, quod vbi celebrauit Episcopus proprius in sua diœcesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia; quæ tacita sufficit, quando necessitas urget, ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecrandæ sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro Tract. 4. quæst. 139. & alijs, quos citat.* non autem ex vi legis de Consecratione *Distinct. 2. cap. In Altari.* quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed tum ex *Decreto Concilij Antisiodorensis cap. 10.* vbi apertissimè hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine Legum interprete; tum ex doctrinâ *Ang.*

Siluestri, Tabien. & Armill. ver. Altare. tum ex ratione Glossæ, ob honorem, inquit, qui Episcopo debetur. alicubi abrogatam esse hanc consuetudinem, tradit *Azor. lib. 10. cap. 27. quest. 10.* sed eam nos ea qua decet reuerentia retineamus.

A fortiori ubique abstinendum erit à celebratione Missæ, ubi Papa eo die celebravit, cuius propria Diœcesis est totus Orbis. Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causâ ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratorij, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pentecoste, Annuntiatione, Assumptione beatæ Virginis, Festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Omnium Sanctorum, ex Decreto sacræ Rituum Congregationis 17. *Novembris 1607.* quo declaratur magis Decretum *Concil. Agathen. cap. 21. de Consecration. Dist. 1. Si quis.* Ordinarij locorum optant, addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui cultus in proprio loco; & meo iudicio, esset addendum ab ipsismet priuilegiatis, absque nouo Decreto in gratiam proprii Patroni principalis. Nominè Paschatis & Pentecostes, dies prima dumtaxat intelligitur ex communi sentu, vsu Romano, & modo loquendi, & ex Doctoribus in materia de Interdicto, *Siluest. Interdictum. 5. quest. 2.* quare Feriæ sequentes non sunt exceptæ, licet sint solemniora Festa, quæ excludunt alia solemniora, etiam primæ classis; multò minùs excluduntur alij dies infra Octauas. De qua re

dubitauere nonnulli, ea moti ratione, quia Octaua reputatur dies vnus à Radulpho Tungrensi. quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domos priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationem Missæ concedere; ita maximè decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vnica tantùm Missa ibidem in die, & ad commoditatem certæ familiæ; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali. quæ leges Bononiæ & alibi ritè obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quòd in Oratorijs, quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegia Societatis Iesu participantium, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea deputentur ad Missam celebrandam à Prouinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare, *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, *contra Duran. lib. 4. cap. 1.* Neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco citato num. 5.* exemplis historicis, quæ potiùs admirationem habent, quàm postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur, Oraculum, Cellala, Cappella; nam Oraculum vocat *Anastaf. in Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. cap. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarum fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque custodes Cappellanos vocant. *Gemma verò lib. 1. cap. 128.* deducit

cit Cappellam à capeno, quod significat domum, ad quam confluunt pauperes pro recipienda eleëmofyna: quod verè congruit Cappellæ Ecclesiasticæ, in qua velut mendici oramus Deum. Addit *Duran. lib. 2. de Rit. cap. 9.* idem esse in Gallia apud rusticos cappam, & tugurium, quam Itali cappannam dicunt; & fortè inde duplici pp dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minùs dignum. *Baronius in Notis Martyrolog. ad diem 11. Inny* docet, Cappellam, & cubiculum, de quo *Matthæi 6. Intra cubiculum tuum, & ora,* esse idem: Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à sancto Leone constitutos, *ut dicitur in Brenario Romano,* fuisse Cappellanos. notat etiam Oratorium & Sacellum, minùs tamen propriè, idem significare; recentius autem Oratorium quàm Cubiculum appellatum esse, & Sacellum quàm Oratorium.

HActenus de Altari, ornamentis, & vsu eiusdem, iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam comprehendit, & ut ita dicam, substantialia. accidunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Umbraculum, seu Baldachinum super Altare appendi conuenit forma quadrata, colore, vbi commodè fieri possit, conformi colori ceterorum paramentorum, pro temporum ac celebritatum varietate. Quòd si ciborium adsit super Altare ex lapide confectum, Umbraculum omitti potest. Hæc in *Carimon. Episcop. lib. 1. cap. 12.*

Tabernaculum, in quo assiduè diuinissima seruatur Eucharistia, conopeoseo, vel similis materiæ, vestiri

debet, eius item coloris cuius est Altaris pallium: quamquam pro colore nigro violaceus congruentior erit in honorem Christi viuentis. quod probabimus *infra 4. par. tit. de Feria quinta in Cæna Domini.*

Vasa quoque sacratum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, *ut in Cerimoniali Episcop. loco citato,* vel in gradu superiori. Qua in re cauendum illud erit, ne vniquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vasa collocentur. decet enim sedere Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen vltra sex, in linea recta, etiam in Missa solemnè, non Pontificali: quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque Altaris latere surgent, ita ut ex eis altiora sint immediatè prope Crucem. In Festis autem minùs solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, ut supra diximus.

Floribus item, & exquisitis quibusdam ramulis, aptè & concinnè dispositis, seu veris, seu fictis, pro temporum varietate, siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione, ornari poterunt Altaria, exemplo Nepotiani, quem hac de re perhonorificè S. Hieronymus commendat.

Gradus Altarium vestiri poterunt tapetibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est Altari, super omnes gradus: in eoque arcula apponi posset, ad sputum excipiendum, à latere Euangelij, ne fœdetur suppedaneum, tapetève, aut pauimentum circum Altare.

Lampa-

Lampadem ardere ante vnumquodque Altare, plures ante Altare maius, suadet auctoritas *Cerimonial. Episcop. loco citato.*

Telis stragulis Altaria conegi decet, finitis Missis; & ante Missas, detractis stragulis, mappæ ipsæ detegendæ forent scopulis ad id tantum paratis, vt mundissimæ semper appareant. ita sanctus Carolus in Regulis & instructionibus de nitore & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri, Præposito tunc Generali nostro,

& ad vsum Congregationis nostræ editas, transtulit ille sanctus ac pius Vir in Acta Ecclesiæ suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiæ vtilitatem & splendorem.

Denique sepimento Altaria munda conseruantur, quo arcentur & laici, ne Altaribus inhæreant indecorè. Alia, quæ ad nitorem & munditiam totius supellestilis prædictæ ad Altaris vsum spectant, dabimus infra, & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum primæ Partis,

